

Ida Paasonen

**”JOKAISELLA TERMIN VALINNALLA ON
VÄLIÄ, KUN KIRJOITTAAP LAPSALLE”**
Ukrainan sodan representaatiot HS Lasten uutisissa

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Huhtikuu 2024

TIIVISTELMÄ

Ida Paasonen: ”Jokaisella termin valinnalla on väliä, kun kirjoittaa lapselle.”

Ukrainan sodan representaatiot HS Lasten uutisissa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Journalistiikan tutkinto-ohjelma

Huhtikuu 2024

Tässä tutkielmassa pyritään lisäämään tietämystä siitä, miten Ukrainan sota on representoitunut lapsiyleisölle *Helsingin Sanomien Lasten uutisten* sisällöissä. Tutkittava aineisto kattaa kaikki julkaisut vuoden 2022 helmikuusta loppuvuoteen 2023 saakka. *Lasten uutiset* pyrkii uutisoimaan ajankohtaisista tapahtumista ikätasoon sopivalla tavalla. Tarkoitukseni onkin tuoda esille, mitä kehyksiä printtilehden sotauutisointi rakentaa ja miten *Lasten uutisten* tekijät perustelevat valintojaan. Lähestyn aihetta teoreettisesti lasten ja nuorten mediaympäristöön tutustumalla. Käyn läpi toimittajan roolia mediakasvattajana, medialukutaitoa sekä lapsen kehittyvää mediasuhdetta. Tutkielma sisältää myös katsauksen sotajournalismiin, journalismin eettisyyteen sekä mediapelkoihin.

Journalisti tekee valintoja siitä, mitä tuo esille ja miten hän representoi todellisuutta tapahtuneesta yleisölle. Toiminnan subjektiivisuuden myötä tutkielman laadullinen aineistonkeruu on kaksiosainen. Ensimmäiseksi lähestyn aihetta kehysanalyysin avulla. Tutkimusaineisto sisältää 131 Ukrainan sotaa käsittelevää julkaisua. Tutkielman aineiston analyysissä muodostui kuusi tapaa kehystää Ukrainan sotaa lapsille: Huoli, tuho, rajoittaminen, mukautuminen, auttaminen ja turvallisuuden tavoittelu.

Aineistossa painotettiin rauhanomaisia ratkaisuja ja ihmisten keskinäistä tukea. Kun tilanne on epävarma, on tutkielman mukaan lapsille kerrottaessa olennaista luoda toivoa. Aihevalinnoissa korostuukin sodan lieveilmiöihin keskittyminen. Lehdessä pyritään näyttämään lapsia ja kertomaan aiheista heidän äänellään. HS *Lasten uutiset* korosti osallisuutta ja loi myös lapsesta aktiivisen toimijan, joka pystyy auttamaan kriisitilanteessa. Representaatiot kuolemasta ja menetyksestä olivat sen sijaan vähäisiä, eikä kerronnassa keskitytty tarkkoihin uhrilukuihin, jotka ovat vaikeasti konkretisoitavissa lapsilukijalle.

Tutkielman toisena aineistonkeruutapana toimi lehden tekijöiden puolistrukturoidut teemahaastattelut, jotka auttoivat ymmärtämään ilmiötä laajemmin. Aineiston perusteella Ukrainan sotaa käsiteltäessä valinnat kohdistuvat selkeimmin sana- ja aihetasolle. Koska alakoululaisille suunnattu *HS Lasten uutiset* omaa laajan kohderyhmän, julkaisut aiheuttavat vaihtelevia reaktioita lukijan ikäkauden mukaan. Vaikka aihe on synkkä, pyritään esimerkiksi visuaalisten valintojen avulla helpottamaan tiedon vastaanottamista. Tekijöiden tulee tasapainotella sen kanssa, missä suhteessa lehti sisältää positiivisia ja negatiivisia julkaisuja, jotta maailmasta välitetty representaatio on todenmukainen eikä keskity vain uhkakuvien luomiseen. Tekijöiden mukaan lapsille voikin kertoa kaikesta, mutta tämän tulee olla tarkoituksenmukaista.

Asiasanat: kehystäminen, Ukrainan sota, mediapelko, lasten uutiset, mediakasvatus ja representaatio

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
2 LASTEN JA NUORTEN MEDIAYMPÄRISTÖ	4
2.1 Toimittaja mediakasvattajana.....	4
2.2 Medialukutaito	7
2.3 Kehittyvä mediasuhde ja mediakulutus	9
2.4 Mitä ovat lasten uutiset?	13
3 SOTAJOURNALISMI JA MEDIAPELOT	17
3.1 Ukrainan ja Venäjän jännitteinen lähihistoria	17
3.2 Sodan representaatio journalismissa	18
3.3 Lasten ja nuorten mediapelko	22
3.4 Journalismin eettisyys	25
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
4.1 Lasten uutisten tarkastelu kehysanalyysin avulla.....	29
4.1.1 Aineistona viikoittain ilmestyvä printtilehti	31
4.1.2 Auttaminen, uusi alku ja pakolaisuus Lasten uutisten keskiössä	33
4.2 Tekijöiden puolistrukturoidut teemahaastattelut ja aineiston analyysi	36
4.2.1 Haastateltavien valinta	36
4.2.2 Haastatteluiden analyysin toteutus	37
5 TUTKIMUSTULOKSET	40
5.1 Aineiston kuusi pääkehystä.....	40
5.1.1 Huoli.....	42
5.1.2 Tuho.....	44
5.1.3 Rajoittaminen	46
5.1.4 Mukautuminen	47
5.1.5 Auttaminen.....	50
5.1.6 Turvallisuuden tavoittelu	51
5.2 Haastattelujen analyysi	54
5.2.1 Kaikesta voi kertoa, muttei tarvitse	54
5.2.2 Tuhoa ilman konkreettisia uhrilukuja.....	56
5.2.3 Tekijät tiedostavat vastuunsa mediakasvattajina	59
5.2.4 Valinnat tarjoavat sisältöä eri ikäisille lapsille.....	61

6 JOHTOPÄÄTÖKSET	63
6.1 Taisteluita Ukrainassa kehystetään toivon ja avun kautta	63
6.2 Sotasisällön julkaisu edellyttää tekijöiltä valintoja	69
7 LOPUKSI	73
7.1 Tutkielman arviointi	73
7.2 Jatkotutkimus	76
LÄHTEET	78
TUTKIMUSAINEISTO	85
LIITTEET	91

1 JOHDANTO

Venäjän hyökkäyssodan alkaessa kauppojen lehtihyllyllä kävi kohina. Osa kaupoista peitti lööpit lasten tekemillä uutissivuilla ja esimerkiksi kaarinalainen K-market kommentoi, ettei halua rajoittaa toimella uutisointia (Pyhtilä 2022). Telineen tyhjä aukko korvattiin ilmoituksella: ”Haluamme suojella perheen pienimpiä heille tarpeettomilta kuvilta sekä uutisilta, emmekä siksi laita iltapäivälehtien lööppejä toistaiseksi esille.”

Lähellä käytävä sota herättää aikuisessa huolta. Kognitiivisilta taidoiltaan kehittyvällä lapsella, joka vasta hahmottelee toden ja fiktion rajaa, on kuitenkin mahdotonta hahmottaa sodan uhkaa. Lapset altistuvat helposti aikuisille kohdennetuille uutisille, mutta ovat toisaalta hyvin kiinnostuneita ympäröivistä asioista. On lapsen oikeus saada tietoa ikäänsä sopivalla tavalla:

”Lapsella on oikeus ilmaista vapaasti mielipiteensä. Tämä oikeus sisältää vapauden hakea, vastaanottaa ja levittää kaikenlaisia tietoja ja ajatuksia yli rajojen suullisessa, kirjallisessa, painetussa, taiteen tai missä tahansa muussa lapsen valitsemissa muodossa.” (Unicef §13.)

Koska yhteiskunta, jossa elämme, on niin medioitunut, lapsia ei voi täysin suojella pelkoa aiheuttavilta ja synkiltä uutisilta (Katko 2018). Mutta mitä lapsen on sopiva nähdä ja miten kertoa sodasta lapsen ikätasoon sopivalla tavalla? Viime vuosina suomalaiset mediat ovat vastanneet huoleen tuoden tarjolle uutisia nuoremmalle kohderyhmälle. Helsingin Sanomien perustamaa *Lasten uutiset*-konseptia on tehty vuodesta 2016 alkaen. Kerran viikossa ilmestyvä printtimuotoinen sanomalehti painettiin ensimmäisen kerran elokuussa 2020. *HS Lasten uutisten* esihenkilö Fanny Fröman on tiivistänyt tuotteen perusidean näin:

”Lasten uutinen voi olla sama kuin aikuisten, mutta lapsille asiat kerrotaan ikätasoisesti konkreettisemmän kielen ja vertauskuvien kautta. Haastattelut ovat aikuisten sijasta useimmiten lapsia.” (Lapsemme 2021)

Erilaiset tunteet, myös epävarmuus ja suru, kuuluvat elämään, mutta on tärkeää huomioida, että median tuottamat tunnekokemukset ovat peräisin lapsen kehitystasolle soveltuvista sisällöistä, turvallisessa ympäristössä (Mustonen & Salokoski 2007, 46). Media voi olla näin motivoiva ympäristö kehityksen tukena, eikä mörkö, jolta pientä lasta täytyy suojella.

Helsingin Sanomien Lasten uutisten tekijät pyrkivätkin kehittämään lehteään lasten toiveiden mukaisesti. Kysyttäessä, mistä nuoret haluaisivat uutisoitavan, korostui tarve tasapainotella positiivisten ja negatiivisten aiheiden välillä. Esitettiin myös toive ”Voisi olla jotain muutakin kuin Putinia joka ikisessä kannessa.” Tutkielman tavoitteena onkin selvittää, miten Ukrainan sodasta on todellisuudessa uutisoitu *HS Lasten uutisissa* vuosien 2022–2023 aikana. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

1. Miten Ukrainan sotaa kehystetään *Helsingin Sanomien Lasten uutisissa*?
2. Mitä valintoja *HS Lasten Uutisten* tekijät tekevät tuottaessaan lapsiyleisölle sotasisältöä?

Kysymyksiin vastaaminen tapahtuu kaksiosaisesti. Ensimmäiseksi aihetta lähestytään kehysanalyysin avulla. Journalisti tekee valintoja, mitä tuo esille ja näin representoi todellisuutta tapahtuneesta yleisölle. Allanin ja Zelizerin (2004, 4) mukaan journalismilla on mahdollisuus koskettaa ihmisten maailmankuvaa, etenkin moniulotteisissa kriisitilanteissa. Sotatilanteen on nähty olevan tietynlainen journalismin laadun mittari. (Emt.) Tutkimuksen lähtökohtana onkin kiinnostus siitä, miten vallitseva maailmantilanne muokkautuu niin, että tämä huomioi kohdeyleisön iän ja mediasuhteen keskeneräisyyden. Subjektiiivinen todellisuuden välittäminen perustelee sitä, miksi tutkielman toisessa osassa kuullaan varsinaisia *Lasten uutisten* tekijöitä. Aineistonkeruun toinen osa kerätään puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla.

Ensimmäisissä luvuissa esitellään tutkimuksen teoreettista viitekehystä sekä keskeisiä käsitteitä. Teoriapohja rakentuu lasten ja nuorten mediaympäristöön tutustumisella keskittyen kysymyksiin: Miten lapsen mediasuhde kehittyy ja mitä medioita lapset kuluttavat? Mediakasvatusta ja tähän valmistavaa medialukutaitoa on tutkittu erityisesti koulumaailman kontekstissa, mutta journalistien rooli on jäänyt varsin pieneksi. Toimitajien oman ammatti-identiteetin on nähty pohjautuvan maailman tulkitsemiseen ja tiedon välittämiseen, eivätkä he miellä itseään niinkään yleisönsä kasvattajiksi (Jaakkola 2014). Heräsikin kiinnostus, mikä on toimittajan rooli mediakasvattajana. Tutkimustiedon valossa selvennetään myös, mitä lapsille suunnatut uutiset tarkoittavat.

Toinen teoriakokonaisuus rakentuu sotajournalismin ja lapsiyleisön mediapelkojen ympärille. Aluksi käsitellään Ukrainan ja Venäjän jännitteistä lähihistoriaa, josta näkökulma laajenee yleisesti sodan representaatioon. Vaikka journalismi pyrkii objektiivisuuteen,

yleisö näkee tämän kautta aina välitetyin version, joka ei esitä maailmaa sellaisenaan, vaan tuo tämän uudelleen tarkasteluun (Kupiainen ja Sintonen 2009). Representaation käsite kytkeytyy vahvasti juuri sotauutisointiin, joka näyttää pieninä raapaisuina sen, mitä todellisuus on paikan päällä kriisin sykkeessä. Teorian kautta selvennetään myös lasten ja nuorten mediapelkojen taustaa sekä pohditaan, mitä journalistien tulisi huomioida eettisesti työskennellessään, jotta mediapelkoja voitaisiin vähentää.

Ennen varinaista analyysivaihetta, esittelen kehysanalyysiä tutkimusmenetelmänä ja selvennän, miten kyseinen mediatuote ja haastatellut valikoituivat tutkielman aineistoon. Raportoin analyysin eri vaiheet. Lopuksi pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiini ja muodostamaan johtopäätöksiä, joita aiempi teoriapohja tukee tai jopa kyseenalaistaa. Pohdin myös toteutusta tutkimuseettisestä kulmasta ja jalostan jatkotutkimusaiheita, joita tutkielman aikana virisi.

2 LASTEN JA NUORTEN MEDIAYMPÄRISTÖ

Media on kodin, koulun ja harrastustoiminnan rinnalla keskeinen kasvupaikka lapselle ja nuorelle (Kupiainen 2007, 17). Koska iso osa kaikesta tiedosta ja viihdykkeistä löytyy median välityksellä, nyky-yhteiskuntaa on jopa mahdotonta ymmärtää ilman tätä informaation rajattomuutta ja lähes reaaliaikaista tiedonkulkua (Seppänen & Väliverronen 2012). Medioituminen eli prosessi, jossa media integroituu yhä tiiviimmin arkeen ja vuorovaikutukseen, muokkaakin ihmisen maailmankuvaa ja jopa identiteettiä (emt., 24–25). Mediolla tarkoitan tässä tutkimuksessa niin itse välineitä, jotka mahdollistavat viestinnän ja viestien vastaanottamisen sekä sisältöjä, jotka ovat kehittyneet median ympärille. Mediaan kuuluvat siis perinteiset joukkoviestimet ja esimerkiksi sosiaalinen media.

Vaikka lapsi kasvaa hyvin medioituneessa ympäristössä ja saa jo varhain oman älylaitteen, hän ei synny automaattisesti osaavaksi median käyttäjäksi. Niin vanhempien, opettajien kuin myös muiden kasvattajan roolissa olevien oma mediasuhde vaikuttaa lasten median käyttöön. Seuraavissa luvuissa tarkastellaan mediakasvatuksen kokonaisuutta erityisesti journalismin näkökulmasta. Mediakasvatus on keskeisessä roolissa iästä riippumatta, mutta tutkielman pääpaino on keskitetty lapsiin ja nuoriin. Koska lapsille suunnatun sisällön kohdentamisen tueksi tarvitaan tietoa ja kokemusta mediakulttuurista sekä lasten kehitysvaiheista ja oppimisesta, kiinnitetään huomio myös lapsen kehittyvään mediasuhteeseen sekä median kulutukseen.

2.1 Toimittaja mediakasvattajana

Mediakasvatuksella pyritään lisäämään mediaosaamista, ehkäisemään riskejä ja myös tukemaan jokapäiväisessä elämässä tarvittavien kansalaistaitojen kehittymistä (Mustonen & Salokoski 2007, 10). Painopisteen nähdäänkin jakautuvan kahteen vastakkaiseen näkemykseen: rajoittamiseen ja mediataitojen kehittämisen kannustamiseen. Valittuun lähestymistapaan vaikuttaa esimerkiksi se, miten oma mediasuhde on koettu. (Kupiainen, 2009.)

Kun opettaja tai vanhempi koostaa tietoa lapselle uudesta asiasta, mediasta, ohjaa tätä väkisin omat mieltymykset ja negatiivisetkin kokemukset median parissa. Mediakasvatuksen kentällä opettavan Reijo Kupiaisen (2009) mukaan pohjatieto herkistää helposti uhkakuvien maalailulle. Säätelevä mediakasvatus pyrkii siis sekä suojelemaan että

hallitsemaan mediankäyttöä, jotta tämä olisi käyttäjälle turvallisempaa. Sääteley sisältää mediavalintojen ja -kokemusten ohjaamista, rajojen asettamista sekä käytön tarkkailua. Jotta säätelyn suunnittelu on mahdollista, tulee vanhemman tietää, miten lapsi toimii mediakentällä. Säätelevä mediakasvatus sisältää näin myös tietoisuuden lapsen mediasuhteista ja mediasisällöistä, joiden ääressä hän viettää aikaa. Kupiaisen (2009) mukaan ongelmat alkavat lisääntyä yleensä kouluikäisten lasten kohdalla. Kun aikuiset ovat pitkälle iltapäivään asti töissä, lisääntyy lapsen itsenäinen aika kotona (emt., 171).

Reijo Kupiaisen ja kumppaneiden (2016) mukaan olisi tarpeen häivyttää mielikuvaa pelottelevasta, mediassa asuvasta möröstä, mikä julkisessakin keskustelussa herkästi valitsee. Tämän sijaan he kannustavat ajattelemaan mediaa mahdollisuutena lapsuudelle ja osana yhteistä todellisuutta. (Emt., 4.) Myös Hanna Niinistö ja Anu Ruhala (2007) kokevat lasten mediakulttuurin tietynlaisena kasvatuksellisena voimavarana, jota tulisi hyödyntää myös toiminnan suunnittelussa. Lapsi oppii ja kasvaa mediakulttuurin parissa, mutta mediakulttuuri myös viihdyttää ja sosiaalistaa. Koska media tarjoaa aiheita leikkiin ja yhteiseen keskusteluun, tämän rooli lapsen sosiaalisen verkoston muodostajana voi olla merkittävä. (Emt. 124–125.)

Median rajoittamisen vastapainona mediataitoja kehittävään mediakasvatukseen lukeutuu mediakompetenssi, medialukutaito (ks. 2.2) sekä tunnetyöskentely. Tunnetyöskentelyn pyrkimyksenä on löytää välineitä, jotka auttavat median tuottamien tunteiden käsittelyssä. Mediasuhteessa tunteen nähdäänkin olevan sekä median pariin motivoiva voima kuin myös mediakokemuksen seuraus. (Kupiainen 2009, 134.)

Koti on keskeisessä roolissa mediakasvattajana, mutta tämä jakaa kuitenkin mediataitojenkin osalta yhteisen kasvatusvastuun päiväkodin ja koulun kanssa. Mediakasvatusprosessin ja koulujen kanssa käydyn yhteistyön tutkiminen on jäänyt varsin vähäiseksi, erityisesti sähköisen median ja toimittajien näkökulmasta. Anni Kakkolan (2009) pro gradu -tutkielma keskittyy sanomalehtitoimittajien mediakasvatustyöhön, joka on rakentunut esimerkiksi kouluvierailuista ja nuorten opastamisesta lehden tekoon. Tutkielmaan haastatellut toimittajat kokivat olevansa ensisijaisesti journalisteja ja mediakasvatus koettiin mukavana toimitustyön piristykseenä (emt.).

Vaikka toimittajan nähdään kasvattajan tavoin kannustavan kehittämään itseään ja ymmärtämään uutta, mediakasvatuksen sijaan toimittajan ammatti-identiteettiin on

liitetty aiemmissa tutkimuksissa vahvemmin eettisyys, vastuu ja valistaminen (esim. Jyrkiäinen 2008.) Toimittajat eivät siis yleisestikään miellä itseään yleisöjen kasvattajiksi tai opettajiksi, vaan enemmänkin maailman tulkitsijoiksi ja tiedon välittäjiksi (Jaakkola 2014) tai avustajiksi sekä yhteistyökumppaneiksi (Valkama & Veikkola 2005). Median motiiveja mediakasvattajina myös epäillään (Valkama & Veikkola-Virtanen 2004).

Maarit Jaakkolan (2014) toteuttamassa tutkimuksessa kysyttiin eri mediataloilta, mitä hyötyä on alle 12-vuotiaiden mediakasvatuksellisesta työstä. Vastaajista 100 prosenttia koki etuna olevan tulevaisuuden lukijoihin panostamisen. Vastaustuloksen yksimielisyydestä huolimatta lapsille tuotetut uutissisällöt nojaavat vain muutaman mediatuotteen varaan. Esimerkiksi Helsingin Sanomat on lähtenyt isosti mukaan mediakasvatuksen kentälle jopa printtimuotoisen *Lasten uutisten* myötä ja Yle *Uutisluokka* -konseptillaan. Kyseisissä toimituksissa tulevaisuuden lukijoihin panostamista pidetään ensisijaisen tärkeänä. Jaakkolan (2014, 7) sanoin:

”Toimittajan työ voi näin olla yleisön kasvattamista kahdessa merkityksessä: sekä yleisömäärän lisäämistä että uusien asioiden opettamista.”

Mediakasvatuksen onkin tärkeää laajentua koulun ulkopuoliseen ympäristöön ja linkittyä myös työelämään, esimerkiksi kouluvierailujen myötä, kuten Yle on tehnyt. Yleisradion juuret mediakasvattajana ylettävätkin 1920-luvulle, jolloin alkuperäinen toimilupa rakentui eurooppalaisille julkisen palvelun periaatteille korostaen muun muassa kansansivistystä. (Salokangas 1996, 435.) Yleisradio on myös tuottanut jo varhain lasten ja nuorten opetusohjelmia televisioon, esimerkiksi *Koulu-* ja *Opettaja-tv*:tä. Ylen ensimmäinen mediabussikiertue käynnistyi syksyllä 2006, jolloin pakettiauto kiersi muutamassa kuu-kaudessa yli viidessäkymmenessä koulussa Lapista Helsinkiin ja alakouluista ammattiopilaitoksiin. Bussin toiminnan maksoivat Yle ja opetusministeriö. (Niemi 2015.) Petri Niemi (2015) pyrki mediabussi hankkeeseen keskittyen ymmärtämään, minkälaista mediakasvatusta media rakentaa yhdessä koulun kanssa. Tavoitteena oli innostaa nuoria omien mediaesitysten luomiseen ja myös opettaa eri tapoja tarkastella mediaa kriittisesti. (Emt.)

2000-luvun alussa mediakasvatus laajeni Suomessa myös sanomalehtiin, jotka tekivät aktiivisesti yhteistyötä koulujen kanssa. Sanomalehtien liiton *Sanomalehti koulussa* -toiminta rahoitti kouluille aiheeseen koulutettuja toimittajia, *koululinkkejä*, järjestämään oppilaille mediakasvatuksen teemapäiviä ja viikkoja. (Mustonen & Salokoski 2007, 114.)

Yhtenä näkyvänä esimerkkinä journalismi on läsnä lasten opetuksessa sanomalehtiweekoina. Teemaviikko aktivoi oppilaita eri tehtävien avulla tutustumaan lehtien sisältöön. Vuonna 2021 teemaviikon nimi muuttui Uutisten viikoksi. Viikko järjestetään yleensä helmikuussa, jolloin lehdet myös panostavat erityisesti kouluikäisiä kiinnostaviin juttuaiheisiin. (Uutismediakasvatus 2024.)

Mediakasvatuksen kehitys näyttääkin seuranneen mediateknologian harppauksia ja myös nimi on kuvastanut hyvin konkreettisesti toimintaa tietyn median parissa. Median käyttötapojen mukaan 1950-lukua on hallinnut painetun lehden suurkulutus, jota on seurannut vuosikymmenittäin television, joukkotiedotuksen, videon ja tietokoneen sekä kännykän aikakaudet. (Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2009, 4.) 50-luvulta alkaen käytössä olivat termit audiovisuaalinen kansansivistystyö, sanomalehtiopetus sekä elokuvakasvatus. Joukkotiedotus- ja audiovisuaalisesta kasvatuksesta puhuttiin laajasti 70-luvulla. 1980-luvulle siirryttäessä opetussuunnitelmiin vakiintui viestintäkasvatuksen käsite, joka on edelleen käytössä. (Emt.)

Mediakasvatuksen käsite vakiintui suomalaiseen käytäntöön vasta 2000-luvulla, jolloin keskiöön nousivat lasten ja nuorten mediasuhteet sekä perinteisen median rinnalle nousseet alustat (Kupiainen 2009, 16). Viestinnän yliopistonlehtorina toimiva Juha Herkman (2010) onkin esittänyt toiveen mediakasvatuksen aikaistamisesta lasten mediaaktiivisuuden myötä. Hänen mukaansa mediakasvatuksen tulisi kulkea rinnalla heti, kun lapsi alkaa käyttää erilaisia medialaitteita. (Emt.)

2.2 Medialukutaito

Mediakasvatuksen yhteydessä käytetään usein termiä medialukutaito ja toisinaan käsitteitä käytetään jopa rinnasteisina (Lipponen 2007, 51). Euroopassa, erityisesti Englannissa, josta useat mediakasvatuksen opit levisivät Suomeen 1980-luvulla, käytetään yleisemmin termiä mediakasvatus (Kynäslahti, Kupiainen & Lehtonen 2007). David Buckinghamin (2003) mukaan brittiläisessä kontekstissa medialukutaito painottuukin sanan kirjaimellisessa merkityksessä mediatekstien lukemiseen ja kriittiseen sisällönarviointiin (emt., 49–50).

Medialukutaidolla tarkoitetaan kuitenkin lukemista laajemmin yksilöllistä mediaan liittyvää osaamista, tietämystä ja asennetta. Lukutaidon tilalle onkin ehdotettu niin media-tajua-, taitoa- kuin myös kompetenssia. Näitä on pidetty kuitenkin osin liian

mekaanisina. (Kupiainen & Sintonen 2009.) Tässä tutkielmassa medialukutaito ymmärretään mediakasvatuksen tavoitteeksi.

Niin sanotussa Aspenin määritelmässä medialukutaito jakautuu kansalaisten kykyyn saavuttaa, arvioida, analysoida ja tuottaa informaatiota (Kupiainen & Sintonen, 2009, 91). Buckinghamin ja kumppaneiden (2004) mukaan käsite taas koostuu kolmesta pääkategorista: saatavuudesta, ymmärryksestä median toimintaa ja mediasisältöjä kohtaan ja median luovasta käytöstä. Kotilainen ja kumppanit (2005) jakaa medialukutaidon sen sijaan kahteen eri näkökulmaan: yleiseen mediaosaamiseen ja paikalliseen sekä yhteisölliseen mediaosaamiseen (emt. 52). Yleisessä mediaosaamisessa medialukutaito ymmärretään yksilön asiantuntijuudeksi, joka ei ole riippuvainen esimerkiksi välineistä. Kuten Kotilainen ja tutkijakollegat (2005) toteavat ”mediataitamisessa kyse on pitkälti oppijan kyvystä jäsentää medioitunutta ympäristöään, kehittää itselleen sopivia toimimisen taitoja sekä vaikuttaa ja tulla kuulluksi käyttämällä näitä taitoja” (emt., 13). Osaamista hankitaan ensisijaisesti opetuksen tai mediakasvatuksen kautta.

Yleisen mediaosaamisen lisäksi Lipposen (2007) mukaan korostetaan mediataitojen liitosta tiettyyn mediaan, tämän tuottamaan sisältöön tai välineeseen. Ihminen hyödyntää ja hallitsee helpommin niiden yhteisöjen toiminnan ja ajattelun välineitä, missä hän on osallisena. (Emt. 54). Osallistumisen lisäksi myös välineet ovat luonnollinen osa toimintaamme, niin konkreettisina työkaluina kuin myös käsitteellisinä sekä psykologisina välineinä. Näitä ovat esimerkiksi teoriat ja mallit. Mediaosaaminen ei olekaan vain yleistä tietoa tai osaamista, vaan yhteistyötä konteksteissa, joissa myös muut ihmiset toimivat. Tämä vaatii niin paikallista kuin myös yhteisöllistä mediaosaamista. (Emt., 56.)

Yleisiä määritelmiä yhdistelemällä medialukutaitoisen ihmisen voidaan nähdä saavuttavan tietoa, eli osaavan käyttää eri medialaitteita ja etsiä informaatiota. Hän pystyy myös kognitiivisten kykyjensä avulla lukemaan kriittisesti sekä tuottamaan itse mediasisältöjä. (Kupiainen & Sintonen 2009, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Medialukutaitoa edistämällä voidaan siis tukea toimijuutta mediakulttuurissa jo hyvin varhain esimerkiksi *Lasten uutisten* tekemisessä (Palsa 2016). Medialukutaito sisältyykin monilukutaitoon, joka vakiinnuttaa osaamiskokonaisuutena mediakasvatuksen asemaa myös kouluissa. Opetussuunnitelman perusteiden mukaan:

”Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten tekstien tulkitsemisen, tuottamisen ja arvottamisen taitoja, jotka auttavat oppilaita ymmärtämään monimuotoisia kulttuurisia viestinnän muotoja sekä rakentamaan omaa identiteettiään.” (Opetushallitus 2014.)

Keskiössä on ymmärrys siitä, että yksilön tuottamat ja vastaanottamat viestit voivat olla tekstin lisäksi myös kuvia, puhuttuja viestejä, videoita tai esimerkiksi numeraalista tietoa (Opetushallitus 2014). Optimistisesti medialukutaidon opettamiseen on nähty Kupiaisen ja Sintosen (2009) viittaaman Messarisin (1998) mukaan motivoivan mahdollisuus siirtää luovuutta uusiin välineisiin. Pessimistinen motiivi sen sijaan keskittyy tiedon myötä saatavaan suojaan mediaa ja sensaatiohakuja sisältöjä vastaan. (Emt.) Kuitenkin kun medialukutaito lisääntyy, kehittyy myös yksilön tietoisuus itsestään osana mediakulttuuria, joka auttaa torjumaan median kielteisiä vaikutuksia (Palsa 2016).

Uusien media-alustojen käyttöön liitetäänkin erilaisia lukutaitoja, kuten tietokone-, digitaalinen-, peli-, brändi- tai visuaalinen lukutaito (Kynäslähti, Kupiainen & Lehtonen 2007, 5). Kupiaisen ja Sintosen (2009) mukaan sosiokulttuurinen medialukutaito alleviivaa luovaa tuottamista mekaanisten vastausten toistamisen sijaan.

2.3 Kehittyvä mediasuhde ja mediakulutus

Vielä 2000-luvun alkupuolella lasten miellettiin olevan toissijaista yleisöä ja ikään kuin passiivisia tiedon vastaanottajia. Ajateltiin myös, että lasten mediakulttuuri on pitkälti aikuisten heille luoma tuotos (Buckingham 2000). Tänä päivänä voi sen sijaan nähdä eri ikäpolvien välille muodostuneen kuilun, osan teknologian välityksellä saavutettavan sisällön ollessa jopa vanhempien ulottumattomissa. Sintosen (2009) mukaan mediavanhemmuita siis koettelee se, että lasten ja vanhempien omat mediasuhteet voivat olla hyvin erinäköisiä, eivätkä vanhemmat koe tietävänsä riittävästi (emt. 186). Digi aikaan syntyminen ei ole kuitenkaan tae mediataitojen taitamiselle, vaan lapsi tarvitsee aikuisen apua etenkin tulkinta- ja analyysitaitojen kehittämisessä (Huhtanen 2016).

Buckinghamin ja kumppaneiden (2004) mukaan mediamaailman tulkitsemiseen vaikuttavat lapsen sosiaalinen kompetenssi sekä kognitiivinen kehitystaso. Eri osa-alueet kehittyvät yksilöllisesti. (Emt.) Lapsi voi olla siis tiedollisesti lahjakas, joka näkyy esimerkiksi lukemisen, laskemisen ja tietokoneen käytön osaamisena. Taito hallita tunteita ja toimia sosiaalisissa tilanteissa voi sen sijaan kehittyä hitaammin. (Mustonen & Salokoski

2007,18.) Mediapsykologian asiantuntija Anu Mustonen (2006) on kuitenkin pyrkinyt havainnollistamaan yleistä ikäryhmittäin tapahtuvaa kehitystä.

Vauva- ja taaperoiikää kuvastaa myötäeläminen ja mallioppiminen. Ensimmäisinä vuosina kehittyvät myös kiintymyssuhteet ja perusluottamus, jotka luovat perustaa myöhemmälle tunne-elämälle ja myös ihmissuhteille. Taaperoiässä lapsi tutustuu mediaan, mutta häntä pyritään suojelemaan voimakkailta kuvilta ja ääniltä. Mediankäytönmalli opitaan usein läheisiltä, mutta lasten oma mediamaku alkaa kehittymään jo varsin varhain, 3–4-vuotiaana. (Mustonen 2006).

Yksilöllisten mieltymysten lisäksi myös tunnekokemukset vaihtelevat: toista lasta voi huvittaa lastenohjelmassa nähty elementti, kun taas toinen kokee saman asian hyvin peittävänä (Tutkimusmatkalla mediamaailmassa 2013). Erilaisten mediasisältöjen tarjoamisen on todettu ruokkivan mielikuvitusta ja pohjustavan median käytön monipuolistumista (Mustonen 2006). Mustosen (2006) mukaan vanhemmille voikin tulla yllätyksenä, miten tarkasti lapsi havainnoi heidän toimintaansa. Leikki-ikäisenä lapsi voi oppia esimerkiksi vanhempiansa asettamia salasanoja, joilla vanhemmat pyrkivät rajoittamaan lapsen mediankäyttöä.

Oikean ja väärän hahmottamiseen vaikuttavat kasvatuksen lisäksi myös lapsen moraalinen kehitysvaihe. Esimerkiksi esimoraalisessa vaiheessa olevien alle kouluikäisten lasten päättelyä mediakentällä ohjaa ajatukset: ”Minä pidän siitä, se on oikein” tai ”Se on näin, koska äiti sanoo niin”. (Mustonen & Salokoski 2007, 20.) Tämän takia epämiellyttävä uutisaihe voi tuntua lapsesta myös asiatasolla virheelliseltä. Faktan ja fiktion eron onkin nähty hahmottuvan noin 5-vuotiaana (emt. 19). Annikka Suonisen (2013) mukaan näiden raja kuitenkin sekoittuu helposti erilaisissa mediaesityksissä. Esimerkiksi vuoden 2012 Lasten mediabarometrissä oli huomattavissa, että yli puolet 10–12-vuotiaista tulkitse käsitteelliset tosi-tv-ohjelmat totena.

Mikäli uutinen sisältää paljon vaikeaselkoisia sanoja, vie visuaaliset elementit helposti lapsen huomion. Vaikka luku- ja kirjoitustaito niputetaan lapsen monipuoliseen median käyttöön, voi lukeminen tapahtua jo varhain myös kuvien ja logojen avulla. Tällöin tulkinta ei tunne edes vieraan kielen asettamia rajoja. (Chaudron 2015.) Kuvien kautta uutisen aihe voi saada myös täysin uuden merkityksen, kuten Katkon (2018) pro gradu-tutkielmassa kävi ilmi. Artikkelin otsikko oli ”Koulut purkavat jakoa tyttöihin ja poikiin”,

mutta kuvassa oli koululaisia pelaamassa jalkapalloa. Koska otsikko sisälsi vaikeammin konkretisoitavia asioita, 1-luokkalaisen mielestä uutinen käsittelikin jalkapalloa (emt.). Mediaa käytetäänkin yhä enemmän multimodaalisesti eli median monet muodot limityivät toisiinsa (Niinistö & Ruhala 2007, 123).

Esikoululaisen kielellinen kehitys mahdollistaa jo pidempien sanallisten tarinoiden vastaanottamisen, joten mielenkiinto myös uutisia kohtaan lisääntyy. Tällöin kasvaa myös riski, että lapsi kohtaa liian varhain aikuisille tarkoitettua mediasisältöä. (Mustonen & Salokoski 2007, 47.) Medialukutaito kehittyikin luokka-asteittain ylemmäs edetessä, kuten on nähtävissä harjoittelukoulujen sivustolle kootusta perusasteen osaamistasotaulukosta. Tämän mukaan ensimmäisinä kouluvuosina lapsi lukee yksinkertaisia teksti-muotoisia mediasisältöjä ja osaa kuvailla tapahtumien kulkua. Oppilas pystyy myös tuottamaan itse yksinkertaisia tekstejä ja tunnistamaan esimerkiksi uutisen, pelin ja mainoksen käyttötarkoituksia. Hän kuitenkin harjoittelee vielä tulkitsemaan kuvaa sekä ääniympäristöä. (eNorssi.)

Oman älylaitteen myötä media kulkee aina matkassa. Mustosen ja Salokosken (2007) mukaan 7–9-vuotiaiden lasten netinkäyttöä kuvaakin viihtyminen, tiedonhaku ja rajattu sosiaalisuus, eikä nettiä käytetä erityisesti ajankohtaisten asioiden seuraamiseen. Varhaisnuori pystyy kuitenkin jo jossain määrin arvioimaan uutislähetysten uskottavuutta asioissa, joissa hänellä itsellään on elämäkokemusta. (Emt. 22.) Kouluikäisenä lapsi opettelee myös omien mediavalintojen tekemistä ja sisältöjen kyseenalaistamista (emt., 16–20.)

Tekstilajien ymmärrys lisääntyy 3–4 luokalla ja lapsi alkaa myös ymmärtämään mediasisältöjen käyttötarkoituksia. Tämän ikäinen harjoittelee lähdekriittisyyttä sekä ohjatusti myös mediaprojektien prosessinomaisuutta. Lapsi osaa käyttää mediaa välineenä uusien asioiden opettelussa. (eNorssi.) Mustonen ja Salokoski (2007, 32) ovat lainanneet visuaalisten medioiden oppimistehoa tutkineiden Gunterin ja kumppaneiden (2000) näkemystä. Heidän tutkimustuloksensa osoitti, että televisio vahvisti 10–11-vuotiaiden asioiden muistamista tehokkaammin kuin luettu tai kuultu informaatio. Tällöin sanallisen viestin tukena toimii audiovisuaalinen muisti.

Kirsi Tirkkonen (2008) selvitti pro gradu- tutkielmassaan uutisten ja nuorten suhteen paradoksia: Uutisia pidetään tärkeänä peruspalveluna, mutta harva nuori kuluttaa näitä

etenkään televisiosta. Myös yli 10-vuotiaiden lukeminen on usein satunnaista (Noppari 2014.) Yksi syy on vieraantumisen. Esimerkiksi vuonna 2008 lopetetusta Uutismixistä teki tekijän mielestä ongelmallisen se, että vaikka nuoria pyrittiin kuulemaan haastateltavina, tekivät ohjelmaa aikuiset. (Emt.)

Yläkoulun kynnyksellä taidot jalostuvat ja myös oma tuottaminen monipuolistuu. Perusasteen osaamistasotaulukkoon nojaten 5–6-luokkalaisilla onkin yleistäen jo harjaantuneempi taito kerronnallisen sisällön tulkinnaissa. Ymmärryksen myötä myös oppilaan oma kyky toimia verkossa eettisesti lisääntyy. Nuori osaakin antaa joitain esimerkkejä mediasisältöjen vaikutuksesta omaan toimintaansa ja mielipiteisiinsä. Lapsi pystyy myös tarkastelemaan ohjatusti millaiset asiat saavat medianäkyvyyttä. (eNorssi.)

Koulutaipaleen alkuvaiheessa päivään sisältyy selkeästi rajattuja mediahetkiä, toisin kuin yläkoululaisella, jolle mediankäyttö on arkipäiväistä. Mediankäytön keskeyttää heireillä ollessa lähinnä koulupäivä ja harrastukset (Ekman, Itävuori & Melander 2019). Varhaisnuorten mediankäyttö alkaakin laajentua sosiaalisen median alustoille. Kaverisuhteiden ylläpitäminen on Aikakausmedian (2014) tutkimuksen mukaan yli 11-vuotiaiden lasten yksi keskeisimmistä syistä käyttää mediaa.

”Media on eräs sosiaalistaja, joka suuntaa tapaamme rakentaa maailmankuvaa ja hahmottaa paikkaamme maailmassa. Erityisesti lasten todellisuuskäsitys on osittain median pohjalta rakennettu luomus.” (Mustonen 2000, 63.)

Kuten aiemmin mainittiin (ks. luku 2.1), moni kasvaa median pariin varoittavien esimerkkien ja rajoitusten kautta, jolloin itse mediasisällöistä keskustelu voi jäädä vähäiseksi. Mediatutkija Elina Nopparin (2014) tutkimuksessa on nähtävissä rakentavan keskustelun puuttumisen konkreettinen seuraus, kun useimmat 14-vuotiaatkaan eivät osanneet kontekstoida kuulemiaan uutisia oikein. Ymmärtämättömyys johtaa helpommin pelkotiloihin (Noppari 2014, 114). Kun lapsi tarkastelee uutista, voi reaktio vaihdella suuresti sen mukaan, miten hän ikänsä puolesta sisäistää asioita tai minkälainen tietopohja hänellä on esimerkiksi uutisen rakenteesta. Se missä kehitysvaiheessa lapsi on, vaikuttaa myös siihen, miten pelottavana hän voi aikuisten maailmasta tulevaa uutista pitää ja miten uutispelkoa voi hallita (ks. kappale 3.2). Tämän takia on hyvä ymmärtää, mikä on lapsiyleisölle tuotettu uutinen.

2.4 Mitä ovat lasten uutiset?

Viime vuosina suomalaiset mediatalot ovat havahtuneet lasten kasvavaan mediankulutukseen ja vastanneet tähän tuottamalla uutisia myös nuoremmalle kohderyhmälle. Helsingin Sanomat perusti vuonna 2016 *HS Lasten uutiset* -konseptin, johon on kuulunut lasten omia viikoittaisia uutissivuja osana aikuisille suunnattua peruslehteä sekä YouTubea, Hs.fi:ssä ja Ruutu.fi:ssä ilmestyvä uutislähetys. (Mäkilä 2022.) Kerran viikossa ilmestyvä painettu sanomalehti ilmestyi ensimmäisen kerran elokuussa 2020.

HS Lasten uutiset pyrkii seuraamaan aikuisten sanomalehden rakennetta. Lapselle tuotetaan sisältöä ajankohtaistapahtumista Suomesta ja maailmalta, urheilua, kulttuuria sekä sarjakuvia (*Lapsemme* 2021). *Lasten uutisten* tärkeimpiä tavoitteita on lasten innostaminen uutisten seuraajiksi pienestä pitäen, heidän medialukutaitonsa edistäminen sekä uutisten kertominen lasten äänellä. *HS Lasten uutisten* kohderyhmänä ovat alakouluikäiset eli noin 6–12-vuotiaat lapset (Katko 2018).

Samanikäiselle lukijakunnalle on suunnattu myös A-lehtien vuonna 2019 perustama *Apu Juniori* - aikakauslehti, joka ilmestyy kahdesti kuukaudessa. Lisäksi Hufvudstadsbladet perusti vuonna 2020 *HBL Juniorin*, joka on ruotsinkielinen uutislehti lapsille. Samana vuonna Yleisradio aloitti kaksi kertaa viikossa netissä ja sosiaalisessa mediassa ilmestyvän *Yle Mix* -uutiskonseptin, jonka kohderyhmään kuuluvat 7–13-vuotiaat lapset ja nuoret. Myös jo vuodesta 1944 asti ilmestynyt aikakauslehti *Koululainen* on lisännyt omiin tavoitteisiinsa tuottaa uutis- ja ajankohtaisaiheita. (Mäkilä 2022, 1–2.)

Vuorovaikutteisuus on lasten medioille tärkeää. Esimerkiksi Yle Mixin päätuotteena toimii YouTube-kanava, johon julkaistaan monipuolista sisältöä kahdesti viikossa. Sama sisältö julkaistaan myös Yle Areenassa ja TikTokissa, jossa tekijät vastaavat myös lasten kysymyksiin. Sosiaalisen median tuottamaan uutisisältöön liittyykin mielenkiintoinen ristiriita: Sisältö on nuorille kohdistettua, mutta julkaisukanavalla, esimerkiksi TikTokilla on ikärajana 13 vuotta, joka ylittää pääosin ohjelman kohderyhmän iän ja periaatteessa estää lasta kuluttamasta sisältöä. Pi Mäkilän (2022) tutkimuksessa osa mediataloista koki, että on eettisesti väärin mainostaa sisältöjä näillä alustoilla. Samasta syystä *HS Lasten uutisten* tekijät kertoivat olevansa läsnä YouTubea ainoastaan *YouTube Kidsin* puolella, jossa videoita ei voi esimerkiksi lainkaan kommentoida. Sosiaalisessa mediassa vaikuttavien mediatalojen toimittajat ovat kuitenkin puolustelleet toimintaansa. He

tiedostavat, että lapset viettävät aikaa kyseisellä alustalla, joten he haluavat tuottaa sisältöä sinne, missä lapsi sitä kuluttaa. (Emt.)

Esimerkkinä suomalaisille mediataloille on toiminut muun muassa Ruotsin ja Norjan lastenmediat, joissa julkaisuja on suunniteltu yhteistyössä lasten ja opettajien kanssa (Katko 2018). Omaan kosketukseeni koulumaailmasta pohjaten, myös Suomessa erityisesti *HS Lasten Uutisten* läsnäolo näkyy monissa kouluissa. Useat opettajat ovat ottaneet lähetysten katsomisen viikottaiseksi osaksi ajankohtaisten asioiden läpikäyntiä. Sisältöjen ollessa ikätasolle soveltuvia, lapsi voi opetella kohtaamaan median ääressä ikäviäkin tunteita. Median avulla voidaan harjaannuttaa niin moraalista ajattelua kuin myös empatiaa. (Mustonen & Salokoski 2007, 10.)

Lasten uutisissa asiantuntijuus siirtyy lapselle, eikä tekijät halua kertoa ylhäältäpäin aikuisen suulla tapahtumien seurauksista. Lapset pääsevät siis itse esille asiantuntijoina tai voivat haastatella asiantuntijaa. Lapsille uutisoitaessa myös läpinäkyvyyttä pidetään tärkeänä (Mäkilä 2022). Niinistö ja Sintonen (2007) korostavat, että kun lapset pääsevät itse tekemään, peilaantuu tuotokseen myös se, mikä on lapsen mielestä kulloinkin tärkeää ja esillä. Koska aikuinen ei voi täysin tietää, mitä lapsi haluaa, pyrkivät *Lasten uutiset* päästämään lasten ilmaisun valloilleen. Tämä on positiivinen kierre. Lasten innostuksessa jo varhain median ääressä toimimisesta, vahvistuu pohja kriittiselle mediakulttuurin uusintamiselle ja yhteisen mediakulttuurisen pääoman kehittämiseksi. (Emt.)

Pi Mäkilä (2022) onkin kysynyt pro gradu -tutkielmassaan, miten suomalaiset uutismediat määrittelevät lapset ja nuoret uutistenkuluttajina. Tutkimustulokset osoittavat, että lapset nähdään mediataloissa kiinnostavana yleisönä. Vaikka lasten rooli tulevina valtamedian lukijoina tiedostetaan, moni suuri mediatalo ei tuota tälle kohderyhmälle kohdennettua sisältöä. Tämä herättää Katkossa (2018) ihmetystä. Mikäli lapset tottuvat käyttämään aktiivisesti tiettyä mediatuotetta, maksavat he todennäköisemmin tutulle mediatalolle myös aikuisina kuluttajina. Lehtiä on myös lakkautettu. Mäkilä (2022, 50) viittaa tässä Wilkmanin vuodelta 2021 olevaan julkaisuun, jossa *Demi*-lehden lopetus päätöstä perusteltiin muun muassa tilaajamäärän ja mainostajien hupenemisella. Jo vuosia aiemmin *Suosikki*-lehden lopettamisen syyksi ilmoitettiin nuorison mediankäytön muuttuminen (Vedenpää 2012).

Alaikäisten lasten sisällön kohdalla vanhemmat ovat usein maksajina vastuussa siitä, minkälaista maksullista journalismia lapsi pääsee kuluttamaan. Sosiaaliseen mediaan tai digitaaliselle maksuttomalle kanavalle tuotettua sisältöä lukuun ottamatta, lapsilla ei ole täysin samanarvoisia mahdollisuuksia päästä sisällön ääreen. Osa mediataloista kokee tämän myötä lasten ja nuorten tavoittamisen haastavaksi. Mäkilä (2022) ehdottaa ratkaisuksi sisällön mukauttamista niin, että tämä innostaa myös aikuisia tiedostamattaan tuotteen ääreen. (Emt.)

Lasten uutisia on tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa sekä tekijöiden että kohderyhmän eli lasten kautta. Haavisto, Chajed ja Kyllönen (2022) tutkivat, kuinka suomalaisissa lasten medioissa kuvataan monimuotoisuutta. Michael Alon-Tiroshin tutkimus (2017) sen sijaan valotti lasten uutisten ajatuksia israelilaisen mediakentän kautta. Toimittajien mukaan lapsille tulisi kertoa arkisia uutisaiheita sekä teemoja, jotka linkittyvät keskeisesti lasten omaan elämään. Aihepiireinä lapsia kiinnostavat erityisesti eläimet, urheilu, julkisuuden henkilöt, teknologia, sekä ympäristökysymykset. Myös uutissivustojen ulkoasun tulisi olla houkutteleva ja värikäs, muttei turhan leikkisä ja kevytmielinen. (Alon-Tirosh 2017, 132.) Toisaalta Israelissa toteutetussa tutkimuksessa lapset eivät halunneet jäädä uutispimentoon heitä koskettavasta Israelin ja Palestiinan välisestä konfliktista (Alon-Tirosh & Lemish 2014, 123–124). Erityisesti lasten oletetaan kaipaavan tietoa aiheista, joista voi olla vaikea puhua tutunkaan aikuisen kanssa (Mäkilä 2022).

Vuonna 2009 julkaistussa brittiläistutkimuksessa tutkittiin yli 200 lapsen suhdetta *BBC:n* lasten uutisiin verkossa ja televisiossa. Ensikertaa sivulle löytäneitä kiinnosti erityisesti pelit ja visuaaliset elementit. Suurin osa vanhemmista tutkimukseen osallistuneista Britannian yläkouluikäisistä koki, ettei sisältö ollut tarpeeksi haastavaa heidän ikäisilleen. (Carter, Messenger Davies, Allan & Mendes 2009, 5–7.) Myös Mäkilän (2022) kuulemat mediatalojen edustajat tiedostavat, että lasten ymmärrys ympäröivistä tapahtumista on helppo aliarvioida.

Lasten uutisten tekijöiden tulee tasapainotella sen kanssa, että uutiset ovat soveliaita nuorelle kohdeyleisölle, mutta pitävät myös lukijakunnan vanhimmat otteessaan. Rebekka Katko (2018) keskittyi pro gradu -tutkielmassaan ensimmäisten joukossa siihen, mitä mieltä itse *HS:n Lasten uutisten* kohderyhmä on ollut konseptista. Katkon (2018) mukaan lapsille uutisia tuottaessa ikäerojen sijaan suurempaan rooliin nousevat

yksilöiden väliset eroavaisuudet. Toki esimerkiksi 1-luokkalaiset toivoivat enemmän videosisältöjä, koska kaikki tämän ikäiset eivät osaa vielä lukea yhtä sujuvasti. He eivät myöskään olleet yhtä kiinnostuneita esimerkiksi jutuista, jotka käsittelevät sosiaalisen median sisältöjä, koska ikäsuositukset estävät vielä luomasta omaa tiliä esimerkiksi Snapchatiin tai Instagramiin. (Katko 2018.)

Lasten mielestä heille pitää kertoa kaikesta. Silti kysyttäessä, mitä ei tulisi kertoa edes *Lasten uutisissa*, vastaus oli hieman ristiriitainen. Suurin osa lapsista vastasi vältettäviksi aiheiksi sodan, terrorismin, onnettomuudet, väkivalta- ja seksuaalirikokset ja tarkemmin esimerkiksi ydinsodalla uhkailun. Osa ei halunnut politiikkaa lapsille suunnattuihin julkaisuihin, koska he kokivat aiheen vaikeaselkoiseksi. (Katko 2018.) Alon-Tiroshin (2017) mielestä olisikin huomioitava, etteivät lasten uutiset uhkaa lasten viatonta ja optimistista maailmaa. Tästä syystä hänen tekemissään haastatteluissa mainittiin, ettei lapsille suunnatuissa uutisissa tulisi käsitellä esimerkiksi itsemurhia tai syömishäiriöitä. Israelilaistutkimuksen mukaan lapsille ei ole tarpeen näyttää liian raakaa maailmaa tai herättää lisää pelkoa eikä uutisista saa tulla lapselle paha olo. Lapsille ei haluta näyttää aseita, verta tai väkivaltatilanteita, eikä heidän oleteta haluavan tällaista sisältöä myöskään katsoa. (Emt.)

Silloiset *HS Lasten uutisten* tekijät kokivat kuitenkin, että huomioimalla lapsen kehityksen ja ikätason, lähes kaikista uutisaiheista voi kertoa (Katko 2018). Parhaimmillaan lapsille sisältöä tuottava toimittaja voi tuntua vertaistukea antavalta isosisarukselta tai luottoaikuiselta, jonka kanssa lapsi voi tutustua rauhassa uuteen aiheeseen (Mäkilä 2022, 39). Mikäli lapsen ei uskota kohtaavan tietoa muita väyliä pitkin, ei jokaista ikävää asiaa kuitenkaan uutisoida. Lasten uutisten tekijät pyrkivät myös huomioimaan, että esimerkiksi videomuotoisessa uutislähetyksessä käsitellään vain yksittäistä ikävää aiheita. Heidän tavoitteenaan on esittää lapsille myös paljon hyvää. (Emt.)

3 SOTAJOURNALISMI JA MEDIAPELOT

Venäjän hyökkäyssodan alkuvaiheessa, keväällä 2022, uutisoitiin siitä, miten osa kaupista oli piilottanut näkyviltä iltapäivälehtien mainoskyltit. Sotakuvasto oli tullut tällöin lähes päivittäiseksi materiaaliksi etusivulle, ja kauppiaat olivat tehneet päätöksen säästää lapsia raa'alta sisällöltä. Myös Alon-Tiroshin (2017) tutkimuksen mukaan uutisten ei tulisi järkyttää lapsen viatonta maailmaa (emt.). Herääkin kysymys, mikä määrä pelkoa tai minkä tyyppinen huoli voidaan katsoa lapsuuteen kuuluvaksi?

Julkisen sanan neuvoston laatimien *journalistin ohjeiden* (2013) mukaan journalisti on vastuussa yleisölleen. Journalistin on siis velvollisuus pyrkiä totuudenmukaiseen tiedonvälitykseen ja yleisöllä on oikeus saada tietää, mitä ympäröivässä yhteiskunnassa tapahtuu. (Emt.) Medialla on kuitenkin valta määritellä ilmiöiden ja asioiden näkyvyyttä ja merkityksiä journalistisilla valinnoilla (Seppänen & Väliaverronon 2012, 186), mikä muokkaa yleisön maailmankuvaa. Tässä tutkielmassa kiinnostus kohdistuu siihen, mitä valintoja lapsille suunnatussa uutisessa tehdään ja miten sodan todellisuus representoidaan *Lasten uutisten* lukijalle.

Seuraavaksi taustoitan lyhyesti, miten tämä laajasti mediassakin seurattu sotatilanne Ukrainan maaperällä on saanut alkunsa. Tämän jälkeen esittelen, miten sota ilmenee journalismissa ja mitä journalistien tulisi huomioida eettisesti työskennellessään, jotta lasten ja nuorten mediapelkoja voitaisiin vähentää.

3.1 Ukrainan ja Venäjän jännitteinen lähihistoria

Ukrainan ja Venäjän historia on luonteeltaan jännitteinen ja sodan syiden voidaan katsoa kumpuavan aina Kylmän sodan jäänteistä asti (Pantti 2016). Valtiosuhteisiin on vaikuttanut Neuvostoliiton hajoamisen jälkeinen kehitys Ukrainassa, johon on Mervi Pantin (2016) mukaan liittynyt hallinnon korruptiota sekä kansalaisyhteiskunnan ja poliittisten oikeuksien rajoittamista samalla, kun yhteiskunta on vaikeassa sosioekonomisessa tilanteessa. Konfliktit Venäjän ja Ukrainan välillä alkoivatkin näkyvästi jo keväällä 2014, jolloin Ukrainan johto hamusi siirtymistä kohti lännen Euroopan unionia sekä Natoa. Venäjä pyrki estämään aikomukset. Kun kansa ryhtyi osoittamaan mieltä toteutumattomien liittymislupausten takia, liitti Venäjä tästä rangaistuksena Ukrainalle kuuluvan

Krimin niemimaan laittomaksi osaksi Venäjää. Vaikka Länsimaat rankaisivat tämän seurauksena Venäjää talouspakotteilla, Krimin miehitys jatkui. (Emt.)

Seuraavaksi konflikti siirtyi Krimiltä Itä-Ukrainaan. Venäjämieliset osoittivat mieltään ja valtasivat hallintorakennuksia Harkovassa, Luhanskissa sekä Donetskissa. Mielenosoittajat vaativat venäjän kielen aseman parantamista sekä kansanäänestystä alueen kohdalosta (Timonen 2022). Venäjän hyökkäyssotaan asti tulitaukorikkomukset olivat hyvin yleisiä Ukrainan joukkojen ja Venäjän ohjaamien separatistien välillä (Helin ja Vähäkangas 2022).

Joulukuussa 2021 Venäjä ilmoitti Natoa koskevista vaatimuksistaan. Vaatimuksia olivat muun muassa Nato-joukkojen pois vetäminen Itä-Euroopasta sekä lupaus, ettei Nato enää laajenisi. Strategia Natoon liittymisestä oli kuitenkin kirjattuna Ukrainan perustuslakiin jo helmikuussa 2019, eikä Ukraina täten taipunut Venäjän tahtoon. Tämä johti Venäjän hyökkäykseen 24. helmikuuta.2022. (Helin ja Vähäkangas 2022.)

Laajasti maailmassa vaikuttanut sota on ollut suuri tragedia, mutta myös koronapandemia-uutisoinnin jälkeen laajasti seurattu mediatapahtuma. Tiedonvälittäminen on ollut lähes reaaliaikaista. Sodan osapuolista Ukraina on onnistunut saamaan mittavasti kansainvälistä huomiota ja sympatiaa osakseen viestimällä sosiaalisen median kanavia pitkin. (Pantti 2023, 181). Oikeustieteilijä Kaius Tuorin mukaan Ukrainan sota näyttäytyykin suurelle yleisölle klassisena taisteluna hyvän ja pahan välillä (Pynnöniemi ym. 2023, 227).

Venäjän informaatiovaikuttaminen on sen sijaan suunnattu oman valtion sisälle ja kansalaisille on pyritty kertomaan alkuvaiheessa, ettei kyseessä ole sota. Vuoden 2022 aikana suomalaisissa mediateksteissä on yleistynyt ja vakiintunut Kotuksen eli Kotimaisten kielten instituutin käyttämä termi hyökkäyssota (Heikkinen 2022). Ukrainan sota esiintyy toisena yleisesti käytössä olevana terminä.

3.2 Sodan representaatio journalismissa

Vaikka journalismi pyrkii läpinäkyvyyteen ja objektiivisuuteen, Kupiaisen ja Sintosen (2009) viittaaman Buckinghamin (2003) mukaan mediatekstejä ei kuitenkaan tulisi pitää ikkunan kaltaisena kurkistuksena maailmaan. Koska mediassa esiintyy aina välitetty

versio, ei tämä presentoi eli esitä maailmaa sellaisenaan vaan re-presentoi eli tuo tämän uudelleen tarkasteluun ja läsnä olevaksi. (Emt.)

Oli kyseessä sitten visuaalisesti vahva kuvallinen representaatio, joka ilmentää jotain, mikä ei ole konkreettisesti edessä tai mediateksti, sisältää tämä aina valintoja. Representaatio onkin riippuvainen subjektiivisesta tekijästä (Kupiainen ja Sintonen 2009). Representaatio sisältää esimerkiksi tekijän valinnan siitä, mistä kulmasta aihetta lähestytään ja mitä rajataan pois. Onkin hyvä pohtia, esittääkö silloinen representaatio jotain sellaista, minkälaisena olemme tottuneet mieltämään todellisuuden. Medialukutaitoisen ihmisen odotetaan osaavan arvioida tilannetta muuta asiasta tehtyä tutkimusta seuraamalla ja ymmärtävän myös oman päättelyn avulla mistä vaietaan. (Emt.)

Representaation käsite kytkeytyy vahvasti myös sotauutisointiin, joka näyttää pieninä raapaisuina sen, mitä todellisuus on paikan päällä kriisin sykkeessä. Allanin ja Zelizerin (2004) mukaan journalismilla on kyky vaikuttaa yleisön maailmankuvaan, mikä korostuu entisestään monimutkaisissa ja -ulotteisissa kriisitilanteissa. Sotatilanteet voidaan nähdä tietynlaisena journalismin laadun mittareina, jossa journalisteja kohtaa asetetut odotukset ovat korkealla. Toisaalta journalistien tulisi olla tilanteen keskellä mahdollisimman kattavan materiaalin tuottamiseksi ja toisaalta olla joutumatta itse vaaraan ottamalla tarpeeksi etäisyyttä. Heidän tulisi pystyä syventymään kriittisen totuuden alkulähteille ja samanaikaisesti suhtautua sodan siviiliuhreihin myötätuntoisesti, unohtamatta objektiivisuuteen pyrkimistä. (Emt., 4.) Sotajournalismilla on myös keskeinen rooli yleisen mielipiteen synnyttämisessä. Epävarmuuden aikana, jolloin ihminen hakeutuu jatkuvasti uusien tiedon hippusten ääreen ja jolloin kokonaiskuva voi hämärtyä, journalistiset tulkinnat vastaanotetaan verrattain helposti totuuksina (Uskali 2007, 9–10).

Ensimmäinen niin sanottu televisiosota käytiin Vietnamin vuosina 1955–1976. Jo tällöin oli nähtävissä, miten nopea tiedonvälitys teki mahdolliseksi sota-alueelta tehtävän raportoinnin. Uusi teknologia lyhensi televisiokuvan viivettä huomattavasti (Britannica 2016). Teknologian kehityksen ja lähes reaaliaikaisen tiedonjaon myötä Hoskins ja O’Loughlin (2010, 3–19) esittävät, että tänä päivänä myös sodankäynti on medioitunut. Koska sotakuvasto leviää internetin myötä maailmanlaajuisesti ihmisten olohuoneisiin ja työpaikoille, sota koskettaa suuremmalla levikillä. Kuvaukset voitoista ja tappioista

ovat dramaattisia ja keräävät laajan yleisön vaikuttaen sekä tunne- että älyllisellä tasolla (Nohrstedt 2009, 96).

Vilkkaaseen uutisointitahtiin Venäjän hyökkäyssodasta muualla maailmalla ja myös Suomessa on vaikuttanut maantieteellinen ja kulttuurinen läheisyys. Pantin (2023, 185) viittaaman Galtungin ja Rugen (1965, 70–71) mukaan tämä on tuonut sodan tapahtumat yleisön ulottuville henkilökohtaisemmalla tasolla, kuin kauempana sijaitsevat sodat (emt.). Sun ja tutkijakollegoiden (2022) mukaan vuoden 2022 jälkeen ennennäkemätön määrä sotatapahtumien ulkopuolella sijaitsevia ihmisiä on saattanut altistua myös median aiheuttamille sotatraumoille.

Suomen mediakentällä onkin nähtävissä kiinnostutusta kohdistetusti juuri Ukrainassa käydyn sodan representaatioihin. Jarkko Kangas, Markus Ojala ja Mervi Pantti (2015) ovat tutkineet suomalaisen valtavirtamedian tekemiä tulkintoja Ukrainan kriisistä. He ovat analyysissään erottaneet kaksi selkeää tulkintakehystä: poliittisen ja humanin. Kriisi kuvataan poliittisessä kehyksessä ongelmaksi, jonka ratkaiseminen edellyttää poliittisten prosessin onnistumista. Humanissa kehyksessä lukijan odotetaan samaistuvan ukrainalaisten ahdinkoon, myötäeläjänä, eli puhuttelu tapahtuu empatian kautta. Muita tutkimuksen löydettyjä kehymiä olivat aseellisen konfliktin kehys ja kansalaisaktivismin kehys, jossa keskiössä on Ukrainan kansalaisten toiminta (Emt.). Vilja Hautamaa (2023) löysi Helsingin Sanomien uutisoinnista viisi ukrainalaisten pakolaisten toimijuutta ilmentävää diskurssia: pakolaiset olosuhteidensa uhreina, eteenpäin virtaavana massana, numeroina, hallinnan kohteena ja omaa elämäänsä hallitsevina aktiivisina toimijoina (Emt.).

Kankaan ja kumppaneiden (2015) tutkimuksessa Vladimir Putin esiteltiin Venäjän vahvana johtajana ja toisaalta kaikkien länsimaiden suurimpana vihollisena. Chiara de Franco (2012, 33) esitti näkemyksen, jonka mukaan medially on eskaloituneissa kriiseissä, kuten sodassa, vallankäyttäjän asema. Media vaikuttaa osapuolten toimintaan ja päätöksiin välillisesti. Nohrstedt (2009) puolestaan argumentoi sotautisten koskettavan ihmisiä jo ennalta tunnetuissa hyvän ja pahan välisen taistelun tarinoissa. Sen takia valitsemme konflikteissa luontaisesti puolen. Yleisön sympatian ”ansaitsee” propagandassaan paremmin onnistuva osapuoli tai se, johon on helpompi samaistua. (Emt. 96.)

Tuomas Niemelä (2016) koki pro gradunsa pohjalta sodan uutisoinnissa näkyneet representaatiot Venäjästä kauttaaltaan negatiivisina. Venäjän toiminta esitettiin

arvelluttavana ja aggressiivisena. Niemelä havaitsi Venäjän hyökkäyssodan representaatit Helsingin Sanomien ulkomaan uutisissa elo- ja syyskuussa 2014 kahdella tasolla: konkreettisena eli aseellisena konfliktina sekä abstraktina eli laajana kansainvälisenä konfliktina länsimaiden ja Venäjän välillä. Tutkimuksessa korostui se, miten Ukrainan armeija esitetään legitiiminä toimijana eli toimijana, jolla on kansainvälisen oikeuden mukaan oikeus käyttää sotilaallista voimaa oman alueensa puolustamiseen. Aluksi aseellisen konfliktin kuvailussa Ukraina esitettiin kykenevän ratkaisemaan konflikti voittamalla venäjänmieliset separatistit, mutta tilanteen kääntyessä muuttuivat myös Ukrainan representaatit. Hiljalleen vastustajaksi ei enää kuvailtu vain venäjänmielisiä separatisteja vaan koko Venäjää ja uhriksi koko Eurooppaa.

Niemelän (2016) mukaan Ukrainan sota representoidaan kokonaisuudessaan viiden eroavan diskurssin avulla, joita ovat asevoima-, diplomatia-, humaani-, oikeus- ja uhkadiskurssi. Representaatit kansalaisista sodan uhreina on myös keino vaikuttaa yleisöön ja muodostaa asevoimaa vastustavaa käsitystä. Vaikuttavuuden avulla tavoitetaan yleisö ja samalla muodostamalla Venäjästä uhka esitetään länsimainen yhteisö sankarina ja turvallisuuden lisääjänä. (Niemelä 2016.) Konsta Norin (2023) pro gradun aiheena oli sota-aiheisten televisiouutisten viihteellistymisen inhimillisen kärsimyksen näkökulmasta. Tutkimusaineisto rakentui MTV3-televisiokanavan *Kymmenen uutisten* lähetyksistä, aivan sodan ensimmäisten viikkojen ajalta. Norin mukaan MTV:n omat raportit keskittyvät inhimillisen kärsimyksen kuvastoon, joka synnyttää sympatiaa ja myötätuntoa uutisten katsojilta. Ukrainalaiset nähdään liitettävän osaksi länsimaalaista kollektiivia, jota tulee tukea. (Emt.)

Toimittajan työtehtävissä toimineena tiedän, että vallitsevasta tilanteesta tulisikin pyrkiä kertomaan hieman vetävämmin, tarkemmin ja nopeammin kuin muut uutistoimitukset. Kilpailupaineiden takia median koetaan usein alistuvan helppoon journalismiin, jossa sensaatiot houkuttelevat yleisöjä (Pietilä 2007). Davor Marko (2013) käsittelee artikkelissaan pelon väärinkäyttöä median diskurssissa. Hän nimeää kaksi median käyttämää tekniikkaa, pelon kaupallistamisen sekä toiseuttamisen. Tällöin kohteena oleva yksilö tai ryhmä tuodaan esiin negatiivisesti ja se saattaa luoda eriarvoisuutta eri ihmisryhmien välille. Kontrolloimalla pelkoa, joka on usein jaettu tunne, voidaan ohjata ja kontrolloida ihmisiä. Markon mukaan, luodulla turvallisuudentunteella media saavuttaa myös valtaa. (Emt.)

3.3 Lasten ja nuorten mediapelko

Pelko on osin lapsen kasvulle luonnollista ja osa huolista onkin normatiivisia eli kehityksellisiä pelkoja. On esimerkiksi normaalia, että pieni lapsi kaihtaa vanhemmasta eroamista tai noin 6-vuotiasta lasta mietityttää oma oppimismenestys koulussa. Martsolan ja Mäkelä-Rönholm (2016) mukaan tämän ikäisellä nähdäänkin olevan jo kyky suhteuttaa omaa tekemistä ympäristöönsä ja olla epävarma, jolloin tunne kaikkivoipaisuudesta alkaa horjua. Tunteen nähdään kuitenkin palvelevan lasta itseään. (Emt.)

Aikuisten tavoin myös lapset ahdistuvat mediaympäristössä. Median aiheuttamasta ahdistuksesta käytetään termiä mediapelko. Mediapelkoihin liittyy usein häpeää, joka estää lasta kertomasta tuntemuksistaan vanhemmille. Koska media ei muovaudu lasta ymmärtävän aikuisen tavoin kunkin lapsen henkilökohtaisten tarpeiden mukaan, ei mediapelko kehity, vaan saa aikaan hyvin kokonaisvaltaisen tunnereaktion. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2016.) Suomessa lasten hyvinvointia koskevassa pitkittäistutkimuksessa havaittiin mediapelkojen olevan 5–6-vuotiaiden lasten keskeisimpiä pelon aiheita painajaisunien lisäksi (Lahikainen 2005, Mustonen & Salokoski 2007, 47).

Elina Nopparin (2014) mukaan laajasti mediahuomiota ovat saaneet fiktiiviset sisällöt, kuten pelit ja elokuvat, joita on myös säädelty viranomaisten toimesta. Ikärajojen avulla pyritäänkin ehkäisemään pelkotilojen lisäksi myös riippuvuutta. Asiaohjelmat kuten uutiset ovat jääneet vähemmälle huomiolle, vaikka näiden on nähty ahdistavan teini-ikäisiä jopa kuvitteellista todellisuutta voimakkaammin. (Emt.) Uutiset ovatkin psykologisesti tarkasteltuna hyvin mielenkiintoinen ohjelmamuoto. Vaikka näiden kuuluu tiedottaa yllättäen hyvin negatiivisista ja ahdistustakin aiheuttavista epäkohdista, ihmiset haluavat seurata uusimpia käänteitä lähes reaaliajassa (Lehtola 2012). koska ihminen on herkinnyt tiedolle, joka on oman selviytymisen kannalta oleellista, on uutiset säilyttänyt paikkansa yhtenä suosituimpana mediaformaattina. (Davis & Mcleod, 2003).

Lapsen kokemaan pelkotilaan vaikuttavat nähty mediasisältö, persoonallisuus, kehitysvaihe sekä asiat, jotka ovat muuten lapsen elämässä läsnä (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2016). Mediakokemusta suuntaa voimakkaasti myös yhteisöllinen tilanne. Muiden kommentointi, liioittelu, nauru, kyseenalaistaminen tai ironisointi etäännyttävät tunnekokemusta ja vaikuttavat tiedolliseen tulkintaan joskus jopa muuttaen tulkinnan päinvastaiseksi kuin yksin koettuna. (Mustonen 2009, 134.) Martsola ja Mäkelä-Rönholm

(2016) muistuttavatkin julkaisussaan, että niin maailmankuva kuin itsetunto ovat median vaikutuksille alttiita ja tästä voi kärsiä psykofyysisen hyvinvoinnin lisäksi myös moraalinen kehitys. Mediasta tehdyt tulkinnat riippuvat myös lapsen kognitiivisista taidoista, kuten havainnoinnista ja tiedonkäsittelystä. Mustosen ja Salokosken (2007, 19) mukaan lapsen ajattelu kohdistuu varhaislapsuudessa vielä hyvin minäkeskeisesti hänen omaan näkökulmaansa, jolloin oma kokemus ohjaa myös esimerkiksi mediahahmoista rakentuvia tulkintoja. Tällöin myös tarinat ovat lähinnä kokoelma erilaisia tilanteita, joista lapsi ei kuitenkaan hahmota vielä kokonaisuutta.

Alle kouluikäisten pelot liittyvät Mustosen (2009) mukaan erityisesti henkilöiden ulkonäköön. Pelkoa herättävät häijynnäköiset eläimet, noidat ja muut pelottavat hahmot mutta myös väkivalta, onnettomuudet ja kuolema. Toisaalta 5–6-vuotiaat lapset nauttivat fiktiivisestä väkivallasta, jonka kautta lapsi kykenee harjoittelemaan hallinnan tunteitaan ja nauttimaan jännityksestä. Fiktiivisen tarinan kohdalla voimme vähentää tunteen voimaa vaikkapa älyllistämällä tai kieltämällä tunnearvon järkiperaisella selittelyllä: ei tuo tapahtunut oikeasti vaan tämä on tehty tietokoneella. Kieltäminen ei onnistu uutisten kohdalla. (Emt., 134).

Ulkoa tulevat mediapelot ovat myös selvästi liitoksissa nähtyyn tai luettuun ja joskus pelkkä median tunnusmusiikki voi muistuttaa esimerkiksi pelottavasta hahmosta. Jotta mediaesitys pystyy koskettamaan meitä, sen täytyy tarjota yleisinhimillisesti vetoavia samaistumiskohteita, osanottoa ja näkökulman jakamista (Mustonen 2009, 134). Sotaihteiset ohjelmat ja sairaalasarjojen kohtaukset tuntuvat kuitenkin osasta lapsista kaikessa realistisuudessaan jopa vastenmielisiltä. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2016.)

Mitä lähemmäksi autenttista kuvausta ohjelmassa päästään, sitä voimakkaampia tunnekokemuksia se saattaa lapsessa aiheuttaa (Mustonen & Salokoski 2007, 90). Tutkimuksen mukaan 11–14-vuotiaita ahdistavatkin enemmän todenperäiset faktaohjelmat kuin fiktiiviset kauhu- tai jännityselokuvat. Valkonen ja kumppanit (2005) todentavat haastatteluidensa perusteella ahdistuksen pohjasyynä oleva usein huoli omasta ja läheisten terveydestä tai heidän menettämisestä. Mediasisällön pelottavuutta lisää se, ettei lapsi tai nuori osaa välttämättä suhteuttaa uutisen asiaa oikein. (Emt.) Nopparin (2014) esimerkin mukaan esimerkiksi sotilasliitto Naton jäsenyydestä puhuminen saattoi yhdistyä

lasten mielissä sotaan. Kouluikäiset osaavatkin kuvitella uhan omalle kohdalle, muttei suhteuttaa vaaran todennäköisyyttä (MLL 2023).

Pennanen (2006) havaitsi tutkielmassaan, että lapset ovat uutisten katsojina hyvin heterogeeninen ryhmä. Vahvan mediatajun omaavat lapset pystyivät lohduttamaan itseään, jos he näkivät jotakin pelottavaa tai ahdistavaa (Mustonen & Salokoski 2007, 48). Pienten lasten psykologiset puolustuskeinot, coping-strategiat ovatkin kehittymättömämpiä, eikä heillä ole tuttuja toimintamalleja, joita voisi ottaa käyttöön mediapelon yllättäessä. Pienet lapset käyttävät tyypillisimmin ei-kognitiivisia strategioita eli he voivat sulkea silmänsä tai hakeutua syliin, kun taas vanhemmat lapset käyttävät enemmän kognitiivisia strategioita eli esimerkiksi muistuttavat itseään, ettei tämä ole totta. Herkkyys median emotionaalisille reaktioille ei siis katoa eikä vähene iän myötä, mutta kognitiivisen kypsymisen tuloksena pelko saa uuden muodon. (Mustonen & Salokoski 2007, 24.)

Toisaalta koska pienten lasten kielellinen kehitys on vielä kesken, eivät he kykene vastaanottamaan pitkiä sanallisia viestejä. Salokosken (2007) mukaan tämä on yksi syy siihen, miksei laaja katastrofiuutinenkaan aiheuta nuorelle lapselle yhtä suurta reaktiota kuin kielellisesti kehittyneemmälle esikoululaiselle tai koululaiselle. Kuvia katsellessa lasten huomio kiinnittyykin laajoihin, selkeisiin elementteihin. Hieman vanhemmat lapset alkavat huomata sen sijaan eleitä, ilmeitä ja hahmojen motiiveja. Näin kuva voikin muuttua pelottavaksi, jonkun yksityiskohdan myötä. (Emt.)

Tutkimustulokset vahvistavatkin visuaalisten valintojen merkitystä kriisitilanteesta viestissä (Mustonen & Salokoski 2007, 54). Mustonen ja Salokoski (2007, 53.) viittaavat Fremontin ja kumppaneiden (2005) raporttiin syyskuun 11. päivän terrori-iskujen epäsuorista traumaattisista kokemuksista. Yhdysvaltaistutkimuksen mukaan eniten oirehdintaa ilmeni näillä lapsilla ja nuorilla, jotka olivat vastaanottaneet kuvasisältöä terrori-iskusta internetin kautta. Yhtenä syynä ilmiöön pidetään sitä, että kuka tahansa voi julkaista internetissä, jolloin sisällön laatua ei voi kontrolloida. Oirehdinta ei näkynyt yhtä selkeästi lapsilla ja nuorilla, jotka olivat altistuneet visuaaliselle sisällölle television tai printatun materiaalin välityksellä. (Emt.) Fyysisesti pelko-oireet näkyvät myös unettomuutena, painajaisina, levottomuuden lisääntymiseen (Martsola & Mäkelä-Rönholm

2016). Erityisesti paljon uutistaikaa saaneet katastrofiuutiset löytävät myös toisinaan lasten leikkeihin.

Nopparin (2014) mukaan lapset ovat kuitenkin tietoisia siitä, että heitä yritetään suojella pelottavalta sisällöltä. Mediarajoittamista estääkseen he saattavat puhua pelostaan menneessä muodossa. Kun lapsilta on osattu kysyä mediasuhteista, vastaukset ovat kuitenkin yllättäneet monet aikuiset. Valkonen, Pennonen ja Lahikainen (2005) huomasi-
vat, että tekijät, jotka huolettavat aikuisia esimerkiksi television sisällöissä, viehättävät lapsia (emt., 73). Opetellessaan tunteiden hallintaa lapsella on myös suuri elämysten jano epämieluisia tunteita kohtaan (Mustonen 2009, 138). Vaikka sisältö voi pelottaa, lapset ja nuoret pyrkivät sisältöjen ääreen, jotka on suunnattu toiselle ikäryhmälle. Kauhuelokuvilla omaa uskallustaan testaavia varhaisnuoria ja teini-ikäisiä kiehtoo myös kieltojen tottelemattomuus (Uusitalo ym. 2011, 61).

Martsolan ja Mäkelä-Rönholmin (2016) mukaan lasta järkyttäviä uutisia tulisikin käsitellä aikuisen toimesta, mikäli lapsi nostaa nämä esiin keskustelussa tai uutinen koetaan jotenkin läheisesti lapsen elämään liittyväksi. Pieni lapsi, jopa alle 12-vuotias, ei olekaan kykenevä tekemään omaan elämäänsä liittyviä päätöksiä tai kantamaan näistä vastuuta. Aikuisten asettamat rajat, esimerkiksi ikärajat, ovat siis lapsen etu. (Emt).

3.4 Journalismin eettisyys

Jo vuonna 2005 on pohdittu sitä, kenen vastuulla on estää lasta kohtaamasta järkyttävää lööppi: kioskin pitäjän, mukana olevan aikuisen vai kyseisen iltapäivälehdessä, joka ei ole miettinyt julkaistujen uutisten vaikutusta lapseen (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2016). Sama kysymys aktivoitui Venäjän hyökkäyssodan alettua ja herätti kysymyksen, rajoit-
taako yleisön suojeleminen samalla median vapautta. Kauppiain toimeen vastattiin toteamalla, että journalismilla on velvollisuus kertoa totuus ja esittää maailma sellaisena kuin se on (Yle 2022).

Helsingin Sanomissa (4.3.2022) julkaistun pääkirjoituksen mukaan tiedotusvälineillä on velvollisuus käsitellä myös sotaa, vaikka uutiset voivatkin joitakuuta lukijoita järkyttää. Pääkirjoitus puolustaa demokraattisen yhteiskunnan perustaa, sanavapautta, ja vetoaa siihen, ettei ole yksittäisten kauppiain asia päättää, millaiset uutiset heidän asiakkailleen sopivat. Lukijoiden järkyttämisen sijaan sotakuvastolla pyritään myötävaikuttamaan ja herättelemään kansalaisten auttamishalua. (HS 2022.) Toisaalta Riitta Martsola

ja Minna Mäkelä-Rönholm (2016) huomauttavat, että journalismin itsesäätelyn tulisi synnyttää kestäviä ratkaisuja, joissa huomioidaan kohdeyleisön herkkyys (mts. 12). Heidän mukaansa toimittajaopiskelijoiden tulisi vanhoa jopa lääkärin tavoin vala, jossa he lupaisivat olla tuomasta lasten silmille sisältöä, joka on kehitykselle haitaksi. Journalistien opetuksessa tulisi myös tarjota laajemmin tietoa lasten suojelemisesta ja vastuusta, joka koskee alaikäisille sisällön tuottamista. (Emt.)

Erilaiset dramaattiset ja laajasti medianäkyvyyttä saavat tapahtumat kuten suuronnettomuudet tai terrori-iskut aiheuttavatkin toimituksissa eettistä pohdintaa. Etiikka on käyttäytymistämme ohjaava oppi, jossa kiinnostus kohdistuu siihen, mikä on oikein ja hyväksyttävää tai väärin ja tuomittavaa (Mäntylä 2008). Tiedotusvälineiden, kustantajien ja toimittajien perustama elin, *Julkisen sanan neuvosto*, puolustaa sanan- ja julkaisemisen vapautta sekä tulkitsee hyvää journalistista tapaa journalistille asetettujen ohjeistusten pohjalta. Kaikkea journalistista työtä koskeva listaus kattaa 35 kohtaa, jotka käsittelevät niin ammatillista asemaa, tietojen hankkimista ja julkaisua, haastateltavan ja haastattelijan oikeuksia, virheen korjausta ja omaa kannanottoa sekä työn yksityisyyttä ja julkisuutta. (JNS 2011.) Juha Räikän (2002, 86–88) mukaan ammattieettiset ohjeet auttavat käytännön työssä, mikäli toimittaja joutuu eettisesti arveluttavaan tilanteeseen.

Eettiset koodistot eivät toimi kuitenkaan yksiselitteisinä pelastuskeinoina. Vaikka ohjeistuksessa todetaan todenmukaisen tiedon välityksen olevan journalistin velvollisuus, joutuu journalisti miettimään, miten kerrottuna lukija kestää totuuden. Journalistin ohjeen kohta 28 esimerkiksi neuvoo näin:

”Sairaus- ja kuolemantapauksista sekä onnettomuuksien ja rikosten uhreista tietoja hankittaessa ja uutisoitaessa on aina noudatettava hienotunteisuutta”. (JNS 2011)

Ohjeistukset kuitenkin elävät ajassa ja myös journalistin ohjeita tarkennetaan tutkimus-
hetkellä. Päivittämisen avulla pyritään lisäämään myös luottamusta journalismiin. Listaukseen ehdotetaan kokonaan uudeksi kohdaksi esimerkiksi seuraavaa:

”Uutisoinnissa on noudatettava varovaisuutta, jotta kenenkään henki ja terveys eivät tarpeettomasti vaarannu.” (Erho 2024.)

Mäntylän (2008) mukaan journalisti joutuukin punnitsemaan eri ratkaisujen hyötyjä ja seurauksia ja sitä, mille on eettisesti soveliasta antaa julkisuutta. Mediatalot käyvät

keskenään kovaa kilpailua siitä, kuka onnistuu raportoimaan yleisölle kaikista nopeimmin ja toisaalta myös tuomaan näytille jotain, mitä muilla mediataloilla ei ole aiheesta tarjolla. Päätös siitä mikä on uutisarvoista ja ketä olisi aiheen kannalta järkevintä kuulla tulee tehdä uutistyössä hyvin nopeasti. Muun muassa aikapaineen seurauksena ihmiset joutuvat kohtaamaan toisinaan myös eettisesti arveluttavia uutisoiteja lehtien lööpeissä ja sosiaalisen median kanavissa. Paineen alla kriisitilanteessa toimiessa kokemus auttaa toimimaan ammattietiikan mukaisesti. (Emt., 50.) Journalistien eettinen koodisto tarjoaa toimittajalle myös mahdollisuuden käyttää omaa harkintaa toteamalla näin:

”Journalistilla on mahdollisuus kieltäytyä tehtävistä, jotka ovat ristiriidassa lain, henkilökohtaisen vakaumuksen tai ammattietiikan kanssa.” (JSN 2011, kohta 5)

Maailmanlaajuista uutisseurantaa tekeillä kansainvälisillä mediayhtiöillä on myös eriliset sotaraportointia varten laaditut eettiset ohjeistukset. Esimerkiksi Britannian yleisradioyhtiö BBC (2023) ohjeistaa työntekijöitään kiinnittämään erityistä huomiota käyttämiinsä sanvalintoihin, asian käsitellessä kuolemaa tai muuten inhimillistä kärsimystä. Ohjeistukseen on kirjoitettu myös selkeät linjaukset koskien uhrin yksityisyyden suojaa ja uutisten kuvamateriaalin käyttöä.

Journalistin etiikkaa voidaankin lähestyä kahdella tapaa: *deontologisen* tai *teleologisen* etiikkakäsityksen kautta. Mäntylän (2008) mukaan deontologisessa eli velvollisuuseettisessä ajatustavassa totuuden kertominen on tärkeysjärjestyksessä ensimmäisenä. Vaikka toki objektiivisuuteen nojaavan journalistisen työn etiikan ytimessä on totuus kaikissa tilanteissa, niin sanottujen ”totuustoimittajien” ei nähdä kuitenkaan ajattelevan ensisijaisesti juttunsa julkistamisesta mahdollisesti koituvia seurauksia. Teleologisen eli seurauseettisen käsityksen omaksuneet toimittajat taas puntaroivat, onko totuuden paljastaminen mahdollisten seurauksien arvoista. Eettisen pohdinnan seurauksena jutusta saatetaan jättää esimerkiksi arkaluontoisia yksityiskohtia paljastamatta. (Mäntylä 2008, 50.)

Eettisestä pohdinnasta on myös saatavilla konkreettisia esimerkkejä. Muun muassa *Journalisti*-lehdessä kirjoitettiin vuonna 2015 tiedostusvälineissä levinneestä kuvasta, jossa näytettiin hukkunut syyrialaispoika. Vaikka kuolleiden henkilöiden tunnistettavien kuvien osalta ja erityisesti lasten kohdalla kehoitetaan noudattamaan erityistä varovaisuutta, osa kuvan julkaisseista mediataloista koki kuitenkin tämän Lähi-idän

pakolaiskriisiä symboloivan kuvan olevan poikkeus, joka herättelee ihmisiä auttamaan. Helsingin Sanomista kommentoitiin, että monivaiheisen keskustelun päätteeksi kuva päätettiin julkaista printtilehdessä pienenä ja piilottaa nettiversiossa linkin taakse, jotta lukijaa pystyttiin varoittamaan. Liian järkyttävän sisällön jakamisessa nähdään olevan myös vaarana se, että ihminen suojautuu tältä torjumalla tiedon. (Haapalainen 2015.)

Julkisen sanan neuvosto on selvittänyt myös Venäjän hyökkäyssodan uutisoinnissa tehdyt ratkaisuja, jotka ovat herättäneet eettisiä epäselvyyksiä. Yksi vapauttavan päätöksen saanut juttu liittyi Ukrainan sodassa kuolleiden ihmisten ruumiiden näyttämiseen Helsingin Sanomien uutiskuvissa. Julkisen sanan neuvoston mukaan kuvamateriaalin kohdalla oli kyseessä poikkeuksellinen tilanne ja lehdellä yhteiskunnalliset perusteet toimia valitulla tavalla. Kuvat oli myös pyritty valitsemaan siten, etteivät nämä näytä tarpeettomasti ruumiinvammoja. (JSN 2023.) Mäntylä (2008, 54–55) myös muistuttaa, ettei ole yhteiskunnan kehityksen puolesta kannattavaa piilottaa vastaavanlaisia, rajunkin negatiivisia uutistapahtumia yleisöltä, koska nämä voivat johtaa taantumiseen.

Vaikka journalismia onkin arvosteltu kaupallisuuden ja sensaatiohakuisuuden lisääntymisestä, eettisesti kestävä työskentely on yhä koettu olevan nuorten toimittajien keskuudessa työn perusta (Lehtonen 2013, 74). Tunnettyö ja tunteiden ilmaiseminen ovat nousseet 2000-luvulla rationaalisen ja objektiivisuuteen pyrkivän journalismin rinnalle. Wahl-Jorgensen (2019, 60) korostaa lisäksi myötätunnon merkitystä eettisenä ulottuvuutena suhteessa lähteinä toimiviin ihmisiin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkielmani tavoitteena on selvittää, miten Ukrainan sota on rakentunut *Helsingin Sanomien Lasten uutisissa* sodan alusta alkaen vuosina 2022–2023. Tutkimusongelmaa lähestyn seuraavien kysymysten avulla:

1. Miten Ukrainan sotaa kehystetään *Helsingin Sanomien Lasten uutisissa*?
2. Mitä valintoja *HS Lasten Uutisten* tekijät tekevät tuottaessaan lapsiyleisölle sotasisältöä?

Tutkimuskysymyksiin vastataan kahden eri aineiston avulla. Ensimmäiseksi koostan yhteen *HS Lasten uutisten* painetussa sanomalehdessä julkaistut Ukrainan sotaa käsittelevät uutiset, jotka ovat ilmestyneet aikavälillä 12.2.2022–20.12.2023. Aineiston tulkinnan tukena käytän menetelmänä kehysanalyysia.

Aineiston toinen osa koostuu *Helsingin Sanomien Lasten uutisten* tekijöiden teemahaastatteluista. Heitä kuulemalla pystyn perustelemaan aineistosta löytyneitä huomioita ja hahmottamaan myös kokonaiskuvaa laajemmin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 168). Seuraavaksi siirryn viralliseen aineiston esittelyyn. Ensimmäiseksi kerron lisää analyysimenetelmänä toimivasta kehysanalyysistä. Esittelen tarkemmin, miten kyseinen mediatuote valikoitui tutkimuskohteeksi sekä sen, miten haastateltavien henkilöiden karsiminen tapahtui. Kerron myös puolistrukturoidusta teemahaastattelusta aineistonkeruumenetelmänä.

4.1 Lasten uutisten tarkastelu kehysanalyysin avulla

Medialla on suuri valta vaikuttaa lukijoiden tietoisuuteen vallitsevasta maailmantilanteesta. Journalistisen jutun tekeminen onkin prosessi, joka sisältää paljon valintoja siitä, mitä esitetään ja miten. Karvosen (2000) mukaan kehystäminen on uutistoimittajille informaation prosessoinnin väline, joka auttaa tulkitsemaan suuria määriä tietoa ja tekemään informaatiomassasta merkityksellisiä poimintoja (emt., 80-82). Kun toimittajan tulee muokata monimutkaisista kokonaisuuksista selkeitä ja nopeasti sisäistettäviä uutisia, toimii opittujen tulkintamallien ohella apuna juuri kehystäminen. Horstin (2005) mukaan toimittaja joutuukin työskentelemään erilaisten lähteiden ja instituutioiden luomien kehystysten ristipaineessa. (Emt., 53.)

Uutisaiheiden kehystämällä voidaankin muokata yleistä mielipidettä korostaen jotain yksityiskohtaa tai painaen lähes huomaamatta toista näkökulmaa sivuun. Kehystämisen prosessi sisältää siis aina myös poisjättämisen ulottuvuuden: jotain rajataan aina mediaesityksen ulkopuolelle. (Entman 1993).

Analyysimenetelmänä kehysanalyysi keskittyy valintojen tunnistamiseen, eli ymmärtää asiayhteyden, jossa merkityksellisiä valintoja on tehty ja tulkittu. Kehysanalyysin avulla voidaan tunnistaa journalismin tutkimuksessa tapoja, joilla rakennetaan tietynlainen kuva maailman tapahtumista. Ymmärtää siis, millaisia mahdollisia todellisuuksia tilanteessa ylläpidetään, luodaan ja muutetaan. (Karvonen 2000, 82.) Tutkielmassani on tarkoitus tunnistaa kehysteorian avulla uutisaineistosta eettisiä aihevalintoja, rajauksia ja järjestyksiä. Pyrin tarkastelemaan kehysanalyysin avulla, minkälaista jakoa *HS Lasten Uutiset* luo Ukrainan sodasta.

Kehystämistä tutkineen William A. Gamson (1989, 157–158) mukaan todelliset asiat muodostuvat merkityksellisiksi vasta kun nämä asetetaan johonkin järjestykseen ja eri tapahtumat muodostavat välilleen suhteita. Mitä useammin jotain asiaa toistetaan esimerkiksi samasta näkökulmasta samoja sanavalintoja käyttäen, sitä varmemmin tietynlainen kehys syntyy ja sen merkitys kasvaa (Entman 1993, 53). Kehystä ei tule kuitenkaan sekoittaa artikkelin teemaan vaan kokonaisuuden sijaan on parempi keskittyä pienempiin yksityiskohtiin, esimerkiksi metaforiin, symboleihin, visuaalisiin elementteihin sekä asiasanoihin, jotka vaikuttavat muun muassa toimijuuden rakentumiseen. (Entman 1991, 7.) Esimerkiksi *HS Lasten Uutisten* tulkinnassa on kiinnostavaa kiinnittää huomiota myös siihen, miten sodan eri osapuolet esitetään. Ovatko he aktiivisia vai passiivisia toimijoita?

Robert Entmanin (1993, 52–53) mukaan on myös tärkeää keskittyä viestintäprosessin eri vaiheisiin: tiedon lähettäjään ja -vastaanottajaan sekä kulttuuriin. Puroilan (2002, 44) viittauksessa Goffman (1974) määritteli kehukset välineiksi, joiden avulla yksilö tulkitsee myös vuorovaikutustilanteita. Kehysanalyysin avulla ihminen pyrkii etsimään eri tilanteissa vastausta kysymykseen: mitä tässä oikein on meneillään?

Matthes ja Kohring (2008, 260) muistuttavat kehysten kriteerien määrittelyn tärkeydestä. Ilman määrittelyä voi olla vaarana se, että tutkijan omat päätelmät korvaavat aidosti aineistosta löytyviä huomioita. Tiedon vastaanottavaa henkilöä ohjaavatkin omat

tulkinnat ja näitä värittää se, minkälaiseen ajatusmaailmaan uusi tieto saapuu. Mikäli vastaanottaja kokee asian merkitykselliseksi oman kokemuspohjansa kautta, voi pienikin asia paisua suurempiin mittasuhteisiin, jolloin myös kehystäminen vääristyy. Vaikka journalismi pyrkiikin pääsääntöisesti objektiivisuuteen, voi kehys värityä myös tiedon välittäjän käyttämien sanavalintojen takia.

Halusin itse sisällyttää aineistoksi myös visuaaliset valinnat, mutta kuvasisällön tarkastelu tapahtuu hyvin rajatusti. Matthesin (2009, 350) mukaan visuaaliset elementit jäävätkin usein kehysanalyysissä taustalle, kokonaan jopa 83 prosentissa tutkimuksista. Koska koen visuaalisten valintojen vaikuttavan julkaisun ensivaikutelmaan joskus jopa otsikkoa tehokkaammin, ei tätä sovi mielestäni kuitenkaan täysin sivuuttaa. Tarkastelenkin jutun rinnalla julkaistun kuvan sävyä, henkilövalintaa sekä esimerkiksi valittua kuvakulmaa.

4.1.1 Aineistona viikoittain ilmestynvä printtilehti

Helsingin Sanomien tuottamat *Lasten Uutiset* on suunnattu pääasiassa alakouluikäisille lapsille (Laari 2020). Vaikka sisältöä tuotetaan myös videomuodossa uutislähetystenä, on tutkielman aineistoksi rajautunut painettu printtilehti. Tämä tuottaa mielestäni tarpeeksi kattavan otannan siitä, miten paljon Ukrainan sota on ollut säännöllisesti *Lasten uutisissa* esillä. Lehden sivuille mahtuu myös uutislähetystä laajempi artikkelikattaus, joka mahdollistaa todellisen aihejakauman tarkastelun. Printtimuotoinen lehti ilmestyy pääsääntöisesti kerran viikossa, joten kyseisellä aikavälillä 2.3.2022-20.12.2023 ehti ilmestyä yhteensä 94 *Lasten uutisten* sanomalehteä. Päädyin sisällyttämään aineistoon kaikki tutkimushetken vuoden loppuun mennessä ilmestyneet julkaisut, jotka käsittelivät Ukrainan sotaa. Valittu aikaväli sisälsi mielestäni kattavasti erilaista sisältöä ja julkaisuja sodan eri vaiheilta.

Lapsille tuotetaan sisältöä sodasta, muttei määrä vastaa varsinaisen Helsingin Sanomien julkaisutahtia. *Lasten uutisista* aineistoon valikoituivatkin ne uutiset, joissa Ukrainan sota on ollut pääaiheena. Täten ulkopuolelle jäi jutut, missä aihetta sivuttiin ohimennen yksittäisenä mainintana. Rajauksen jälkeen tutkittavaan aineistoon sisältyi pidempiä uutisartikkeleita, joissa käsiteltiin aihetta ulkomaan ja myös kotimaan kontekstissa, lyhyempiä nostoja ja pääkirjoituksia sekä myös lasten tiedekysymys-osion yksittäisiä Ukrainan sotaa käsittäviä vastauksia. Sisällytin myös nämä aineistoon, koska koen, että

toimitus on tehnyt valinnan julkaista juuri kyseisen kysymyksen lehdessä, jolloin tämä vaikuttaa siihen, millainen mielikuva sodasta rakentuu lukijalle.

Ukrainan sotaan liittyvien juttujen määrä oli korkeimmillaan aivan sodan alussa, maaliskuussa 2022. Tällöin juttuja julkaistiin neljä kertaa kuukaudessa ilmestyvän lehden sivuilla yhteensä lähes 20 kertaa. Tämän jälkeen julkaisu väheni ja kävi hyvin alhaalla heinäkuussa, jolloin juttuja ilmestyi vain alle viisi kuukauden aikana. Julkaisutahti nousi hieman syksyä kohti, mutta julkaisujen määrä tavoitti enää vain kaksi kertaa vuoden 2023 aikana yli viiden kuukausijulkaisun rajan. Kokonaisuudessaan tutkittavalla ajanjaksolla julkaistiin yhteensä 131 Ukrainan sotaa käsittelevää juttua. Yhdessä sanomalehdessä oli keskimäärin 1–3 aineistoon mukaan sisällytettyä julkaisua. Tutkimusajankohdalle osui myös useampi julkaisukerta, jolloin kaikki printtilehden aiheet käsittelivät jotain muuta kuin Ukrainan sotaa. Alla jako kuvaajalla:

Kuvio 1: Sotauutisten jakauma kuukausittain.

Tutkimukseni lukeutuu aineistolähtöiseen analyysiin, eli tutkimusaineistosta itsestään pyritään luomaan teorettinen kokonaisuus. Analyysiyksiköt muodostetaan aineistosta tutkimustehtävän ja -kysymysten ohjaamina (Tuomi & Sarajärvi 2018). Laadullisena tutkimuksena kehysanalyysissä korostuu tutkijalähtöisyys, jolloin on huomioitava, että

toisen tekemänä tästä tutkimuksesta voitaisiin saada hyvin erilaisia tuloksia (Alasuutari 2011, 50). Aloitan aineiston määrittelyn hyödyntäen määrällistä luokittelua. Tutkimustuloksia ymmärtääkseni ja hahmottaakseni tulosten todellisen jakauman, luokittelen kaikki julkaistut jutut aluksi mitattavaan muotoon. Selvitin esimerkiksi, mitä eri aihepiirejä on nostettu tutkimushetkellä käsittelyyn ja havainnollistan myös kuvaajan avulla, mikä juttutyyppejä on ollut eniten edustettuna sotaa representoidessa. Lisää seuraavassa alaluvussa.

4.1.2 Auttaminen, uusi alku ja pakolaisuus Lasten uutisten keskiössä

HS Lasten uutisten rakenne vastaa valtakunnalliselle sanomalehdelle ominaista tyyliä alkuaan lehden alkuun sijoitetusta pääkirjoituksesta. Sanomalehtiversio sisältää ajankohdistaan kotimaan- ja ulkomaan uutisten lisäksi omat osiot sekä kulttuurille että urheilulle. Erona aikuiselle kohderyhmälle julkaistuu lehteen on se, että sisältöä tehdessä on pyritty huomioimaan ymmärrettävä kieli ja lasten ikätasoon sopiva lähestymiskulma. Lapset ovat myös laajasti mukana lehden teossa esimerkiksi haastattelijan roolissa.

Huomasin, että Ukrainan sotaa käsittelevät julkaisut koostuivat mielipiteellisistä kirjoituksista, osallistavista tehtävistä, kysymyksistä ja uutisista. Osio sisälsi ”kovat uutiset” sekä kuvailevammia featurejutut. Osa uutisista olisi lukeutunut otsikon kysymysasettelun puolesta myös hyvin esimerkiksi *kysymys & vastaus* -palstalle. Tein jaon kuitenkin sen perusteella, mihin osioon lehden tekijät olivat sijoittaneet julkaistun jutun. Yhdistin selkeästi kysymyksiin vastaavat julkaisut yhden kategorian alle nimellä ”Kysymys”. Tämä kattoi sekä *kuka hän on?*-, *lasten tiedekysymykset*- sekä *kysymys & vastaus*-osiot. Halusin sisällyttää myös nämä hieman lyhyemmät ja yleisöä osallistavat tekstimuodot analyysiin, koska myös koen näiden sisältävän tekijöiden valinnan. Kysymyksiä on pidetty tärkeinä julkaistavaksi.

Mielipiteelliset kirjoitukset jakautuivat mielestäni selkeästi kahteen kategoriaan, tekijöiden mielipide sekä lukijoiden mielipide. Tekijöiden osio kattoi sekä pääkirjoitukset että yhden tutkimusajankohtana julkaistun kolumnin. Lasten ääni on erityisesti kuuluvilla osioissa *koululaiselta* ja *mielipidepalsta*. Tämän lisäksi lehdessä julkaistiin aikavälillä yksi aihepiiriin sopiva osallistava tehtävä, jossa lapsia ohjeistettiin piirtämään rauhan puolesta.

Aineiston pohjalta näyttää siltä, että *Lasten uutiset* käyttää aikuisille suunnattua lehteä enemmän kuvia ja esimerkiksi uutiskoosteessa tekstiä on hyvin vähän ison kuvan rinnalla, lähes kuvatekstimäisesti. Pyrin kuitenkin erottelemaan nämä niin, että informatiiviset kuvapainotteiset jutut, jotka ilmestyivät osiossa *Kuusi tärkeää uutista*, lukeutuivat uutisten kategoriaan. Tämän lisäksi lehdissä julkaistiin ajanjaksolla yksi Ukrainan sotaa käsittävä kuvakooste ja kaksi selkeästi kuvavoittoista julkaisua, jossa sota mainittiin kuvatekstissä.

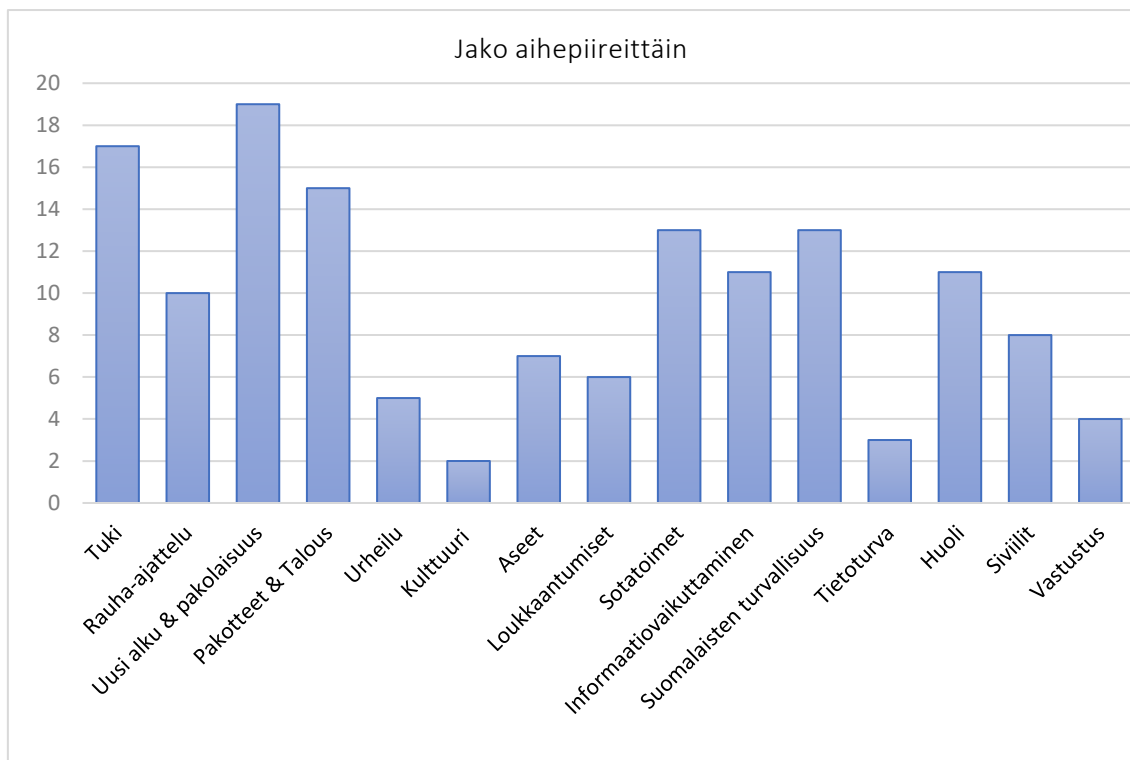
Kuvio 2: Ukrainan sotaa käsittelevien julkaisujen jakautuminen juttutyypeittäin

Kuten kuvaajasta käy ilmi, Ukrainan sota nousi esille laajimmin uutisen muodossa. Muiden kategorioiden tekstilajit nousivat esiin vain harvoin, enintään seitsemän kertaa kunkin koko analysoitavan ajanjakson aikana

Juttutyyppiin lisäksi keskityin myös tarkemmin sisältöihin. Kehystämistä helpottaakseni jaottelen aiheet vielä aihepiirien mukaisesti omiin luokkiinsa. Tämän myötä hahmotan, miten juttumassa jakautuu ja mitkä aihetyypit esiintyvät selkeimmin tiettyjen kehysten sisällä. Koska kaikki valikoidut jutut käsittelevät jostain kulmasta Ukrainan sotaa ja tämän vaikutuksia, jaottelu auttaa minua luomaan pääkehukset, joiden kautta lapsille representoidaan sotaa.

Aineiston tarkka läpikäynti osoittikin, että Ukrainan sodasta on uutisoitu yleisesti *HS Lasten Uutisissa* varsin laajasti. Huomasin jo varhain aineistoa läpikäydessä, että tietyt teemat kuten rauha ja lasten elämää sivuavat rajoitukset toistuivat lehden sivuilla. Vaikka *Lasten uutisten* tekijät tasapainottelevat sisällön kanssa, jottei julkaisut aiheuttaisi ylimääräistä pelkoa, jutuissa esitettiin myös sodan seuraukset ja tuhoa. Huomasin kuitenkin, että sanoman kohtaamisen helpottamiseksi käytettiin muutamaa toistuvaa elementtiä: eläimiä, kuvissa esiintyvien henkilöiden hymyä ja lasten läsnäoloa.

Aineistosta muodostuikin yhteensä 13 eri aihetta. Tunnistamiani aihepiirejä olivat seuraavat: *tuki, rauha-ajattelu, uusi alku & pakolaisuus, pakotteet & talous, urheilu, kulttuuri, aseet, loukkaantumiset, sotatoimet, informaatiovaikuttaminen, suomalaisten turvallisuus, tietoturva, huoli, siviilit ja vastustus*. Alla aineiston määrällinen jakautuminen:

Kuvio 3: Ukrainan sotaa käsittävien juttujen aihekohtainen jakautuminen tutkittavalla ajanjaksolla.

Tuen alle sisältyi julkaisut, jotka käsittelivät jostain kulmasta hyvän tekemistä. Monet julkaisut sisältävät hyvin konkreettisia esimerkkejä tuesta, esimerkiksi kahvilatoiminnan, ystäväperheiden tai erilaisten lahjoitusten myötä. Myös rauha-ajattelun kohdalla näkyi

selkeästi kyseisellä termillä puhuttelu. Aihetta käsiteltiin lukijaa osallistavien piirustusten avulla ja kerrottiin esimerkiksi Nobel-palkinnosta.

Pakolaisuutta esittävässä artikkelissa näkyi hyvin konkreettisesti arki uudessa ympäristössä ja muutos, jota tämä on tuonut yllättäen elämään. Myös pakotteet ja talous kertoivat selkeiden esimerkkien kautta, miten maailmantilanne vaikuttaa esimerkiksi sukulaan hintaan tai puhututtaa energiakriisinä. Juttuja, jotka käsitelivät sotaa urheilun ja kulttuurin näkökulmasta, oli vähän mutta myös nämä osiot olivat edustettuna esimerkiksi Euroviisuista tai venäläisurheilijoiden kilpailukielloista uutisoitaessa. Positiivisävytteisiin tuen ja uuden alun juttuihin verrattuna aseita ja sotatoimia käsiteltiin selkeästi lähes puolet vähemmän. Loukkaantumiset näkyivät muutamassa jutussa lähinnä tekstin tasolla, muuten näitä ei oltu nostettu näkyvästi otsikoihin.

Kuten kuvaajasta voi huomata suomalaisten turvallisuus ja myös tähän liittyvä informaatiovaikuttaminen sai lehdessä runsaasti näkyvyyttä. Aihepiiriin sisällä käsiteltiin Naton liittymisen eri vaiheita ja myös Suomen rajaliikennettä. Myös huolen ilmaisevien juttujen määrä heijastelee lukijoiden mielenmaisemaa. Osa jutuista oli suoraan lukijoita osallistavia *kysymys & vastaus* -juttuja, mutta aihepiiri sisälsi myös esimerkiksi suomalaisten lasten ja nuorten huolenaiheita kartoittavan aukeamajulkaisun. Syvemmän kehysten käsittelyä alaluvussa 5.1.

4.2 Tekijöiden puolistrukturoidut teemahaastattelut ja aineiston analyysi

Koen, että lehdessä julkaistun materiaalin kehystämisen lisäksi on perusteltua kuulla myös syyt tiettyjen valintojen takana. Huomasin jo teoriapohjan kohdalla, että lapset ovat erovaisuuksien ja erilaisten mieltymysten osalta yleisönä hyvin moniulotteinen. Tämän takia halusin kuulla itse *HS Lasten uutisten* tekijöiltä, mikä heidän työtään ohjaa ja miten kohderyhmän huomioiminen näkyy toimituksessa.

4.2.1 Haastateltavien valinta

Lähestyin *Helsingin Sanomien Lasten uutisten* toimitusta sähköpostitse joulukuun 2023 alussa. Sähköpostiviestissä esittelin aiheeni ja kutsun osallistua tutkimukseen. Hirsjärven ja Hurmen (2001, 98) mukaan laadullisen tutkimuksen ei ole tarkoitus saavuttaa tilastollista yleistettävyyttä, vaan pyrkiä ymmärtämään toimintaa tai kuvamaan tiettyä ilmiötä. Koska kokemus ja tieto asiasta tukee aineistonkeruun onnistumista, tulisi

haastateltavien olla tarkoin valittuja. (Emt.) Tiiviistä kuuden hengen toimituksesta osallistujiksi valikoitui lopulta kolme henkilöä satunnaisella otannalla, sen mukaan miten vastauksia ja intoa tutkimukseen osallistumisesta ilmeni. En siis itse rajannut ketään tutkimuksen ulkopuolelle tai joutunut käymään karsintaa. Pidin kuitenkin läpi tutkimuksen avoinna vaihtoehtoa tiedustella vielä yhtä haastateltavaa lisää, mutta kyseinen määrä tuntui tuottavan kylläntymistä. Jokainen haastattelu siis toi uusia yksityiskohtia, mutta alkoi myös tukea toistensa esiin nostamia teemoja ilman suuria eroavaisuuksia. Opin näytetöiden kohdalla aineiston kokoa ei tulisi pitää myöskään merkittävimpänä kriteerinä. (Hirsjärvi ja Hurme 2022, 98.)

Empiirisessä tutkimuksessa tutkijan on yleisesti hyvä pitää huolta siitä, ettei yksittäisiä henkilöitä tunnusteta (Sarajärvi & Tuomi 2017). Koska *Lasten uutisten* toimitus on pieni, olisi henkilöiden täyden anonymiteetin varmistaminen ollut lähes mahdotonta, joten esitin jo kutsussa toiveen esiintyä haastattelussa omalla nimellä. Tämä kävi kaikille haastateltaville, mutta suunnitelma muokkautui tutkimuksen edetessä. Tarkoituksena ei ollutkaan vertailla yksittäisten ihmisten sanomisia vaan rakentaa kokonaiskuva aiheesta. Tämän vuoksi päätin vasta tuloksia esittäessäni häivyttää tekijöiden henkilöillisyden.

Onnistuin saamaan tavoitteeni mukaisesti sekä sisällöstä vastaavan henkilön että kirjoitettavia toimittajia. Kaikki haastateltavat olivat työskennelleet kyseisessä lasten toimituksessa vähintään kolme vuotta. Haastateltavien koulutustaustana oli niin ammattikorkeakoulun journalismin koulutusohjelma kuin myös yliopistossa suoritettut journalistiikan tai valtiotieteen tutkinnot. Työhistoriaa oli kertynyt ennen *Lasten uutisiin* siirtymistä muun muassa *Helsingin Sanomien Nyt*-liitteessä ja kaupunkitoimittajana, *Kauppalehdessä* sekä *City*-lehdessä.

4.2.2 Haastatteluiden analyysin toteutus

Päädyn haastattelumenetelmän osalta puolistrukturoituun teemahaastatteluun, koska halusin tämän avulla syventyä merkityksiin sekä tulkintoihin. Haastattelun etuna nähdään olevan tämän joustavuus, jonka myötä haastateltava voi toistaa epäselväksi jääneen kysymyksen tai vaihtaa kysymysten paikkaa tehdyn kysymysrunгон sisällä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) En halunnut tutkijana rajoittaa haastateltavien vastauksia, vaan

luoda raamit, jossa keskustelu on merkityksellistä tutkielman kannalta. Seuraavaksi esitelen valikoituneet pääteemat.

Haastattelun aluksi selvitin osallistujalta muutaman taustatiedon, kuten koulutustautan ja etenemisen *Lasten uutisten* pariin. Osiossa myös selvitetään, mitä mieltä haastateltava on itsestään mediakasvattajana. Koska jo aikaisempaan kirjallisuuteen tutustuminen osoitti, että väkivalta ja sotakuvasto pelottaa lasta, mutta toisaalta lapsi on myös utelias ympäröiviä uutisaiheita kohtaan, ensimmäinen virallinen teema liittyi mediapelkoon. Koska *Lasten uutisissa* julkaistaan sisältöä sodan tapahtumista, jotka herättävät ikäviä ajatuksia myös aikuisessa kuluttajassa, minua kiinnosti tutkijana esimerkiksi se, voiko lapsille tuottaa sisältöä mistä vain ja mitkä asiat pelottavat tekijöiden kokemuksen mukaan lapsiyleisöä.

Teemahaastattelun toiseksi teemaksi valikoitui *Lasten uutisten* tyyli. Osio sisälsi kysymyksiä laajan eri-ikäisen kohdeyleisön huomioimisesta ja esimerkiksi lasten uutiskriteereistä. Kuitenkin keskitetympin sotasisällön ääreen pysähdyttiin kolmannessa osiossa, joka käsittää sodan *Lasten uutisissa*. Kysymykset koskivat esimerkiksi sitä, miten lapsille ja aikuisille suunnattu sotauutinen eroaa toisistaan ja mitä lapset haluavat kuulla sodasta. Haastateltavat pohtivat myös sitä, onko Ukrainan sotaan liittyvästä uutisoinnista tullut paljon palautetta ja mitä lapselle ei haluta sodasta kertoa. Viimeinen osio pysähtyi vielä kuulemaan, mitä tekijät ovat mieltä lasten osallistamisesta juttujen tekoon sotauutisten kohdalla ja ylipäätään lapsesta uutistenkuluttajana.

Nämä etukäteen lukitut teemat valikoituivat tutkimuksen viitekehyksen perusteella eli sen, mitä tiesin aiheesta teorian sekä tässä tapauksessa toisen aineistonkeruun pohjalta. Toteutin haastattelut keväällä 2024 videovälitteisesti. Ensimmäinen, 19.1.2024, tekemäni haastattelu toimi tietynlaisena esihaastatteluna, jossa pystyin testaamaan tekemääni teemoiteltua haastattelurunkoa ja myös aikatauluttamaan haastattelun kestoa (Hirsjärvi & Hurme 2001, 72). Laadullisen tutkimuksen sisällä vaihtelee näkemys siitä, tuleeko kaikille haastateltaville esittää tietyssä järjestyksessä samat kysymykset, vai voiko haastattelutilannetta mukauttaa haastateltavien mukaan (emt. 88). Pyrin tutkimuksessa mahdollisimman tarkkaan toistettavuuteen, mutten halunnut rajata haastateltavien vastauksia ja sopeuduin tilanteeseen vastausten pohjalta. Koska olin pyrkinyt tekemään haastattelurungon huolella ja eri vaihtoehtoja punnitin, osoittautui pohja

toimivaksi myös muita haastatteluja varten. Haastattelupohja on esitettyä tutkielman liitteenä 1.

Haastattelumateriaalia kertyi lopulta yhteensä 2 tuntia 25 minuuttia. Haastatteluiden kesto vaihteli 45 minuutista tuntiin. Nauhoitin vastaukset sekä Microsoftin viestintäalusta Teamsin että puhelimen sanelinsovelluksen avulla haastateltavien suostumuksella. Kerroin heille ennen haastattelua äänitiedostojen pysyvän tallennettuna tutkimuksen tekovaiheen ajan, jonka jälkeen nämä hävitetään. Kun haastattelut oli toteutettu, litteroin eli kirjoitin puhtaaksi jokaisen haastateltavan äänitallenteet sanasta sanaan, kuitenkin niin, että tutkimuksen osalta epäolennaiset täytesanat ”niinku”, ”öö” ynnä muut sellaiset sekä omat täytekomentit haastateltavan puheen lomassa karsiutuivat pois. Käytin litteroinnin apuna sekä Microsoft Teamsin omaa litterointi-toimintoa sekä Microsoft Word-tekstinkäsittelyohjelman litterointia, joka keräsi nauhoitteelta kuullun haastattelun automaattisesti jaotelluksi tekstiksi. Litteroitua materiaalia kertyi yhteensä 90 liuskaa.

Aloitin virallisen teemoittelun lukemalla litteroitua haastatteluaineistoa läpi useita kertoja ja tekemällä tutkimuskysymysten kannalta oleellisia huomioita. Kartoitin esimerkiksi, mitkä asiat toistuvat eri haastatteluissa ja mitkä esiin nousseet asiat ovat tämän tutkimuksen kannalta vähemmän oleellisia. Näin materiaalimäärä karsiutui hieman helpommin käsiteltäväksi. Tämän jälkeen siirryin jäsentämään aineistoa värikoodien avulla alustaviin teemoihin. Jäsensin aineistoa koodaamalla litteroiduista haastatteludokumenteista informaatiota eri värejä hyödyntäen luokkiin. Tämän avulla pyrin saamaan varsin runsaan aineiston hallittavaan muotoon, jotta siitä olisi mahdollista tehdä tarkempia analyttisiä havaintoja. (Eskola ja Suoranta 2014.) Toisella analyysikierröksellä kokosin aineistosta erottuvia teemoja. Koska olin teemoitellut kysymysrunгон jo haastatteluja valmistellessa, oli eri haastateltavien vastausten yhtenäistäminen helpompaa myös tuloksia järjestäessä. Seuraavaksi syvennyttään tarkempiin saatuihin tutkimustuloksiin.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa siirrytään varsinaiseen aineistonkeruuseen. Ensimmäiseksi etsin *Helsingin Sanomien Lasten uutisten* julkaisuarkistosta kehyksiä. Tarkemman ryhmittelyn jälkeen löysin yhteensä kuusi pääkehystä, jotka jokainen representoivat sotaa lapsiyleisölle hieman eri kulmasta.

Tämän jälkeen esittelen tutkielman toisen aineistonkeruun, teemahaastattelun, pohjalta saadun materiaalin. Lehden tekijöiden vastausten teemoittelu vastaa myös valittua aineistoa kahlatessa mieleen heränneisiin kysymyksiin ja tukee näin tulosten luotettavuutta.

5.1 Aineiston kuusi pääkehystä

Kehysanalyysin puitteissa tunnistin aineistosta yhteensä kuusi pääkehystä: *Huoli, tuho, rajoittaminen, mukautuminen, auttaminen ja turvallisuuden tavoittelu*. Alun määrällisen analyysin myötä (ks. 4.1.2) kävin tutkimusaineistoa aluksi läpi useamman kerran sisältöä kartoittaen ja myös tarkemmin sanatasolla tarkastellen. Aiheiden tunnistaminen auttoi selkeyttämään laajaa kokonaisuutta ja tämä tuntui hallittavammalta. Kun olin saanut jaettua julkaisut näin hieman pienempiin ryhmiin oli helpompi alkaa keskittymään käytettyihin sanavalintoihin, julkaisujen sävyyn ja visuaaliseen puoleen.

Alle koottuun taulukkoon (ks. taulukko 1) on kerätty ne muuttujat ja ominaisuudet, joista kehykset rakentuvat: jutuissa esiintyneet päätoimijat, varsinainen näkökulma tai ongelma, ratkaisu sekä asiasanat. Huomasin myös, että kehyksiin valikoituneita juttuja yhdisti tietty tyyli. Toiset tarjosivat enemmän ratkaisuja, kun taas toisten sävy oli enemmän informatiivisen tiedottava tai lukijaa osallistava.

KEHYKSET	HUOLI	TUHO	RAJOITTAMINEN	MUKAUTUMINEN	AUTTAMINEN	TURVALLISUUDEN TAVOITTELU
Päätoimijat	Siviilit, lapset ja nuoret sekä asiantuntijat	Sotilaat, armeija, venäläiset, siviilit ja päättäjät	Yritykset, päättäjät, urheilijat ja urheiluseurat	Lapset ja nuoret, ukrainalaiset sekä erityisesti pakolaiset	Lapset ja nuoret, koulut, tunnetut henkilöt, suomalaiset ja eläimet	Venäjän hallinto, Suomen päättäjät, sosiaalinen media ja turvapaikanhakijat
Näkökulma/ongelma	Sota pelottaa lapsia ja nuoria niin sodan keskellä kuin myös Suomessa.	Sota aiheuttaa konkreettista tuhoa ja ihmishenkien menetyksiä.	Sotatilanne vaikuttaa myös lehden kohderyhmän elämään rajoitusten ja pakotteiden muodossa.	Sota pakottaa lapset ja nuoret sopeutumaan uuteen elämäntilanteeseen.	Ihmiset ja heidän lemmikkinsä ovat menettäneet kotinsa ja joutuneet mahdollisesti pakenemaan toiseen maahan. Arjen jatkuminen tarvitsee tukea.	Sodan molemmat osapuolet kärsivät virheellisen tiedon leviämisestä. Suomessa huolta aiheuttaa Natoon pääsy ja turvattomuus rajanylityspaikoilla.
Ratkaisu	Lasten uutisten tekijät pyrkivät vastaamaan lukijoiden huoleen. Huolista saa puhua ja kokeilla eri keinoja näiden taltuttamiseen, esimerkiksi leikkimistä.	Lapsilukijoilta ei salata synkkiäkään aiheita, mutta tekijät pyrkivät erilaisilla jutun sisäisillä ja visuaalisilla valinnoilla helpottamaan tiedon vastaanottamista.	Lehti pyrkii kertomaan, miten sotatilanne voi näkyä myös suomalaisten arjessa.	Vaikka muutos on pelottava ja koti-ikävä vaivaa, tekijät luovat toiveikkuutta ja kertovat myös, mitä hyvää lapset ja nuoret ovat saaneet kokea uuden kotipaikan myötä.	Lehti kertoo esimerkkien kautta, miten eri ikäiset voivat auttaa sodasta kärsiviä monin eri keinoin. Tämä luo lukijalle tunteen, että hänkin voi vaikuttaa.	Lehti vastaa lapsia pohdituttaneisiin kysymyksiin siitä, miten tilanne vaikuttaa Suomen turvallisuuteen. Sävy tukee mediakasvatuksellista roolia.
Asiasanat	Siviilit, pelko, huoli, suojautuminen, vastustus ja kyseenalaistaminen	Aseet, ydinaseet, iskut, loukkaantumiset ja kuolema	Pakotteet, rajoitukset, urheilu, kulttuuri, hinnannousu ja energiakriisi	Rauha, pakolaisuus, koti-ikävä, harrastukset ja koulu	Leikki, apu, tuki, lahjoitukset ja vapaaehtoistoiminta	Informaatiovaikuttaminen, tietoturva, tieto, vartioiminen, sosiaalinen media, Nato ja rajaturvallisuus
Tyyli	Neuvova	Tiedottava	Tiedottava	Osallistava	Osallistava	Varoittava & neuvova

Taulukko 1: Ukrainan sodan kehykset *Helsingin Sanomien Lasten uutisissa*

Valikoituneet kehykset tarkentuivat erilaisten kokeilujen kautta ja eri julkaisujen teemoja ja asiasanoja kartoittamalla. Hahmottelin esimerkiksi aluksi yhdeksi kehykseksi epätasa-arvoisuutta. Sota ei kuitenkaan ole kenellekään reilua tai mahdollista arvottamista sen puolesta, mikä uutinen edustaisi toista enemmän tätä kehystä. Valitut kehykset olivatkin edustettuna melko tasaisesti, eikä yksi noussut selkeästi muita keskeisemmäksi. Seuraavaksi esittelen tarkemmin löytämäni kehykset.

5.1.1 Huoli

Ensimmäinen tutkimusaineistosta hahmottunut kehys ilmensi huolta. Varsinaisen sodan taistelutantereen sijaan tässä kehyksessä katse kohdistuu kaikkeen siihen, mikä tuntuu jäävän herkemmin raajan sotakuvaston taakse: siviilien tilanteeseen, uhkaan sekä myös sotaan liittyvään vastustukseen. Kaikkia kehukseen valikoituneita julkaisuja yhdistääkin epävarmuus, tunne tilanteen keskeneräisyydestä ja voimakas ristiriita. Toisaalta elämä jatkuu poikkeavassa tilanteessa, mutta arjessa on läsnä voimakas huoli eikä tilanteen vakavuutta voi sivuuttaa. Lapsiyleisölle pyrittiin siis aineiston perusteella näyttämään ymmärrettävällä tavalla jatkuva pelko, jota heidän ikätoverinsa ympäri Ukrainaa kokevat. Heidän äänensä kuului erityisesti osioissa, jossa ukrainalaiset lapset lähettivät kirjeitä *Lasten uutisille*. Koska kertojina olivat itse lapset, kirjeissä korostuivat hyvin arkisten, lukijoillekin tuttujen asioiden muuttuminen. Lapset kertoivat jokaisessa kirjeessä hieman vaihtelevilla sanoilla, että haluaisivat käydä koulua, muttei tämä onnistu ilmahälytysten takia normaalisti.

”Pidän silti vanhaa reppua kaapissani muistutuksena siitä, että käytin sitä joskus.” (HS Lasten uutiset 11.10.2023)

Kirjeistä huokui huoli, suru ja epätietoisuus. Toisaalta nämä viestivät myös toivoa rauhasta ja ylpeyttä maan puolustajista.

”Kuitenkin, me elämme vapaassa maassa sekä vapaassa ja kauniissa Zapozhjan kaupungissa urheiden, meitä suojelevien sotilaiden ansiosta. Ukraina Ukrainalle!” (HS Lasten uutiset 11.10.2023)

Ukrainalaisten lasten lisäksi mielipidepalstalla kuultiin myös suomalaisten lasten huolta otsikolla ”Sodat ovat turhia”. Tekstissä toistuivat ahdistus, pelko ja sodan hyödyn kyseenalaistaminen. Kehyksessä iso osa jutuista pyrkikin lähelle lukijaa tarjoten aktiivisesti vastauksia myös lukijalle heräävään huoleen. Lehdessä käsiteltiin esimerkiksi aukeaman kokoisen jutun (4.5.2022a) verran asioita, jotka nuoria oikeasti huolettavat. Näitä mainittiin olevan sodan lisäksi vahvasti ilmastonmuutos, mutta myös henkilökohtaiset omaa elämää koskevat muutokset kuten peruskoulun jälkeiset opinnot. Nämä kiilaavat oppilaan haastattelussa jopa laajojen kriisien ohi:

”En ehdi miettiä ilmastonmuutosta, kun minulla on kädet ihan täynnä omia ongelmia. Välitän kyllä, minulla ei vain ole aikaa huolehtia.”

Tekstissä korostetaan aikuisen roolia, jottei lasten ja nuorten tarvitse joutua kantamaan huolta isoista muutoksista tai pelottavista sodista.

Uutismaisten juttujen lisäksi lehdessä julkaistiinkin paljon kehyksen mukaisia mielipiteellisiä ja kertojan ääntä esiin tuovia tekstejä. *Lasten uutisten* tekijät ottivat kantaa esimerkiksi siihen, miten he ymmärtävät sota-aiheiden pelottavan. Fanny Fröman kirjoitti sodan alkumetreillä pääkirjoituksen, jossa hän pohti ikävien ja iloisten aiheiden suhdetta. Lopussa tarjottiin myös lisätietoja väylistä, josta aiheesta huolestunut lukija voi saada apua pelottavien tunteiden käsittelyyn. Toinen pääkirjoitus julkaistiin otsikolla: *”Vastauksia mielessä pyöriviin kysymyksiin”*. Lukijaa rauhoiteltiin tavalla, jollaista harvemmin kohtaa yhtä selkeästi valtakunnan uutisia lukiessa. Pääkirjoituksessa todetaan esimerkiksi näin:

”Vaikka Suomessa onkin turvallista, sotaan liittyvät uutiset saattavat tuntua ikäviltä monin eri tavoin.” (HS Lasten uutiset 16.3.2022a)

Korostuikin, että tekijät pyrkivät hyvin aktiivisesti vastaamaan lapsilukijoiden huoleen ja tarjoamaan keinoja käsitellä sotaan liittyviä ajatuksia. Lehti tarjosi useampaan otteeseen selkeitä syitä, miksi ikävät uutiset voivat pelottaa ja tarjosi myös neuvoja, miten oloa saa kevyemmäksi. Tuntuikin, että lehden tekijät neutraloivat kirjoituksillaan sen, ettei huolissa ole mitään hävettävää ja tunteet, jotka sota tuottaa ovat normaaleja. Eräässä jutussa TikTokista tuttu Terapeutti-Ville eli kansanedustaja Ville Merinen puhuttelee lukijaa ja myöntää, että on ihmiselle luontaista tuntea tunteita, mitä moni lukijakin käy läpi (9.3.2022e). Kun jokin lapselle tuttu henkilö opastaa näin ottamaan lepoa vaikeista asioista ja toisaalta myös suhtautumaan kriittisesti sosiaalisessa mediassa kohdattua tietoa kohtaan, onnistuu tämä puhuttelemaan lasta helposti lähestyttävällä tavalla. Juttujen tyyli oli pääsääntöisesti neuvova.

Huolen kehyksessä huokuu tekeminen kohderyhmälle ja lasten läsnäolo myös lehden sivuilla. Pääsääntöisesti asioista kerrottiin ukrainalaisten lasten kautta lapsille, myös kuvakoosteissa. Vaikka lapsiyleisölle näytetään visuaalisten valintojen avulla osana kuvakoostetta myös yksittäisiä hetkiä esimerkiksi tuhoutuneista raunioista, tuntuu pääpainona olevan tekstin neutralisointi. Mikäli tekstin sisältö kertoi esimerkiksi suojautumisesta ilmahälytyksen aikana, kuvavalinnat tarjosivat tilanteeseen uuden huomion. Tarkastelu olikin suunniteltu ”lapsiystävällisemmäksi”. Visuaalisina valintoina näkyi esimerkiksi väestönsuojaan pelastettu koiranpentu, tyynysotaan pakolaisten kanssa innostuneita hätäkeskuksen työntekijöitä ja ikkunan läpi hymyssä suin tervehtiviä pakolaislapsia.

5.1.2 Tuho

Myös lapsi on kiinnostunut aikuisia puhuttavan sodan etenemisestä ja aseellisen konfliktin seurauksista. *Lasten uutisten* tutkittava ajanjakso sisälsikin niin aseisiin, loukkaantumisiin ja kuolemaan kuin myös sotatoimiin keskittyvää sisältöä. Sisällytin edellä mainittujen aihepiirien sisältöä Tuho-kehysten alle, missä esiintyi muita kehyksiä selkeämmin peruuttamaton muutos aineelliseen materiaan ja myös ihmishenkien menetykset.

Valtakunnalliseen tilannekatsausmaiseen sotauutisointiin verrattuna *HS Lasten uutiset* välittävät kuitenkin tietynlaisen pintaraapaisuun kaikesta menetyksestä. Vaikka sota on vaatinut runsaasti kuolonuhreja, *Lasten uutiset* keskittyvät tuomaan selkeästi enemmän esille muita sodan lieveilmiöitä, joita esittelen tarkemmin muiden kehysten kohdalla. Koko tutkittavana ajanjaksona kuolema esiintyi vain kaksi kertaa otsikkotasolla. Molemmat uutisista kertoivat jonkin sodan kannalta merkittävän henkilön menehtymisestä, Ukrainan sisäministerin sekä palkka-armeija Wagnerin perustajan. Näiden lisäksi muutama juttu sivusi lauseen verran tietoa tapahtuman seurauksena menetetyistä ihmishengistä.

Otsikoiden ilmaukset tuntuivat myös yleisesti varsin maltillisilta. Otsikot kertoivatkin hyvin todenmukaisesti ja informatiivisesti juuri sen, mitä on tapahtunut. Näissä käytettiin hienoisesti korostettuja termejä kuten esimerkiksi *perääntyä* tai *kärsiä*, mutta vastaavanlaiset sanavalinnat ovat hyvin harvassa. Valtamedian houkuttelevien ja toisinaan jopa hieman harhaanjohtavien otsikoiden sijaan kehysten otsikot ovat varsin lyhyitä ja sisältävät jutun ydinajatuksen, esimerkiksi seuraavat: *”Sota jatkuu Ukrainassa”*, *”Venäjän iso sotalaiva upposi”* ja *”Iso kaasuvuoto Itämerellä”*.

Vaikka lapsia voidaan nähdä kiehtovan heille itselleen vieraammat ja elokuvissa viihteellistyneet asiat kuten esimerkiksi aseet, juttuja, jotka keskittyivät näihin, oli vain viisi koko ajanjaksolla. Uutisissa kerrottiin maiden välisen sillan räjäytyksestä ja ohjusiskusta. Selvennettiin myös, mitä ydinaseilla tehdään sekä uutisoitiin, miten aseellinen hyökkäys oli aiheuttanut tuhoja synnyttäviä virtauksia ja sähkökatkoja. Tuhoa ei siis maalailtu korostamalla aseita.

Esimerkiksi uutinen, joka kertoi Etelä-Ukrainassa räjäytetystä padosta, ilmestyi otsikolla: *”Virtaava vesi aiheutti tuhoja”*. Otsikko ei korostanut, mitä tuhoja tästä koitui tai

nostanut esiin kuolonuhreja, joita räjähdys aiheutti. Tekstissä kerrotaan ohimennen, että tulvassa kuoli myös ihmisiä, muttei lapselle selvennetä tarkkaa määrää, joka voi muodostaa mielikuvaa henkilötuhojen laajuudesta. Jutussa kerrotaan, että tulva-alueella asuu jopa 16 000 ihmistä, muttei korosteta todellista määrää myöskään kotinsa jättäneistä. Tilanteesta kerrotaan sanavalinnoilla: *monet joutuivat jättämään kotinsa ja osa kodeista jäi kokonaan veden alle.* (emt. 14.6.2023c.)

Kehys on tyyliltään tiedottava, eikä pyri osallistamaan lukijoita tai edes näyttämään lapsia yhtä selkeästi sisällössä verrattuna tutkimuksen toisiin kehyksiin. Tuntuu, ettei kerronnassa ole pyrkimyksenä tuoda asiaa lapselle samaistuttavasti vaan lähinnä ymmärrettävästi. Jutuissa toimijoina oli niin sotilaat, armeija, siviilit, päättäjät ja muita kehyksiä korostetummin juuri venäläiset. Koen, ettei tekijöitä kuitenkaan nostettu esille aktiivisesti vaan kerrontatyylillä oli hyvin asiapitoista ja pyrki ensisijaisesti tiivistämään tapahtuneen pääajatuksen. Sodan alussa vastattiin esimerkiksi aukeaman kokoisella jutulla (2.2.2022) kysymykseen: Mitä Venäjän ja Ukrainan rajalla tapahtuu?

Lukijoille oli myös koottu katsaus siitä, miten sota vaikuttaa ympäri Eurooppa ja myös autettu lasta ymmärtämään aikajanan avulla, miltä Ukrainan historia on näyttänyt. Aineistossa korostui se, miten lapsille pyritään kertomaan säännöllisesti totuus siitä, että sota jatkuu yhä. Jutuissa keskityttiin vastaamaan lasten mielessä pyöriviin kysymyksiin ja pääkohtiin sekä siihen, että lapsi hahmottaa kokonaiskuvan tilanteesta. Koska lapsi ei seuraa aikuisen tavoin välttämättä tilanteen jatkuvasti päivittyvää katsausta, eivät *Lasten uutiset* keskittyneet jokaisen yksittäisen liikkeen kertomiseen.

Vaikka kehyksen jutut olivat aihetasoltaan pelottavia, koen kuvien pehmentäneen vaikutelmaa kohdeyleisölle. Jos aikuisille tarkoitettu sisältö on keskittynyt hurjiinkin kuviin, joissa ei peitetä haavoittuneita tai jopa iskuissa menehtyneitä ihmisiä, *HS Lasten uutisissa* tuho ja uhka esitettiin lähinnä tekstin muodossa. Koen kuitenkin, ettei lapsilta peitelty totuutta vaan tämä kerrottiin tavalla, jolla lapsi pystyy tiedon parhaiten vastaanottamaan. Esimerkiksi kerrottaessa Venäjän perääntymisestä Hersonista pääkuvana oli sotilasjoukkojen sijaan iloisesti hymyilevät nuoret Ukrainan lippujen kera. Visuaalisuuden osalta oli myös pyritty keksimään erilaisia esitystapoja, muun muassa graafisia ratkaisuja ydinaseista kerrottaessa tai muuten neutraalimpia otoksia kuten ilmakuvia, jotka eivät johdatelleet lukijaa suuresti mihinkään suuntaan.

Kehys sisälsi kuitenkin muutaman poikkeuksen. Yhdessä jutussa näytettiin peittelemättä, miten pahasti kaupunki on tuhoutunut ja lisättiin vielä tilanteen koskettavuutta tuomalla lukijoiden ikäisiä lapsia samaan kuvaan. Lehdessä myös kerrottiin esimerkiksi sotaan pakotetuista miehistä ja lisättiin aiheen tunnelatausta kuvalla, jossa sotilas hyvästelee omaa lastaan ennen lähtöään rintamalle.

5.1.3 Rajoittaminen

Ukrainan sota näkyi *HS Lasten uutisissa* myös konkreettisten seurausten esittämisenä, minkä nimesin tarkemmin rajoittamisen kehykseksi. Rajoittaminen ja arkeen kohdistuvat muutokset kohdistuivat julkaistujen juttujen pohjalta niin sodan kumpaankin osapuoleen kuin myös muuhun maailmaan ja suomalaisiin. Aihepiireistä rajoittamisen kehys näkyi selkeimmin taloutta, pakotteita, urheilua kuin myös kulttuuria käsittelevissä jutuissa.

Esimerkit ovat varsin tietopohjaisia, eikä myöskään tässä kehyksessä korostu erityisemmin lasten läsnäolo tai heidän kokemustensa esiintuominen. Kehyksessä toimijoina ovat eri palveluita ja tuotteita tuottavat yritykset, päättäjät sekä urheilijat ja urheiluseurat. Muihin kehyksiin verrattuna myös visuaalisella puolella luotettiin voimakkaammin erilaisiin kuvituskuviin, kuten jäähallin tai pikaruokalan julkisivuun, poliittisiin päättäjiin tai tuotekuviin. Urheiluun kohdistuvien rajoitusten osalta kuvissa näytettiin urheiluseuran logoa tai juuri kyseistä urheilijaa. Lapset ja nuoret eivät näkyneet kyseisen kehyksen kuvissa lainkaan.

Tuntui silti, että *HS Lasten uutisissa* julkaistujen juttujen näkökulmaan vaikutti lehden kohderyhmä. Kohderyhmän nähdään luultavasti olevan kiinnostuneita sosiaalisesta mediasta, koska valitut käsittelykulmat koskivat esimerkiksi Apple-laitteisiin sekä Instagramiin ja Facebookiin kohdistuvia rajoituksia. Urheilun osalta kerrottiin esimerkiksi olympiakomitean venäläisurheilijoille asettamasta osallistumiskiellosta sekä jääkiekkjoukkue Jokerien poisjäämisestä KHL-liigasta.

Koenkin rajoittamisen kehyksen selkeyttävän lapselle, miten sotatilanne voi näkyä myös heidän elämässään sota-alueen ulkopuolella. Uutisvirrasta nousi esille esimerkiksi erilaisiin ruokiin ja herkkuihin kohdistuvat rajoitukset, muun muassa kalapuikon matka ja Marabou-suklaan boikotti. Kehys olikin tyyliltään tiedottava. Aineistosta valikoituneet jutut kertoivat selkeästi sen, mitä on tapahtunut ja mistä tämä johtuu, muttei uutinen

eronnut merkittävästi aikuisille suunnatusta julkaisusta. Kehys asettaakin lapsen tiedon- tarpeen aikuisen tasolle eikä väheksy nuoremman kohdeyleisön kiinnostusta vaikeasel- koisistakin poliittisista käänteistä. Merkittävämpänä erona valtakunnan uutisiin verrat- tuna on asiaa selventävät lisälauseet:

”Suomi kielsi Venäjällä rekisteröityjen henkilöautojen maahantulon viime lauantaina. Niillä ei siis saa ajaa Venäjältä Suomeen.” (20.9.2023)

”Monet ruotsalaiset yritykset alkoivat viime viikolla boikotoida suklaa- merkki Marabouta. Yritykset siis kieltäytyivät ottamasta Maraboun tuot- teita myyntiin.” (21.6.2023)

Lasten uutiset käyttää myös *siis*-sanaa selkeyttämään ja korostamaan syy-seuraus-suh- detta. Tämä ilmenee myös suoraan *Syy*- sanan avulla:

”Viimeisen puolentoista vuoden aikana muiden maiden johtajat eivät juuri ole halunneet tavata Venäjän presidentti Vladimir Putinia. Syy tähän on Venäjän Ukrainassa aloittama sota.” (13.9.2023)

Lapsille esitetään myös selvästi syyt rajoitusten takana. Nämä mainitaan useassa uuti- sessa jo aivan ensimmäisessä kappaleessa esimerkiksi seuraavalla tavalla:

”Venäjän aloittama hyökkäys Ukrainaan on aiheuttanut sodan lisäksi myös monenlaisia muita outoja ja ikäviä ilmiöitä ympäri Eurooppaa.” (6.4.2022d)

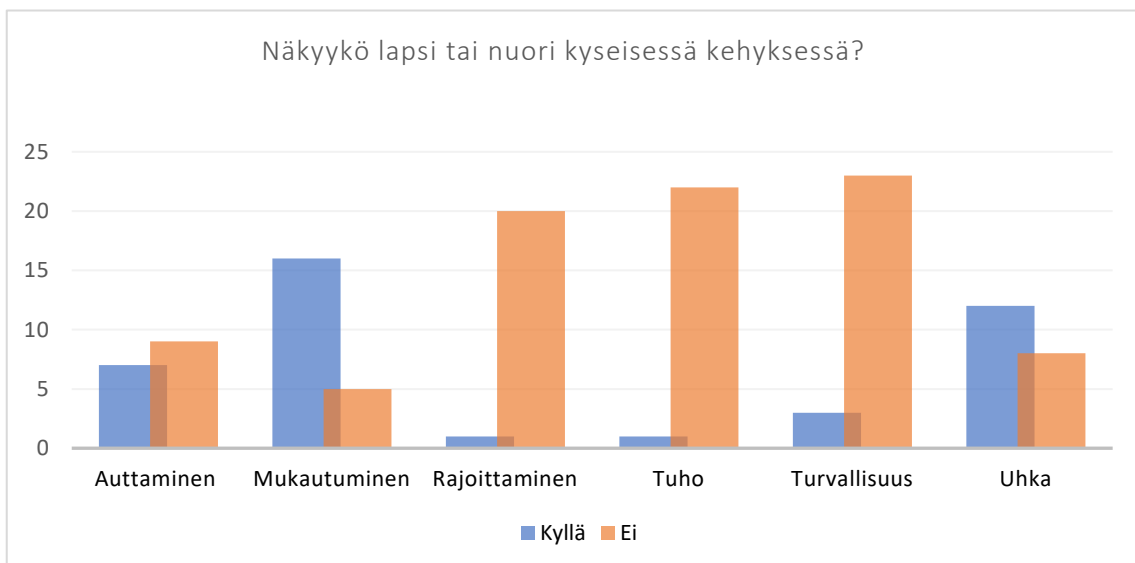
Lapsille kerrottiin myös valtakunnallisissa uutisotsikoissa esiin nousseista asioista, kuten sähkön hinnan kallistumisesta ja vaikeudesta saapua Venäjältä Suomeen. Rajoittamisen- kehyksessä pyrittiin myös selventämään, mitä sodan aikana esiin nousseet termit, kuten pakotteet sekä ruoka- ja energiakriisi tarkoittavat. Tämä näkyy tekstin sisäisesti kuin myös jo otsikkotasolla: *”Mitkä ihmeet pakotteet?”*, *”Miten ruokaa riittäisi kaikille?”* ja *”Mikä on energiakriisi, josta nyt puhutaan?”*. Jo otsikko kysyy kysymykset, mitkä ovat voineet pyöriä monen lapsilukijan mielessä. Useammassa uutisessa on myös lisätty huo- mio huutomerkin kera. Kerrottaessa esimerkiksi Venäjän kaasuhanojen katkaisusta, on tekstin joukkoon lisätty punaisella korostetulla fontilla lause: *Kaasu kallistuu, koska sitä on vaikeampi saada.*

5.1.4 Mukautuminen

Epävarmuuden ja huolen ohella tutkimusaineisto sisälsi myös selkeää muutosta. Ukrai- nan sotaa käsittävä uutisointi sisältääkin myös julkaisuja, joissa pyritään löytämään vaih- toehtoinen tapa elää uudessa tilanteessa. Sisällytin Mukautuminen -kehykseen jutut, jotka käsittelivät sekä rauhaa että lasten ja nuorten sopeutumista uuteen maahan sodan

syttymisen jälkeen. Pohdinkin kehyksen nimeksi aluksi sopeutumista, koska uutisissa kuvattiin selkeästi sitä, miten tavallisen elämän on jatkuttava ja ihmisten sopeuduttava vallitsevaan tilanteeseen. Jutuista paistoi kuitenkin lasten kertoma ilo uuden tuomista hyvistä puolista ja toisaalta myös rauhaa käsittävässä uutisissa suuri toive tilanteen vakautumisesta. Koin tämän myötä valikoituneen nimen kuvastavan kokonaisuutta parhaiten. Kehyksen selkeimmät asiasanat olivatkin rauha, pakolaisuus, koti-ikävä, harrastukset ja koulu.

Pakolaisuuden esittäminen näkyy kehyksessä maahan saapuvien lasten tarinoiden kautta. Tukittavalla ajanjaksolla julkaistiin viisi lasta tai nuorta käsittävää henkilökuva, tietynlaisia selviytymistarinaa. Oma oletukseni on se, että valtakunnan uutisissa harvemmin pysähdytään kuulemaan itse lasten kokemuksia ja lapset esitetään helposti tietynlaisina tilanteen uhreina, erityisesti kriisiuutisoinnissa. Kartoitinkin, miten paljon eri kehykset tuovat lapsia esille. Kriteereinä oli joko se, että lapset näkyvät konkreettisesti visuaalisten valintojen myötä tai lapsen ääni on selkeästi läsnä jutussa, joko haastateltavan tai haastattelijan kautta.

Kuvio 4: Kehyskohtainen jako siitä, miten monta kertaa lapsi tai nuori esiintyy julkaisuissa.

Eri kehysten välillä on nähtävissä ero lapsen osallistamisessa. Sodankulkua ja negatiivisia seurauksia käsittelevissä artikkeleissa ei kuulu liiemmin tekijän kuin haastateltavankaan äänet vaan kerronta on hyvin neutraalin informatiivista. Lasten vähäinen läsnäolo näkyy selkeästi kehyksissä, jotka ilmentävät suurta tuhoa ja turvattomuutta tai selventävät, miten tapahtumat ovat vaikuttaneet rajoitusten ja pakotteiden muodossa ympäri

maailmaa. Sen sijaan juuri mukautumisen kehykseen valikoituneissa artikkeleissa lapset ja nuoret ovat läsnä lähes jokaisessa. Jutuissa onkin yhteneväistä se, ettei asioita esitetä aikuisten näkökulmasta vaan *HS Lasten uutiset* antaa lupauksensa mukaisesti puheenvuoron lapsille. Kehyksessä päätoimijoina olivat ukrainalaiset pakolaislapset.

Vaikka *Lasten uutisten* julkaisuissa ilmaistaan, mitä sopeutuminen uuteen maahan vaatii, tuntuu, ettei juttuja kerrota vain shokin tai muuten negatiivisen tunnetilan kautta. Vaikka rinnalla kerrottiin kotimaasta pakenemisesta ja isosta huolesta, on juttujen yleisilme pääasiassa toiveikas. Suomeen pääseminen näyttäytyy onnenpotkuna ja haastatellut lapset myös halukkailta integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Lapset kertovat jutuissa olevansa innoissaan Suomessa jatkuvasta koulunkäynnistä ja myös harrastuksista, jotka ovat odottaneet heitä uudessa maassa. Useammassa artikkelissa korostuu myös lapselle tärkeän leikin voima vaikean asian käsittelyssä. Koulunkäyntiin keskittyvien juttujen lisäksi mukautumista vallitsevaan tilanteeseen esiintyy myös tekstissä, joka käsittelee väliaikaisia asumisjärjestelyjä laivalla. Juttu on kuvapainotteinen ja lapset esiintyvät kuvissa aktiivisesti jonkin tekemisen ääressä.

HS Lasten uutisissa tuntui korostuvan valtakunnallista uutisointia laajemmin keskittymisen myös rauha-ajatteluun. Eräässä uutisessa kerrottiin mielenosoituksista rauhan puolesta ja korostettiin maanrajoista riippumatonta toimintaa rauhan edistämiseksi. Samaa pyrki myös otsikolla ”*Tempauksia Tallinnassa*” (3.5.2023) ilmestynyt julkaisu, joka esitteli virolaisten nuorten toteuttamia toimia ukrainalaisten hyväksi. Rauhaa huokui myös uutinen, joka käsitteli Venäjän perääntymistä Ukrainan Hersonista. Juhlatunnelma välittyi tekstin lisäksi myös kuvasta, jossa maan väreihin pukeutuneet nuoret iloitsivat ihmisjoukon keskellä. Toinen juttu taas kertoi venäläisten kyllästymisestä sotaan ja toiveesta rauhanneuvotteluja kohtaan.

Lapsia kannustettiin piirtämään rauhan puolesta ja lähettämään valmiit teokset toimittukseen. Osallisuuden lisäksi kehyksen julkaisuissa näkyi myös subjektiivinen tekijä. *Lasten uutisten* tekijät kommentoivat kriisiuutisoinnin monimutkaisuutta pääkirjoituksissa. Esimerkiksi Fanny Fröman (5.10.2022a) kirjoitti, että Venäjää tai Ukrainaa käsitteleviä uutisia löytyy lähes jokaisesta painoksesta. Vaikka sotauutiset ovat ikäviä, totesi hän lasten silti toivoneen aihepiiriin liittyvää tietoa. Fröman muistuttaa, että *Lasten uutisten*

sisältö pitää lapset ajan tasalla sodan etenemisestä, mutta keskittyy aikuisten uutisia enemmän myös jättämään tilaa muille aiheille.

”Maailmassa tapahtuu sodasta huolimatta koko ajan paljon muutakin. Myös hyviä asioita, joista kannattaa kertoa muille ihmisille.” (emt.)

5.1.5 Auttaminen

Vaikka myös *Lasten uutisten* sisällössä käsiteltiin tutkimusajanjaksolla rajoituksia ja sodan karuja seurauksia, oli tarjonnassa myös useita juttuja tuen antamisesta ja vapaaehtoistyöstä. Kantava kehys olikin auttaminen, joka rakensi tilanteesta valtakunnan uutisointia osallistavamman kuvan.

Lasten uutisissa auttaminen näyttäytyy eri tavalla kuin mihin on voitu tottua esimerkiksi aikuisille suunnatuissa uutislähetyksissä. Kehyksessä korostuu niin suomalaisten lasten toimijuus auttajina kuin myös valittu tarkastelukulma, joka puhuttelee juuri kohderyhmäänsä. Yksi uutinen keskittyi esimerkiksi hevosten poisvientiin sodasta ja toinen taas kertoi, miten Ukrainan kuuluisin kissa kampanjoi sotaa vastaan. Samanlainen lähestymiskulma ja eläimen vahva läsnäolo aiheen kerronnassa ei olisi ehkä valikoitunut aikuisille suunnattuun uutiseen.

Muuten kehyksen keskeisimmiksi teemoiksi ovat valikoituneet lasten arjen tukeminen ja suomalaisten yhteistyö Ukrainan auttamiseksi. Aineiston humanitäärisyyttä kartoittaessa huomasin *Lasten uutisten* tuovan selkeästi esille ihmisten auttamishalun. Toisaalta kehyksessä myös luotiin selkeä ajatus siitä, ketä apua tarvitsee ja kuka tätä vastoin ei yhtä paljon. Ajanjaksolla on julkaistu tämän kehyksen alle soveltuen esimerkiksi juttu risteilijästä, josta on tullut Ukrainasta paenneiden väliaikainen koti tai 11-vuotiaan Tomaksen kahvilasta, jonka tuotosta lahjoitetaan osa Ukrainalle. Tuki näytetään sekä konkreettisesti esimerkiksi tavaralahjoituksina tai rahallisena apuna sekä enemmän henkisenä apuna, kuten esimerkiksi ystäväperhetoiminnan mahdollistamisena.

Aineellista apua käsitellään hieman rajatummasta kulmasta kerrottaessa esimerkiksi Suvilahden koulun värikynälahjoituksesta ukrainalaisten oppilaiden auttamiseksi (27.4.2022b). Lapsen kautta näytetyn esimerkin myötä myös lukija voi innostua auttamisesta. Näin representoimalla vahvistuu vaikutelma siitä, että jokainen voi auttaa ja myös lapsi voi olla tilanteessa toimija. Kehyksen tyyli on hyvin osallistava ja innostava. Tämä on tärkeää, koska lapsilla on Suvilahden koululaisen tavoin välillä tarpeeton olo:

”Ison kriisin kohdalla me lapset ja nuoret koemme jäävämmeksi ulkopuolisiksi avustustyöstä, vaikka auttamisen halua löytyy.” (Emt.)

Toinen artikkeli (4.5.2022a) sivusi Ruusuvuoren yläkoulun toteuttamaa Rauhankyyhky-projektia, jonka on tarkoitus kerätä tukiviestejä sodasta kärsiville. Nuoret kokivat haastatteluiden perusteella pystyvänsä näin auttamaan ukrainalaisia:

”Me emme voi mennä Putinin eteen sanomaan, että lopeta, joten tämä oli hyvä tukitapa.”

Tempaus oli kirjoitushetkellä laajentunut kymmeneen eri kouluihin eri puolilla Suomea. Lapset tuntuivat tiedostavan, ettei toimi riittä muuttamaan tilannetta, mutta tämä tuo tunteen toimijuudesta.

”Tuskin se sota loppuu, koska me teimme tällaisen, mutta siitä tulee sellainen fiilis, että saa jotenkin autettua. Me kun emme voi oikein sanoa äitille ja iskälle, että nyt meille tulee muutama ukrainalainen perhe tänne asumaan.”

Kehykseen sopineiden julkaisujen keskeisimmät asiasanat olivat apu, tuki, lahjoitukset, vapaaehtoistoiminta sekä leikki. Auttaminen esiintyy sanatasolla jo heti monen jutun otsikossa. Lehdessä käytettiin myös asiasanaa, joka näytti heti ensivilkaisulla jutun käsittelevän tätä aihepiiriä. Tuki näkyy lapsille kehyksen sisällä myös esimerkiksi suomalaisten leikkikenttien rakentumisena Ukrainaan. Leikin myös kerrotaan auttavan hädän keskellä (9.3.2022c). Jutussa lapsi toimii toimittajan roolissa ja kertoo yleisölle lastenjärjestö Unicefin avulla, miten ukrainalaisia autetaan muun muassa koulutarvikkeiden, puhtaan veden sekä myös lelujen ja pelien viennillä.

Toisaalta lapsille kerrotaan myös aseavusta ja poliittisesta tuesta, jota Euroopan unioni on Ukrainalle antanut. Tämä näyttäytyy päättäjien yhteisten keskustelujen myötä, jotka olivat liittyneet keskeisesti Suomen antaman tuen lisäämiseen ja ylläpitämiseen. Aseiden alle uhka -kehykseenkin sopiva juttu Ukrainan halusta neuvotella Hornet-hävittäjistä ja Suomen lähettämistä Leopard 2 panssarivaunuista tuo realismin myös lasten tietoon eikä väheksy tarvittavien toimien laajuutta.

5.1.6 Turvallisuuden tavoittelu

Viimeinen kehys kerää aineistosta yhteen julkaisut, jotka käsittelevät erityisesti informaatiovaikuttamista, tietoturvaa ja suomalaisten turvallisuutta. Koska *Lasten uutisten* tekemisessä pyritään huomioimaan lukijoiden mielenkiinnonkohteet, aineiston laajuuden puolesta aiheen voi nähdä kiinnostaneen myös lasten keskuudessa.

Muista kehyksistä poiketen turvallisuutta tai tämän puutetta käsiteltäessä, useammassa julkaisussa oli päätoimisesti läsnä Ukrainan sijaan Venäjä. Venäjä olikin sekä kohteena, esimerkiksi uutisessa, jossa kerrottiin venäläisten kärsivän oikean tiedon puutteesta, kuin myös tekijänä, esimerkiksi kerrottaessa venäläisen hakkeriryhmän palvelunestohyökkäyksestä eduskunnan sivuille. Vaikka lapsille kerrottiin uutisten kautta Venäjän asettamista rajoituksista, ilmaistiin kuitenkin se, että myös tavalliset siviilit Venäjällä kärsivät tilanteesta. Venäjän kerrotaan esimerkiksi kieltäneen maassaan Instagramin sekä Facebookin (6.4.2022a), mikä rajaa myös paljon venäläisten nuorten mahdollisuutta saada tietoa maan rajojen ulkopuolelta.

Lapsiyleisön huomioiminen näkyy myös tämän kehyksen tarkastelukulmissa. Eräässä julkaisussa kerrotaan esimerkiksi, miten isänmaallinen opetus on muuttunut pakolliseksi Venäjällä. Valetiedon levittämistä ja maan armeijan halventamista käsitellään sen sijaan konkreettisen esimerkin avulla. Lyhyt uutinen kertoo, miten venäläinen isä tuomittiin kahdeksi vuodeksi rangaistusleirille. Tapaus sai alkunsa hänen 12-vuotiaan lapsensa Ukrainaa tukevasta piirustuksesta (5.4.2023). Tässä kehyksessä korostuu myös muita kehyksiä selkeämmin tekijöiden rooli mediakasvattajina. Lukijoille kerrotaan esimerkiksi TikTokissa leviävästä virheellisestä tiedosta sotaan liittyen. Lehdessä myös kerrotaan Counter-Strike-pelin kautta Venäjän kansalaisille tuotetusta tiedosta (10.5.2023a). Tutun peliesimerkin kautta lukija voi ymmärtää, miten suuressa uutispimennossa naapuriin kansalaiset ovat.

Turvallisuuden tavoittelu -kehyksessä myös esitetään tietolaatikkomaisia henkilö- ja työtehtäväesittelyitä. ”Kuka hän on?”-osiossa selvennetään lapsilukijalle, kuka on Starlink-yhteyslaitteiden kautta sotaan linkittyvä Elon Musk tai esimerkiksi Viktor Orban (20.4.2022b). Kyseinen juttu sisältyy kehyksen alle, koska tämä rakentaa Unkarin pääministeristä epäluotettavan ja tietylle puolelle asettuvan henkilökuvan. Hänen esimerkiksi kerrotaan lainaavan mielipiteitään suoraan presidentti Putinilta. Kehyksessä kerrotaan yksityiskohtia jopa hieman latautuneesti, eikä yritetä luoda siloteltua mielikuvaa:

”Unkarissa vapaata mediaa rajoitetaan ja uutiskanavat kertovat vain päätäjien kannalta suotuisia asioita, vähemmistöillä on vaikea asema ja ihmisten oikeuksia rikotaan monilla tavoin.”

Kehyksen selkeä toinen puolisko koskettaa suomalaisten turvallisuudentunnetta. Osion laajuus ja toisaalta myös lukijoiden osallistaminen kysymysten muodossa viestii lasten

ja nuorten epävarmuudesta ja tekijöiden halusta vahvistaa lasten turvallisuudentunnetta. Aivan sodan ensimmäisellä viikolla toimitus halusi tarjota vastauksia mielessä pyöriviin kysymyksiin (2.3.2022b). Kuudesta juttuun valitusta kysymyksestä kaksi käsitelivät yleisesti sitä, miksi Venäjä haluaa sota ja miksi sotia tulee. Muut käsitelivät seurauksia ja erityisesti sitä, voiko sota levitä Suomeen tai muualle Eurooppaan ja miten tilanne vaikuttaa suomalaisten elämään. Tekijöiden koostamissa vastauksissa korostuvat harkitut sanavalinnat ja median toisinaan suosimien ”klikkiotsikoiden” tai liioittelun puuttuminen. Vastauksissa vallitseekin asioiden neutraali esittämistapa niin, ettei tieto herätä ylimääräistä pelkoa tai kehitä tarpeettomia uhkakuvia.

Iso siivu kehyksen Suomea koskettavista uutisista käsitteli Natoa. Lapsille myös kerrotaan Suomen rajan tapahtumista niin turistien lomailuna Suomen puolella kuin myös rajanylityspaikkojen sulusta turvapaikanhakijoiden suuren määrä takia. Jos sodan alkuvaiheessa lasta rauhoitellaan sillä, ettei Suomessa asuvien tarvitse pelätä turvallisuuttaan, sodan edetessä lapselle uskalletaan kertoa syyt Natoon liittymisen taustalla. Lukijalle myös selvennetään aukeamajutun verran, mitä Nato tarkoittaa. Turvallisuuden näkökulmasta termiä selvennetään esimerkiksi näin:

”Natolla on merkittävät sotavoimat ja Suomi hakee jäseneksi, jotta nuo voimat olisivat myös Suomen puolustuksen apuna tarvittaessa.”
(25.5.2022b)

Tiedon tukena on myös aikajana, joka esittää Suomen etenemisen kohti Natoa kuukausitarkkuudella. Aihetasolla ja myös sanavalintojen myötä Natoon liittyvät uutiset koskettavat enemmän lehden vanhempaa kohdeyleisöä. Vaikka juttujen tukena saatetaan käyttää tietolaatikoita, sisältävät jutut yleisesti hieman vaikeampia sanoja, kuten esimerkiksi *Pohjois-Atlantin puolustusliitto*. Tekstissä mainitaan myös englanninkielinen *Atlantic Treaty organization* sekä liiton päämaja, joka sijaitsee Belgian Brysselissä. Lapsella, jonka lukeminen ei ole vielä täysin sujuvaa tai jonka maantiedollinen hahmottuminen ei ole vielä täysin kehittynyt, voi olla raskasta saada aiheesta selvää. Juttu tarjoaa kuitenkin paljon vastauksia lukijalle, joka on ehtinyt jo hieman miettiä, mitä ihmettä Nato oikein tarkoittaa. Kehyksen jutut tuntuvat näin tarjoavan eri asioita eri ikäisille lukijoille.

Turvallisuuden kehyksen alle lukeutuvat jutut tuntuvatkin olevan niin tekstin kuin myös visuaalisen puolen osalta kaikista tutkimukseni kehyksistä lähinnä *Helsingin Sanomien* valtakunnallisia uutisia. Natoon liittyvissä uutisissa kuvissa esiintyy päättäjiä, kuten

Sanna Marin, Pekka Haavisto ja Sauli Niinistö. Ilmeet ovat *Lasten uutisissa* totuttuun tyyliin verrattuna neutraalimpia, jopa hieman synkkiä, eikä missään kuvassa näy lapsia. Suomen ja Venäjän rajan tapahtumia käsittelevissä jutuissa esiintyy esimerkiksi rajavartiolaitoksen työntekijöitä. Osassa on havainnekuva Suomen kartasta tai otos pyörällä Suomeen saapuneista turvapaikanhakijoista. Koska esimerkiksi Nato ja presidenttien kohtaaminen vaativat tuekseen taustatietoa, nojaa kehyksen sisältö myös selvästi muita kehyksiä enemmän muihin tietolähteisiin.

Tämän seurauksena asioista kerrotaan selkeästi, mutta ilman lasten välitöntä läsnäoloa. Jutuissa korostuu se, ettei kaikkia aiheita ole yhtä luontevaa käsitellä lapsen elämään liitoksissa olevasta kulmasta ja se, ettei juttuun ole aina edes kuvan kautta tarkoituksenmukaista sisällyttää mukaan lasta, vaikka heitä halutaankin näyttää lehdessä paljon.

5.2 Haastattelujen analyysi

Seuraavaksi esittelen *HS Lasten uutisten* tekijöiden huomioita kriisiuutisen välittämisestä kohdeyleisölle. Pyrin keskittymään teemoitellun haastattelurungon avulla siihen, mitä valintoja haastatellut joutuvat tekemään Ukrainan sodasta uutisoitaessa. Voiko kaikesta uutisoida lapselle ja onko lasten osallistaminen journalistiseen prosessiin vähentynyt sodasta kerrottaessa? Tekijöiden tekemät valinnat pohjautuvat haastattelujen perusteella neljään pääkysymykseen: Mitä sodasta voi kirjoittaa? Miten kriisitilanteesta kerrotaan? Kenen vastuulla on kertoa aiheesta? Kenelle sota uutinen on kohdistettu?

5.2.1 Kaikesta voi kertoa, muttei tarvitse

Kun Ukrainan sota alkoi, *Lasten uutisten* tekijät saivat lukijoiltaan paljon huolestuneita kysymyksiä: Miksi Venäjä haluaa sotaa? Voiko sota levitä Suomeen tai muualle Eurooppaan? Miten sota vaikuttaa suomalaisten elämään? Miten ihmiset voivat elää sodan keskellä? Lapset tiedostavat siis maailman tilanteen ja heitä kiinnostaa erityisesti se, miten muualla toimitaan. Tiedon myötä he pystyvät myös suhteuttamaan omaa arkeaan ja tapojaan muiden samanikäisten lasten elämään.

Haastatteluissa tuli esiin näkemys, jonka mukaan *Lasten uutisten* tehtävä on kaksijakoinen: Toisaalta lapsilähtöisen lähestymistavan mukaan tulee kertoa, mitä lapset tekevät kouluissa ja harrastuksissaan Suomessa. Toinen puoli on aikuisten uutismaailma, jota tekijät pyrkivät kuvailemaan lapsille. Myös kuvailu jakautuu kahteen alalajiin:

”hullumaailma”-tyylisiin, hassuihin eläinuutisiin sekä peli- ja kulttuuriaiheisiin, jotka keventävät ja tuntuvat lapsesta heti tutuilta. Toinen puoli liittyy maailmalla tapahtuviin käännekohtiin, esimerkiksi lakkoihin ja sotaan, johon myös tämä tutkielma on keskittynyt.

Yksi haastatelluista kokee tekijöiden pyrkivän siihen, että uutiset pystyisivät antamaan vastauksia lapsen mielessä pyöriviin kysymyksiin ja tarjoamaan mielenrauhaa. Toimituksessa onkin jouduttu pohtimaan rajavetoa Ukrainan sodasta uutisoidessa ja miettimään, mistä aiheista lapsi tulisi luultavasti kuulemaan joka tapauksessa jotain väylää pitkin.

”On tärkeää, että lapsi saa kuulla mitä tapahtuu, koska epätietoisuuteen jättäminen on jopa vielä pahempaa. Silloin oikein herää mielenkiinto lähteä etsimään tietoa jostain muualta.” (H 1)

Haastatteluiden perusteella nykypäivänä lapsi löytää kriisipäivitysten ääreen sosiaalisen median avulla. Haastatellun sanoja mukaillen ”kanava voi tarjota lyhyen ja mahdollisesti hyvinkin provokatiivisen tai yksipuolisen näkemyksen asiasta.”

Toisaalta lapsi voi kuulla myös vanhemmiltaan tiettyyn suuntaan värittyneitä mielipiteitä. *Lasten uutiset* haluaakin tarjota tämän rinnalle puolueettoman selityksen. Haastatellun mukaan toimituksessa ei ole niin sanottua pelikirjaa, joka helpottaa jakoa asioihin, joita voisi kertoa ja mistä ei tulisi lapselle uutisoida, vaan pohdintaa käydään aihekohtaisesti. Lapselle kertomista aiheesta kuin aiheesta pidetään jopa toimituksen takeena.

”Periaatteessa mielestäni kaikesta voi kertoa, kunhan se tehdään ikätasoisesti. On kuitenkin eri asia, onko aiheesta aina perusteltua kertoa lapselle.” (H 3)

Haastateltavat näkevät lasten pelkojen suuntautuvan hyvin samankaltaisiin teemoihin kuin aikuisten, mutta tekijät korostavat lasten kanssa käydyn dialogin ylläpitämistä. Etenkin sodan alkuvaiheessa kysymyksiä kirvoitti aikuisten keskusteluista poimitut huolenaiheet, esimerkiksi ydinaseet. Näitä kuvailtiin lehdessä voimakkaaksi aseeksi, mutta sanatasolla ei kuitenkaan haluttu korostaa, miten paljon kyseisellä aseella voi tappaa tai tuhota.

”Koen, että asioista pitää kertoa liikaa kaunistelematta. Voin esimerkiksi kertoa lapselle, mitä joku asia on, ilman että täytyy kertoa ne kaikki ikävät yksityiskohdat.” (H 2)

Toimituksessa myös mietitään, voiko jonkun julkaisun säästää myöhemmäksi, jotta lehden yleisilmeessä säilyy tasapaino. Mikäli ajassa kiinni olevaa julkaisua ei ole mahdollista siirtää, toimituksessa pyritään tuomaan rinnalle myös laajempia kevyempiä juttuja. Kun

sota alkoi, jotkut aikuiset kysyivät, tarvitseeko sodan näkyä kaikissa lähetyksissä ja lehdessä.

”Koitamme tasapainoilla, jotta tietoa olisi sopivassa määrin niille, jotka tietoa kaipaa, muttemme kuitenkaan aiheuttaisi ylimääräistä pelkoa tarjoamalla liikaa informaatiota. Emme halua siis luoda turhaa paniikkia niille, jotka eivät vielä sodasta hirveästi tiedä.” (H 3)

Haastattelun mukaan kumpikaan ääripää ei ole tavoiteltava. Mikäli tarjolla on pelkkää kevyttä sisältöä, voi syntyä keskustelua, onko kyseessä uutislehti ollenkaan. Uutinen mielletään helposti negatiivissävytteiseksi. Toisaalta jos tarjolla on vain negatiivisia uutishetkiä, voi maailmasta syntyä värittyneen paha mielikuva.

”Minun mielestäni on hyvä linja, että aina kun on joku semmoinen sopiva käännekohta, niin kerrotaan siitä, ettei kuitenkaan hiljennytä sodasta täysin.” (H 1)

Lasten uutisten tuottama sisältö Ukrainan sotaan liittyen ei ole kuitenkaan kirvoittanut negatiivista palautevyöryä. Haastateltu kokee aikuisten ja erityisesti opettajien luottavan toimituksen harkintaan, jotta sisältöä uskaltaa näyttää erilaisille oppilaille.

5.2.2 Tuhoa ilman konkreettisia uhrilukuja

Tässä osiossa keskitytään vastaamaan siihen, miten kriisitilanteesta kerrotaan lapselle. Tekijät korostavat, että aiheen sisällä pystyy tekemään valtavan paljon valintoja sanata-solla sekä siinä, minkä kulman valitsee kerrottavaksi. Pitkään jatkunut sotatilanne aiheuttaa tekijöille kuitenkin haasteita.

”Vierastan sitä, että selittäisimme lapsille, miten Ukraina on tehnyt hyvän vastaiskun tai jotenkin muuten alkaisimme referoimaan itse sotatilan-
netta. Sen takia tuntuu nyt vähän vaikealta keksiä, miten palataan sää-
nöllisesti käynnissä olevaan sotaan.” (H 2)

Lasten uutisissa keskitytäänkin sodankäyntiä laajemmin lieveilmiöihin, jotka sotatilan-
teeseen liittyvät. Hyökkäysten ja ilmaiskujen sijaan lehteen saatetaan rajata aiheen nä-
kökulma esimerkiksi pelastettaviin eläimiin tai muulla tavoin lapsille tutulta tuntuvaan
tarttumapintaan. Sivuilla näkyy myös lasten mielenkiinnon kohteet ja tutut brändit, esi-
merkiksi McDonald's. Viitekehyksen kautta lapsen toivotaan kiinnostuvan myös laajem-
min teemasta.

”Tavallaan siis yritimme kertoa, miten sota vaikuttaa tavallisiin ihmisiin ja
lapsiin sen sijaan, että olisimme siellä rintamalla pyssyjen paukkeen kes-
kellä.” (H 2)

Vastaajat kertovat pienen toimituksen keskustelevan avoimesti siitä, mistä kulmasta ai-
hetta olisi hyvä lähestyä. Koska Ukrainan sodasta välittyvä mielikuva on ollut ymmärret-
tävästi synkkä, väkivaltainen ja osin jopa toivoton, *Lasten uutiset* pyrkii nojaamaan
omassa uutisoinnissaan Euroopan ja Suomen sekä verrokkimaiden yhteiseen haluun tu-
kea. Tekijöiden mukaan lapsia myös kiinnostaa eniten tilanteen yhteys Suomeen.

Vaikka *HS Lasten uutiset* pyrkii peilaamaan aikuisten uutismaailmaa, eivät sisällöt ole
identtisiä. Tekijät mainitsevat muutaman selkeän yksityiskohdan, joka näkyy sotauuti-
soinnissa Helsingin Sanomien valtakunnallisen lehden ja *Lasten uutisten* välillä. Esimer-
kiksi jos aikuisille pyritään kertomaan tarkat uhriluvut, lapsille kerrottaessa tarkastelu
on vähemmän yksityiskohtaista.

”Ei ole suoraa tilastointia siitä, kuinka monta on kuollut tai haavoittunut
iskussa. Koitamme laittaa mahdollisimman vähän lukuja, jotka konkretisoi-
vat ja luovat graafisia mielikuvia siitä, kuinka massiivinen jokin isku on ol-
lut.” (H 1)

Haastateltu ei kuitenkaan koe, että lapsilta peitellään sodan todellisuutta tai kuolemaa.
Uutisissa kerrotaan hieman yleispiirteisemmin, jos on tullut paljon loukkaantuneita tai
suuri määrä ihmisiä on menettänyt kotinsa. Mikäli lapsille kerrotaan suuria lukuja ilman
havainnollistavaa esimerkkiä siitä, miten paljon luku on esimerkiksi maan väestöstä, voi
lukema saada lasten mielessä suhteettoman suuret mittasuhteet ja he voivat alkaa vää-
ristyneesti vertaamaan lukua esimerkiksi oman koulunsa oppilasmäärään.

”On kuitenkin tärkeää muistaa kertoa välillä, että sodassa on kuollut paljon
ihmisiä. Ei siis riitä toteaminen, että siellä soditaan, koska tämä ei kerro
vielä mitä sota tarkoittaa ja mitä tästä seuraa.” (H 1)

Syy reaaliaikaisen numeraalisen tiedon välttämiseksi on myös kerran viikossa ilmestyvän
lehden ja videomuotoisen uutislähetysten julkaisutahti, joka poikkeaa paljon Helsingin
Sanomissa päivittyvästä Ukraina-seurannasta. Haastatellun mielestä monet lehdet jopa
odottavat ihmisten seuraavan jatkuvasti juttulankaa, johon kerätään uutispoimintoja so-
dan käänneistä. Aikuiselle kohdennetusta sisällöstä voikin olla jopa vaikeaa muodostaa
kokonaiskuvaa siitä, mitä lähiaikoina on tapahtunut.

”Lapsille tehdään harvemmin sotasisältöä, mutta silloin kun tehdään, niin
kerrotaan napakasti se, mitä sillä hetkellä tiedetään tai mikä on jokin yksit-
täinen koukku.” (H 2)

Sodan alkuvaiheessa juttujen julkaisutahti oli kuitenkin vilkkaampi. Toimitus seurasi,
millä volyymillä muu media lähti aiheesta kertomaan ja kulki heidän jalanjäljissään.

”Olimme aktiivisemmin mukana, mutta pohdimme heti silloin sitä, miten tässä tulee todennäköisesti käymään. Vaikutti siltä, että sodasta tulee pitkä ja media vähitellen läikähtyy uusien aiheiden tullessa tilalle.” (H 1)

Yksi haastatelluista kokeekin aikuisten mediassa muiden kriisien kiilanneen jo tilalle. Hän myöntää uutistahdin hidastuneen myös *Lasten uutisissa*, mutta aihe on silti pidetty mukana tekemisessä. Aihetta pidetään pinnalla esimerkiksi ukrainalaisten lasten lähettämällä kirjeillä, joissa he kertovat arjestaan sodan keskellä. Haastateltu kokee julkaisutahdin myös helpottavan eettisten periaatteiden pohtimista.

”Meillä tämä ei ole sellainen jatkuva mediaspektaakkeli, jota pidämme yllä.” (H3)

Eryyisesti *Lasten uutisten* kohdalla juttu pyritään myös kirjoittamaan sillä ajatuksella, ettei lapsilla ole aiheesta aiempaa taustatietoa. Vaikeat sanat pyritään selittämään auki joko seuraavassa lauseessa tai sananselityslaatikossa. Toimituksessa kannustetaan lukemaan toisten toimittajien kirjoittamia tekstejä, jotta teksti muokkautuu mahdollisimman selkeäksi. Sotasanastossa erityismaininnan saa termit *sotatoimet* ja *isku*, koska kyseiset sanat ovat tekijän näkökulmasta lapselle vaikeasti konkretisoitavissa. Yksi haastateltu huomauttaakin, että myös urheiluteksteissä esiintyy usein iskemistä. Termien käyttö näin erilaisissa asiayhteyksissä on saanut pohtimaan sanan karsimista ja aikuisten uutisissa esiintyvien ”jargonmaisten” ilmauksien välttämistä. Mikäli sanaa on välttämättömänä käytettävä, pyrkivät tekijät karsimaan muut tilannetta tehostavat abstraktit ilmaukset, kuten esimerkiksi ”iski voimalla”.

”Jokaisella termin valinnalla on väliä, kun kirjoittaa lapselle.” (H 3)

Sen lisäksi, että uutiset sisältävät melko yksinkertaisia ja helposti luettavia lauseita, tulee haastateltujen mukaan kiinnittää erityistä tarkkaavaisuutta neutraaliuteen, kun lukijana ovat lapset. Lapsille kerrottaessa tekijät kokevat erityisen tärkeäksi kiinnittää huomiota asioiden kertomajärjestykseen ja sanavalintoihin, jottei uutinen ohjaa lapsen näkemyksiä turhan voimakkaasti tiettyyn suuntaan vaan kertoo asioista todenmukaisesti.

”Kun kirjoittaa jostain kurjasta aiheesta lapsille, tekisi mieli lisätä, että valitettavasti näin kävi, mutta sittenhän minä tavallaan annan ääneni uutiseen, eikä tarkastelu ole enää neutraalia.” (H 1)

Yksi haastatelluista miettiikin paljon sitä, minkälaisen maailmankuvan lehden sisältö lapsilukijalle rakentaa. Hän kokee vastuukseen tarjota laajasti erityyppisiä aiheita ja myös nostaa eri-ikäisiä tekijöitä ääneen, jottei oma tekeminen supista lasten näkemystä

ympäröivistä asioista. Tekijöiden mielestä on kuitenkin myös journalismin etu, että lapset tutustutetaan jo varhain uutisisällön pariin. Löytäessään *HS Lasten uutisten* kautta mediatuotteen ääreen, tekijät kokevat varmistelevansa myös Helsingin Sanomien tulevaisuutta uusien lukijoiden kanssa.

5.2.3 Tekijät tiedostavat vastuunsa mediakasvattajina

Seuraavaksi käydään läpi, mikä on *HS Lasten uutisten* tekijöiden rooli sodasta lapsille kerrottaessa. Kaikki haastatelluista olisivat toivoneet lapsille kohdennettuja uutisia jo heidän lapsuudessaan. Uuden luominen ja tietynlainen pioneerityö on kiehtonut tekijöitä alusta asti, koska Suomessa ei ole vastaavanlaista tuotetta, johon *HS:n Lasten uutisia* voisi verrata. Tämä tuo tekijöille myös tunteen kasvatuksellisesta vastuusta ja roolista mediakasvattajana. Haastateltu kuitenkin tarkentaa mediakasvatus -käsitettä:

”Mediakasvatukseen liittyy sellainen klangi, ikään kuin tämä olisi aikuisten lapsiin suuntaamaa valistusta. Itse koen, että teemme mediaa, jossa lapsi nostetaan keskiöön, eikä hän ole niinkään kohde. Lapsi myös valitsee itse, mitä lukee ja mistä pitää.” (H 2)

Tekijät tiedostavat lasten viettävän paljon aikaa myös sosiaalisessa mediassa. Isojen uutistapahtumien, kuten koronan ja Ukrainan sodan aikaan uutisaiheiden uutisointi on tuntunut nostavan tekijöille vielä entisestään työn merkitystä ja puhututtaneen paljon viikkopalaverissa.

”Kun kaikki on muuttunut niin rysähdyksellä, on tuntunut musertavalta, että pitää olla se, joka tavallaan joutuu siirtämään tämän tiedon lapsille.” (H 2)

Haastateltu kuvailee aiheisiin tutustumisen ja rajaustyön olleen kuitenkin jopa terapeutista. Tekijät tietävät opettajien näyttävän *Lasten uutisia* oppilailleen. On tärkeää, että he pystyvät toimittajina selittämään lapsille asioista, joihin läheiset aikuisetkaan eivät pysty vastaamaan.

”Pitää tutustua todella perinpohjaisesti moniin maailman kriiseistä, että uskaltaa ja tietää, mitä lapsille voi ja pitää kertoa.” (H 2)

Haastatellessaan lapsia tekijät tiedostavat *Lasten uutisten* olevan monille ensimmäinen kosketus mediaan. Haastateltavien oikeuksien lisäksi hän kokee heidän tehtävänsä olevan myös selventää lapselle, mitkä ovat journalistin säännöt ja käytänteet esimerkiksi oikaisun osalta. Tämän lisäksi *Helsingin Sanomien Lasten uutiset* myös osallistaa nuoria mukaan juttujen tekemiseen. Lehti painottaa uutiskriteereissään lasten esiin nostamista ja tekijöille onkin tärkeää tuoda lapset osaksi yhteiskuntaa sekä mediakenttää.

”Lasten asia on meille ylivoimaisesti tärkein. Jos lapsi on jotenkin keskiössä tai uutinen sisältää selkeitä vaikutuksia lapsiin, niin se nostaa meidän silmissämme merkitystä.” (H 3)

”Tuntuu, että harmillisesti aika paljon aikuisten uutisissa kerrotaan jotain, mikä koskee lapsia, mutta lapsen ei anneta sanottaa omaa mielipidettään. Vaikka lapsilla on tärkeä paikka yhteiskunnassa, tuntuu, että tavallaan aikuiset vaan referoivat maailmaa lasten puolesta.” (H 2)

Toimituksessa pidetään lukua siitä, miten paljon lapset näkyvät tai toimivat itse toimittajan roolissa. Mikäli lapsi vaikuttaa aiheesta kiinnostuneelta tai jopa ehdottaa aihetta, on toimittajille hyvin mielekästä osallistaa lasta esimerkiksi asiantuntijahaastattelussa, jotta tarkastelu tapahtuu mahdollisimman onnistuneesti lasten näkökulmasta. Aikuinen toimittaja on tällöin juttukeikalla mukana katsomassa, että kaikki sujuu hyvin, mutta tarkoitus on antaa mahdollisimman paljon tilaa lapselle ja myös hänen omille kysymyksilleen. Lapsi voi miettiä toimittajan avustuksella kysymyksiä, joiden pohjalta aikuinen toimittaja kirjoittaa jutun.

”Haluan, että kun lukija kääntelee sivuja, näkee hän muita lapsia. Hän voi nähdä, miten he tekevät ja ovat osa yhteiskuntaa. On tärkeää, että he oivaltavat, että lapsetkin voivat tehdä paljon asioita.” (H 3)

Sotauutiset nojaavat tekijöiden mukaan useasti Helsingin Sanomien keräämiin tietoihin tai viranomaislähteisiin. Tekijät yrittävät sisällyttää lasten näkökulmaa jutun kerrontaan, mutta muuhun uutisvirtaan verrattuna lasta ei pystytä osallistamaan toimittajan roolissa yhtä paljon Ukrainan sotaa käsittävissä jutuissa verrattuna kevyempään sisältöön. Aikuisella toimittajalla on tärkeä rooli pohtia esimerkiksi rajaukset, jotka sodasta kerrottaessa tulee tehdä. Vaikka printtilehden lisäksi tuotettu *Lasten uutisten* videolähetys on lasten-ohjelma, haastateltu myös korostaa aikuisen vastuuta lapsen kuluttaessa uutisisältöä.

”Ei ole tarkoituksena, että *Lasten uutisia* voi katsoa yksikseen ja saada kaikki avaimet käteen. Annamme näin materiaalit, joiden pohjalta vanhemmat ja opettajat voi keskustella sitten lasten kanssa vielä enemmän. (H 3)

Uutinen ei saa kuitenkaan jättää lasta aivan pulaan, koska ei ole itsestäänselvyys, että läheltä löytyy se aikuinen, joka pystyy tukemaan uuden asian ääressä.

5.2.4 Valinnat tarjoavat sisältöä eri ikäisille lapsille

Tekijät pitävät lapsia hyvin monipuolisina uutistenkuluttajina. Yhden haastatelluista mukaan lapset ovat tarkkoja, kiinnostuneita ja uteliaita. Toinen lisää listaan avoimuuden, vastaanottavaisuuden ja tiedostavuuden. Hänen mukaansa lapsia ei tulisi aliarvioida kuluttajina.

”Itse pidän heitä hyvin älykkäinä ja sen takia heille pitää myös tuottaa laadukasta sisältöä.” (H 2)

Lapsien kanssa työskennellessä ja heille sisältöä tuottaessa tekijöiden pitää huomioida kuitenkin lapsiyleisön ikäjakauma. Viimeinen teemaosio vastaakin siihen, kenelle *Lasten uutisissa* kerrotaan.

”Kun tehdään uutisia lapsille, puhutaan aika usein semmoisesta geneerisestä lapsimöntistä. Meille on toimituksena tarkentunut, ettei kuudesluokkalainen ole sama asia kuin ekaluokkalainen. Tietotaso ja valmius tuottaa ja ottaa tietoa vastaan vaihtelee paljon.” (H 2)

Tekijät pyrkivät kohdistamaan julkaisunsa noin 10-vuotiaalle, joka sijoittuu iältään kohderyhmän keskelle. He tietävät, ettei samalla jutulla voi tavoittaa kaikkien lukijoiden huomiota, mutta näin jutun uskotaan tarjoavan suuremmalle määrälle tietoa. Lukijoiden vaihtuvuus on myös nopeampaa aikuisten kuluttamiin lehtiin verrattuna.

”Meillä on aika nopea sykli, koska lapset voivat kasvaa muutamassa vuodessa ulos lehdestämme. Jos sota kestää pitkään, alkaa lukijoina olla lapsia, jotka eivät ole tietoisia, miten sota on alkanut. Tämä saa pohtimaan, pitääkö alkaa toistaa alkua.” (H 3)

Koska alakoulun aloittanut vasta opettelee lukemaan, voi kuvat ja tietolaatikko tarjota hänelle enemmän kuin esimerkiksi juuri yläkouluun siirtyvälle, joka voi kaivata jo laajemmin tietoa maailman tapahtumista. Ikäjakauma mahdollistaa myös tekijöille pienen vapauden: nuorempi voi kohdistaa katseensa ensisijaisesti kuviin ja kuvateksteihin, jolloin itse teksti voi olla rakennettu vanhempi ikäryhmä huomioiden. Tämä pätee myös sotaan liittyvässä uutisoinnissa. Haastatellun mukaan aiheissa, joissa pohditaan, mitä tulisi rajata pois, pyritäänkin huomioimaan ensisijaisesti nuorin kohderyhmä. Vaikeiden aiheiden ja esimerkiksi lauseenrakenteiden kohdalla mietitään vanhempaa kohdeyleisöä.

”Lukutaito näyttää romahtaneen niin pahasti, ettei voi myöskään tehdä kovin pitkiä tekstejä, koska ei niitä välttämättä sitten lueta.” (H 1)

Tekijöiden mukaan lehdessä yritetään välttää tietoisestikin kuvia, jossa näkyy esimerkiksi aseita tai raaempaa sisältöä, joka voisi jäädä mietityttämään. Uutinen voi kertoa synkstä aiheesta, mutta kuvalla pyritään tarjoamaan myös uusi kulma juttuun. Haastateltu nostaa esimerkiksi terroriskusta tehdyn jutun kuvavalinnan: Lapsille aiheesta kerrottaessa kuvitukseksi voi sopia esimerkiksi ihmisiä kynttilöiden kanssa varsinaisen isku-paikalta otetun tilannekuvan sijaan. Valinnat luovat paljon mielikuvia jutun rinnalle.

”On yleinen tapa, että etsimme esimerkiksi Reutersin kuvapankista lapsilähtöisiä kuvia ja mietimme, miten tämä pystyttäisiin sitomaan juttuun, jotta se kertoisi jostain isommasta ja yleisestä” (H 1)

Yksi haastatelluista kertoo toimituksen myös pohtineen yhdessä, onko visuaalisen ilmaisen rajaaminen sensurointia. Tämä on kuitenkin osa eettistä pohdintaa.

”Voi valita maltillisempia kuvia siinä mielessä, ettei nyt ainakaan aiheuta lisää tuskaa niille, joille jo pelkkä sota-sana aiheuttaa kylmiä väreitä.” (H 1)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Journalismilla on kyky vaikuttaa yleisön maailmankuvaan, mikä korostuu entisestään monimutkaisissa ja -ulotteisissa kriisitilanteissa (Allan & Zelizer 2004, 4). Tutkimuksen tavoitteena oli laajentaa tietämystä siitä, miten lapsille kerrotaan Ukrainan sodasta *Helsingin Sanomien Lasten uutisissa*. Ratkaisua etsittiin tutkimalla, miten lapsille kohdennettu media kehystää kriisiuutisointia Ukrainan sodan alkumetreistä tutkimushetkeen saakka. Tarkastelukohteina olivat sekä tekstin sisällä tehdyt valinnat ja sävyt sekä visuaalinen puoli. Tarkastelu keskittyikin otsikkotasoa laajempaan analyysiin.

Aineistonkeruun toisessa osassa kuultiin *Lasten uutisten* tekijöiden ajatuksia aiheeseen liittyen teemahaastattelulla. Haastattelun avulla pyrin taustoittamaan syitä ratkaisujen takana ja myös vastaamaan kehysanalyysin avulla löydettyihin huomioihin. Etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka olivat:

1. Miten Ukrainan sotaa kehystetään *Helsingin Sanomien Lasten uutisissa*?
2. Mitä valintoja *HS Lasten Uutisten* tekijät tekevät tuottaessaan lapsiyleisölle so-tasisältöä?

Seuraavaksi vastaan tutkimuskysymyksiini yhdistämällä molemmilla aineistonkeruuta-voilla saamiani tuloksia. Syvennän vastauksia aiemman teoriapohjan avulla.

6.1 Taisteluita Ukrainassa kehystetään toivon ja avun kautta

Julkisen sanan neuvoston laatimien Journalistin ohjeiden (2013) mukaan journalisti on vastuussa ennen kaikkea lukijoilleen, kuulijoilleen ja katselijoilleen (emt). Yleisöllä on oikeus saada tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, niin myös lasten. Medialla on kuitenkin valta määritellä ilmiöiden näkyvyyttä, mikä muokkaa yleisön maailmankuvaa. Median voikin nähdä tietynlaisena sosiaalistajana, joka suuntaa tapaamme hahmottaa paikkaamme maailmassa. (Seppänen & Väliaverronen 2012, 186.)

Kuten myös Panu Jansson (23.8.2023a) toteaa *Lasten uutisten* pääkirjoituksessa, uutinen on täynnä valintoja. Media käyttää uutisen teossa tukenaan kehystämistä, jonka avulla osa näkökulmista sisällytetään juttuun ja osa rajautuu pois (Entman 1991, 24). Jarkko Kangas, Markus Ojala ja Mervi Pantti (2015) tutkivat, millaisia merkityksiä suomalainen valtavirtamedian kuvasto rakentaa Ukrainan kriisistä. He ovat analyysissään erottaneet kaksi selkeää tulkintakehystä: poliittisen ja humanin. Kriisi kuvataan

poliittisessa kehyksessä ongelmaksi, jonka ratkaiseminen edellyttää poliittisten prosessien onnistumista. Humaanissa kehyksessä lukijan odotetaan samaistuvan ukrainalaisten ahdinkoon, myötäeläjänä, eli puhuttelu tapahtuu empatian kautta. (Emt.) Tutkielmani aineiston pohjalta *Helsingin Sanomien Lasten uutisten* käsittelytavassa on nähtävissä selkeämmin inhimillisen humaani puoli. Tutkielmani aineiston analyysissä muodostui kuusi tapaa kehystää Ukrainan sotaa lapsille: Huolen-, tuhon-, rajoittamisen-, mukautumisen-, auttamisen- ja turvallisuuden tavoittelun kehysten kautta.

Lasten uutisissa keskitytäänkin varsinaista sodankäyntiä laajemmin lieveilmiöihin, kuten rauhanomaisiin ratkaisuihin, ihmisten väliseen avunantoon ja yhteisöjen yhtenäisyyden merkitykseen. *Lasten uutisten* tekijöiden mukaan on tärkeää tarjota toivoa ja esitellä käytännön esimerkkejä siitä, miten kaikenikäiset voivat vaikuttaa. Mediatuotteen tekijät myös muistuttavat lapsiyleisöä, että toimittajan tulee valita, mitkä asiat ovat sellaisia, joita tässä tapauksessa lapset tarvitsevat ymmärtääkseen maailmaa paremmin (HS Lasten uutiset 23.8.2023a).

Helsingin Sanomien Lasten uutisten sanomalehtiversion rakenne vastaa perinteiselle printtilehdelle ominaista tyyliä alkaen lehden alkuun sijoitetusta pääkirjoituksesta. Mediatuote sisältää ajankohtaisten kotimaan- ja ulkomaan uutisten lisäksi omat osiot sekä kulttuurille että urheilulle. (Lapsemme 2021.) Vaikka Ukrainan sotaa representoitiin laajimmin uutisten muodossa, erityisesti sodan alussa lehdessä selkeästi osallistettiin lukijaa tai tuotiin esille tekijän mielipide, joka pyrki auttamaan suunnistuksessa sotasisällön keskellä. Aineistossa esiintyvä ensimmäinen kehys, huoli, olikin vahvasti esillä aivan sodan alkuaikoina. *Lasten uutiset* myös uudisti julkaisuaan aineistonkeruun aikana lapsiraadin palautteen pohjalta. Lapsia kiinnostaa esimerkiksi se, miten muut lapset elävät ja miten tilanne vaikuttaa Suomeen. Erityisesti lasten oletetaan kaipaavan tietoa sellaisista aiheista, joista voi olla vaikea puhua aikuisten kanssa (Mäkilä 2022).

Varsinaisen sodan taistelutantereen sijaan huoli-kehyksessä katse kohdistui kaikkeen siihen, mikä jää helpommin raajan sotakuvaston taakse: ukrainalaisten siviilien tilanteeseen, uhkaan sekä myös sotaan liittyvään vastustukseen. Kaikkia kehukseen valikoituneita julkaisuja yhdistääkin epävarmuus, tunne tilanteen keskeneräisyydestä ja voimakas ristiriita. Toisaalta elämä jatkuu poikkeavassa tilanteessa, mutta arjessa on läsnä voimakas huoli eikä tilanteen vakavuutta voi sivuuttaa. Kyseiset tunteet

heijastuivat erityisesti ukrainalaisten siviilien kirjeistä, joissa käsiteltiin hyvin arkisten, lukijoillekin tuttujen asioiden muuttumista. Lapset kertoivat jokaisessa kirjeessä hieman vaihtelevilla sanoilla, että haluaisivat käydä koulua, muttei tämä onnistu ilmahälytysten takia normaalisti. Huolen ja surun lisäksi kirjeet viestivät myös toivoa rauhasta ja ylpeyttä maan puolustajista.

Sodan alussa julkaisun tekijöistä tuntui jopa musertavalta olla niitä, jotka siirtävät tiedon jostain näin paljon turvallisuutta horjuttavasta muutoksesta lapselle. Huoli-kehyksessä korostettiin aikuisen roolia, jottei lasten ja nuorten tarvitse kantaa taakkaa maailman kriiseistä. Useammassa aineistoon valikoituneessa jutussa korostui se, että vaikkei *Lasten uutisten* tekijät ota itse asiaan kantaa pääkirjoitusta lukuunottamatta, pyrkivät he olemaan tietynlaisia isosisaruksia, jotka auttavat lapsia suunnistamaan uuden ja pelottavan tietomäärän keskellä. (ks. myös Mäkilä 2022, 39.) Lehti ei siis pyri tarjoamaan vanhemmille työkaluja, miten sodasta voisi kertoa lapselle, vaan kerronta tapahtuu suoraan kohdeyleisölle. Aineistossa inhimillistettiin myös se, että vaikka kriisitilanne pelottaa, on normaalia kokea huolta tällä mittakaavalla pienemmistä, omaan elämään sidoksissa olevista asioista. Representaatio tukee siis sitä, ettei omia huolia tarvitse väheksyä, vaikka maailmalla tapahtuu paljon paha. Iso osa jutuista pyrkikin lähelle lukijaa tarjoten aktiivisesti vastauksia myös lukijalle heräävään huoleen.

Ilmiö on tuttu aiemmasta tutkimuksesta. Michael Alon-Tiroshin (2017) tutkimus korosti ajatusta, jonka mukaan ”lapsien viatonta maailmaa” tulisi suojella eikä uutisista tulisi tulla lapsiyleisölle paha olo (emt). Lapset eivät kuitenkaan elä tyhjiössä vaan kaipaavat tietoa ympärillään puhuttavista aiheista (Mustonen 2009, 138), myös aseellisen konfliktin seurauksista. Lapsille suunnatusta sotauutisoinnista löydetty toinen kehys, tuho, esitettiin muita selkeämmin kuoleman sekä peruuttamattoman muutoksen aineelliseen materiaan. Vaikka kehyksen alle valikoituneet artikkelit olivat aihetasoltaan pelottavia, koen kuvien pehmentäneen vaikutelmaa kohdeyleisölle. Jos aikuisille tarkoitettu kuvasisältö ei ole aritellut esittää haavoittuneita tai jopa iskuissa menehtyneitä ihmisiä, *Lasten uutisissa* tuho esitetään lähinnä tekstin muodossa, ja tässäkin vain pintaraapaisuna.

Otsikot kertoivat neutraalin informatiivisesti juuri sen, mitä on tapahtunut. Myös yksityiskohtien määrä eroaa aikuisille suunnattuun uutiseen verrattuna, eikä tekstit vilise tarkkoja uhrilukuja tai tietoa loukkaantuneiden määrästä. Koska eri-ikäisten

lapsilukijoiden määrällinen hahmotuskyky voi vaihdella paljon (Valkonen ja kumppanit 2005), saattaa tarkka numeraalinen informaatio synnyttää mielikuvissa virheellisen suuren otannan. Aineiston pohjalta kuitenkin vahvistui, että on tärkeää näyttää lapsille myös sodan synkkä puoli ja kertoa, että sota on vaatinut kuolonuhreja. Toteamus ”Ukrainassa soditaan” ei kerro vielä, mitä sota oikeasti tarkoittaa ja mitä tästä seuraa.

Tätä vastoin kolmas kehys, rajoittaminen, toi sodan seuraukset selkeästi konkretiaan. Rajoittaminen ja arkeen kohdistuvat muutokset vaikuttivat aineiston pohjalta niin sodan kumpaankin osapuoleen kuin myös muuhun maailmaan ja suomalaisiin. Kehys siis selvensi, miten sotatilanne voi näkyä myös lasten ja nuorten elämässä sota-alueen ulkopuolella.

Tutkielmaan haastatellut *Lasten uutisten* tekijät pitävät lapsia hyvin monipuolisina uutistenkuluttajina. Lapset ovat tarkkoja, kiinnostuneita ja uteliaita. Tämän lisäksi he suhtautuvat asioihin avoimen vastaanottavasti ja myös tiedostavat ympärillä tapahtuvia käännteitä. Rajoittamisen-kehys asettaakin lapsen tiedontarpeen aikuisen tasolle eikä väheksy nuoremman kohdeyleisön kiinnostusta vaikeaselkoisistakin poliittisista käännteistä. Haastatteluissa kävi ilmi, ettei tämä toteudu valtakunnallisissa, aikuisille kohdennetuissa uutisissa. Tuntuukin, että aikuisten uutisissa kerrotaan jotain, mikä koskee lapsia, mutta lapsen ei anneta sanoittaa omaa mielipidettään. Jo Buckinghamin vuonna 2000 esittämä näkemys siitä, miten lapset mielletään toissijaiseksi yleisöksi ja passiiviseksi tiedon vastaanottajiksi (emt) ei ole siis vielääkään täysin karistettu. Vaikka lapsilla on tärkeä paikka yhteiskunnassa, monessa mediassa ei malteta pysähtyä kuulemaan itse lasten kokemuksia ja lapset esitetään helposti tietynlaisina tilanteen uhreina, erityisesti kriisiuutisoinnissa.

Lasten uutiset painottaa uutiskriteereissään lasten esiin nostamista ja tekijät kokevat vastuukseen tuoda lapset osaksi yhteiskuntaa sekä mediakenttää. Antamalla tilaa lapsen tarinalle, tarjoutuu myös lapsiyleisölle tarttumapinta aiheen pariin, joka voi innostaa myös osallistumaan itse (Lipponen 2007). Mediakasvatuksella pyritäänkin yleisesti tukemaan mediataitoja, ehkäisemään riskejä sekä edistämään jokapäiväisessä elämässä tarvittavien kansalaistaitojen kehittymistä (Mustonen & Salokoski 2007). On tärkeää, että maailman referoiminen ei tapahdu lasten puolesta vaan heidän kanssaan.

Lasten toimijuus näkyy erityisesti yhden laajan kehyyksen, mukautumisen, kohdalla. Kyseiseen kehyykseen sisältyvissä jutuissa käsiteltiin sekä rauhaa että esiteltiin vaihtoehtoinen tapa elää uudessa tilanteessa. Vaikka uutisoinnissa kerrotaan, mitä sopeutuminen uuteen maahan vaatii, tuntuu, ettei aiheen käsittely tapahdu pelkästään negatiivisen tunnetilan kautta. Ison huolen rinnalla kuvataan myös toivoa ja lasten halua integroitua suomalaiseen yhteiskuntaan. Lapset näkyvät kehyyksen uutisoinnissa heidän kiinnostuksenkohteidensa myötä kerrottujen juttujen tai suoraan osallistamisen kautta. Niinistön ja Sintosen (2007), mukaan tätä voikin pitää positiivisena kierteenä. Innostuminen omasta tuottamisesta luo hyvää pohjaa kriittiselle mediakulttuurin uusintamiselle ja innostaa myös mahdollisesti yhteisen mediakulttuurisen pääoman kehittämiseksi. (Emt.)

Toinen lapsen osallisuutta selkeästi vahvistava kehys kantoi nimeä auttaminen. Koska Ukrainan sodasta välittyvä kuva on ymmärrettävästi synkkä ja väkivaltainen, *Lasten uutisten* uutisoinnissa näkyy nojaaminen Suomen sekä verrokkimaiden yhteiseen haluun tukea. Lapselle on tärkeää kertoa, että tilannetta pyritään ratkomaan aikuisten toimesta (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2022). Esitetyt tukimuodot ovat konkreettisia tavara-lahjoituksia tai rahallista- ja henkistä apua, kuten esimerkiksi ystäväperhetoiminnan mahdollistamista. Tuen representaatio vahvistaa vaikutelmaa siitä, että jokainen voi auttaa ja myös lapsi voi olla tilanteessa toimija. Toisaalta kehyyksessä myös luotiin selkeä ajatus siitä, ketä apua tarvitsee ja kuka tätä vastoin ei yhtä paljon.

Helsingin Sanomien Lasten uutisissa tarkastelu tapahtuukin enimmäkseen ukrainalais-ten näkökulmasta. Niemelän (2016) tutkimus tukee ajatusta siitä, miten representaatiot kansalaisista sodan uhreina lisäävät yleisön kokemaa empatiaa ja auttavat myös muodostamaan asevoimaa vastustavaa käsitystä. Myös *Lasten uutisissa* oli nähtävissä tietynlaista me-henkisyyttä ukrainalaisia kohtaan. Heidät nähdään liitettävän osaksi länsimaa-laista kollektiivia, jota tulee tukea (Nori 2023). *HS Lasten uutiset* luo Suomeen turvaan saapuneista lapsista ja nuorista hyvin aktiivisen kuvan. He saavat äänensä kuuluviin henkilötarinoiden kautta, eivätkä ole vain lukuja uutistekstin seassa. Varsinaisen Helsingin Sanomien uutisoinnissa ukrainalaiset pakolaiset on tätä vastoin nähty selkeästi passiivisina toimijoina. Heitä on tulkittu diskurssien valossa niin uhreina, numeroina, virtaavana massana sekä hallinnan kohteena. (Hautamaa 2023.)

Vilja Hautamaa (2023) viittaa aiempaan, vuoden 2015, uutisointiin pakolaisista. Tutkielmassaan hän mainitsee Chouliarakin ja kumppaneiden (2017, 19) tunnistaman keskeisen diskurssin: pakolaiset uhkana. Tätä ei ollut nähtävissä *HS Lasten uutisten* representaatioissa. Sen sijaan representaatiot Venäjältä peilaavat jo lähes kymmenen vuoden takaisia huomioita. Tuomas Niemelä (2016) luokitteli pro gradussaan sodan uutisoinnissa näkyneet representaatiot Venäjältä kauttaaltaan negatiivisiksi. Venäjän toiminta esitettiin usein arveluttavaksi, uhkaavaksi ja aggressiiviseksi. Vaikka jako voi herättää lapsissa myötätuntoa hyökkäyksen kohteena olleita kohtaan tai rohkaista auttamaan (Nori 2023.), voi kahtiajaolla olla myös hyvin negatiiviset seuraukset. Mikäli vastapuolet esitetään tekijänä ja uhrina, tai vielä kärjistetympin uhkana ja sankarina (Niemelä 2016), voi ajattelu yksinkertaistua turhan mustavalkoiseksi, jolloin ihmisen on vaikeampi ymmärtää konfliktia syvällisemmin (emt.). Kuten esimerkiksi Katri Pynnöniemi ja Kati Parppei (2022) ovat huomanneet tutkimuksessaan, pitkään jatkuva uhka ja jatkuva uutisointi voi synnyttää stereotyyppisiä käsityksiä niin Venäjältä maana kuin myös maan kansalaisista. Tämä lisää myös lapsen riskiä ymmärryksen rajoittumiselle ja tulevaisuuden vuorovaikutustilanteiden vaikeutumiselle.

Muista kehyksistä poiketen tutkielman viimeisessä kehyksessä, turvallisuutta ja tämän puutetta käsiteltäessä, Venäjä oli laajasti esillä sekä kohteena että tekijänä. Vaikka venäläisiä siviilejä ei kuulla ukrainalaisten tavoin kirjeiden ja jutunomaisten haastatteluiden muodossa, *Lasten uutiset* esittää lukijalle, miten pimennossa myös naapurimaan kansalaiset ovat oikeasta tiedosta ja miten esimerkiksi rajoitteet kohdistuvat myös heidän arkeensa. Näin lapsiyleisölle rakentuu mahdollisuus kohdata sotauutisoinnista huolimatta venäläiset lapset vertaisenaan ja tietyllä lailla myös vallitsevan tilanteen uhreina. Lapselle onkin tärkeää viestiä, ettei lapsen tausta tee hänestä syyllistä ja myös omista juurista voi olla ylpeä (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2022).

Kehyksen selkeä toinen puolisko koskettaa suomalaisten turvallisuudentunnetta, kohdistetummin Natoa ja Suomen rajalla tapahtuvaa liikehdintää. Turvallisuuden tavoittelu-kehyksessä on edellisiin verrattuna aistittavissa hyvin vähän lasten läsnäoloa, haastattavina tai jutun tekotiimissä. Haastatellut kokevat heillä olevan kriisiuutisoinnin kohdalla erityinen rooli rajausten tekemisessä, joten lasten äänen esittäminen on vaikeampaa kuin kevyistä aiheista uutisoitaessa. Tekstien tyyli on osin hyvin neutraalin tiedottava, eikä haastateltava erotu kerronnassa. Sodasta kerrottaessa tieto nojaa myös

toisinaan Helsingin Sanomien julkaistuihin juttuihin tai mediatalon kautta saatuihin lähteisiin.

Kaikkia aiheita ei ole siis yhtä luontevaa käsitellä lapsen elämään liitoksissa olevasta kulumasta, vaikka heitä halutaankin näyttää lehdessä paljon. Tutkielma onkin keskittynyt erityisesti siihen, mitä asioita *Lasten uutisten* sotauutisoinnissa on nostettu tarkasteluun. Journalismin kentällä kehysanalyysille oleellisena pidetään kuitenkin myös sen tunnistamista, mitä on jäänyt uutisoinnin ulkopuolelle (Entman 1993). Tutkimusaineiston valossa on huomattavissa, että vaikka *Lasten uutiset* kertoi yksittäisen kerran esimerkiksi Puolassa räjähtäneestä ohjuksesta, ei naapurimaiden kokemasta uhasta uutisoitu laajemmin *Lasten uutisissa*. Uhan kehyksessä kerrottiin ukrainalaisten pelonsekaisista tunteuksista, muttei esimerkiksi siitä, miten Viro varautuu sotilaalliseen uhkaan vuosikymmenen lopulla (Huhtanen 2024). Vaikka tutkimusaineisto huokui myös surua, ei Ukrainan sota representoitunut lapsille suurena humanitäärisenä katastrofina tai kärsimyksen kautta. Näiden lisäksi huomasin, ettei *Lasten uutisiin* oltu valittu käsiteltäväksi sotarikoksia tai Ukrainan sotaan liittyvää terrorismia. Inhimillisiin tarinoihin keskittyminen luo kerrontaan turvallisen sävyn, mutta vie lukijan hieman kauemmas todellisesta kärsimyksestä ja negatiivisista puolista. Tarkastelu keskittyykin selviytymiseen ja auttamiseen.

6.2 Sotasisällön julkaisu edellyttää tekijöiltä valintoja

Haastatellut kertoivat *Lasten uutisten* tehtävän olevan kaksijakoinen: Toisaalta lapsilähettöisen lähestymistavan mukaan lehdessä tulee kertoa, mitä lapset tekevät Suomessa kouluissa ja esimerkiksi harrastuksissaan. Lehden toinen puoli on aikuisten uutismaailma, josta tekijöiden tulee valita, mitä he kertovat lapsille. Toimituksessa ei olekaan niin sanottua pelikirjaa, joka helpottaa jakoa julkaistaviin ja vältettäviin teemoihin. Pohdintaa käydään aihekohtaisesti.

Herääkin kysymys, kenen vastuulla on päättää, minkälaiselle tiedolle lapsi altistuu. Palataksemme tutkielman alussa esiteltyyn tilanteeseen kaupan lehtitelineellä, Helsingin Sanomissa (4.3.2022) julkaistu pääkirjoitus puolustaa sananvapautta vedoten siihen, ettei ole yksittäisten kauppiaiden asia päättää, millaiset uutiset heidän asiakkailleen sopivat. Myös tutkielmani aineiston pohjalta kävi ilmi, että jos jokin asia sotaan liittyen herättää paljon kysymyksiä ja myös vahvoja pelon tunteita, on juuri tästä tärkeää tuottaa sisältöä.

Myös omilta vanhemmilta kuultu tieto voi olla jossain määrin värittyä, koska tätä ohjaa aiempi tietopohja, omat mieltymykset ja negatiivisetkin kokemukset median parissa (Kupiainen 2009). Toisaalta epätietoisuuteen jättäminen lisää riskiä etsiä tietoa muualta. Tekijät tiedostavat, että lapsella on pääsy eri sosiaalisen median väyliä pitkin raamman ja vanhemmalle kohderyhmälle suunnatun sisällön ääreen. Tilaamalla lapselle kohdennetun mediatuotteen alakoululaiselle tarjoutuu mahdollisuus kuluttaa luotettavaa ja ajantasaista journalistista sisältöä, muttei tällöinkään ole mahdollista kontrolloida täysin sota uutisen herättämiä tunteita.

Molemmissa edellä mainituissa esimerkkitapauksissa valta siirtyykin toimittajille, tutkielmassani *Lasten uutisten* tekijöille, jotka tekevät valinnan, mitä tuovat lukijoiden tarkasteltavaksi. Koska heillä on vapaus valita, minkä asian he lapsille representoivat eli nostavat uudelleen esille (Entman 1993), haluavat he tuoda mahdollisimman monipuolisesti eri-ikäisiä ja taustaisia henkilöitä ääneen, jottei oma tekeminen supista lasten näkemystä ympäröivistä asioista. Toimittaja myös miettii paljon sitä, minkälaisen maailmankuvan lehden sisältö lapsilukijalle rakentaa. Tekijän tulee tutustua perinpohjaisesti moniin maailman kriiseistä, jotta hän uskaltaa ja tietää, mitä lapselle tulisi tästä kertoa. Mihin vedetäänkään raja toimittajan kohdalla vastuusta päättää, minkälaiset uutiset uutistuotteen asiakkaille sopivat ja kuka päätöksistä on lopulta vastuussa?

Lehtola (2012) huomauttaa, että uutiset ovat psykologisesti varsin poikkeuksellinen formaatti. Näiden tunnuspiirteisiin kuuluu raportoida myös negatiivisista asioista ja epäkohdista, jotka saattavat aiheuttaa ahdistusta. Silti ihmiset altistavat itsensä uudelle arvaamattomalle tiedolle jatkuvasti. Myös *Lasten uutisten* tekijöiden mukaan kaikesta voi lähtökohtaisesti kertoa, mutta käsittelyn tulee tapahtua ikätasoisesti ja uutisoinnin tulee olla perusteltua. Lapsille sodasta kertoessa korostuu näin seurausten pohtiminen eli tekemistä ohjaa teleologinen lähestymistapa. Esimerkiksi pohtiessaan, altistaako uutinen lapsen ylimääräiselle pelolle, tekijä punnitsee, onko totuuden paljastaminen mahdollisten seurausten arvoista. (Mäntylä 2008, 50.)

Tutkimustulokset osoittivatkin, että *HS Lasten uutiset* pyrkivät vastaamaan lasten epävarmuuteen ja heitä puhuttaviin teemoihin selkeällä ja luotettavalla tiedolla. Lapselle kirjoittaessa pätee sama ohjeistus kuin asiasta lapsen kanssa keskustellessa. On tärkeää tarjota tuoretta ajateltavaa, muttei tuputtaa tietoa, johon lapset hyvin

epätodennäköisesti tulisivat törmäämään arjessaan. Onkin tärkeää ymmärtää, minkälaisena tilanne näyttäytyy lapselle. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2022.) Näin ollen *Lasten uutiset* vastaa kasvatettavan ja median väliseen suhteeseen kehittäen eikä lapselle suunnattua tietoa tai mediakäyttöä säädellen (Mustonen & Salokoski 2007, 10). Koska erityisesti lasten todellisuuskäsitys muotoutuu vahvasti median pohjalle (Mustonen 2000, 63), tarjoamalla informaatiota lapselle kohdennetusti, mahdollistavat tekijät vallitsevan maailmantilanteen hahmottamisen helposti lähestyttävämmin. Vaikka kyseessä on lastenohjelma, haastatellut peräänkuuluttavat kuitenkin aikuisen vastuuta lapsen kuluttaessa uutisisältöä. Lapsi tarvitsee myös digiaikana aikuisen apua etenkin tulkinta- ja analyysitaitojen kehittämiseen. (Huhtanen 2016.) *Lasten uutiset* tarjoaa avaimet, joista voi viritä tärkeää jatkokeskustelua vanhemman tai esimerkiksi opettajan kanssa.

Kokonaisuudessaan tutkittavalla ajanjaksolla julkaistiin yhteensä 131 Ukrainan sotaa käsittelevää juttua. Määrä oli korkeimmillaan aivan sodan alussa, maaliskuussa 2022. Tällöin juttuja ilmestyi neljä kertaa kuukaudessa painetun lehden sivuilla yhteensä lähes 20 kertaa. Sodan jatkuessa julkaisutahti tasaantui ja viikkokohtaisesti julkaistiin 1–3 aineistoon sisällytettyä juttua. Tekijät ovatkin pyrkineet siihen, ettei lehden sisältö koostu pelkästä sodasta eikä aiheen uutisointi toisaalta myöskään täysin tyrehdy. Rungas ja ajatuksia herättävä sotasivusto voi värittää lapsen mielikuvissa maailmasta suhteettoman pahan paikan. Tätä voi pitää yhtenä tekijöiden valintana: Vaikka maailmassa tapahtuu paljon ikäviä asioita, näytetään myös hyvää. Aiemman tutkimuksen mukaan *HS Lasten uutisten* tavoitteena on, että esimerkiksi yhdessä videomuotoisessa uutislähetyksessä kerrotaan korkeintaan yhdestä ikävästä aiheesta. (Katko 2018).

Pitkään jatkunut kriisitilanne aiheuttaa tekijöille kuitenkin haasteita tarkastelukulmaa valitessa, jottei kerronta ole pelkkää sodankäynnin referointia. Lapsille ei siis pyritä koostamaan valtakunnan medialle ominaista sotaseurantaa, johon päivittyvä lähes reaaliaikaisesti uusimmat käänteet. Eroavaisuutena on se, ettei tekijöiden tule vakuutella lapsilukijaa kerran viikossa ilmestyvän lehden tilaajaksi, koska ostopäätöksen tekee usein lapsen vanhempi. Tässä auttaa myös lapsille suunnattujen mediatuotteiden vähäinen määrä. Sisältöjen tulee siis vakuuttaa kiinnostavuudella ja tietojen todenperäisyydellä, muttei *Lasten uutisten* tarvitse sortua sensaationhakuisuuteen. Julkaisutahti mahdollistaa myös keskittymisen eettisesti kestävämpään toimintaan.

Lapselle sisältöä tehdessä moni asia siis vaikuttaa lopullisen mielikuvan muodostumiseen: sanavalinnat, otsikointi, vaikeiden termien ja teemojen selventäminen sekä visuaaliset valinnat. Sen lisäksi, että uutiset sisältävät melko yksinkertaisia ja helposti luettavia lauseita, haastateltu korostaa erityistä tarkkaavaisuutta neutraaliuteen, kun lukijana ovat lapset. Tekijä ei saa tuoda uutiseen ääntään, vaikka haluaisi rauhoitella lasta ja helpottaa pelottavan tiedon vastaanottamista. Sen sijaan tekijät voivat pehmentää syntynyttä mielikuvaa valinnoillaan. Tekijät kertovatkin, että lehdessä yritetään välttää tietoisestikin kuvia, jossa näkyy esimerkiksi aseita tai raaempaa sisältöä, joka voisi jäädä mietityttämään lasta. Uutinen voi kertoa synkästä aiheesta, mutta kuvalla pyritään tarjoamaan myös uusi kulma juttuun. Näin sama juttu voi tarjota eri asioita ikätason mukaan.

Mustosen ja Salokosken (2007) mukaan lapsen ajattelu on varhaislapsuudessa vielä hyvin minäkeskeistä ja sitoutunutta omaan näkökulmaansa. Tällöin lapsi tulkitsee mediahahmojen toimintaa oman elämänsä pohjalta (Emt., 19). Tästä huolimatta, mikäli uutinen sisältää paljon vaikeaselkoisia sanoja, vie visuaaliset elementit helposti lapsen huomion (Chaudron 2015). Näin tekstitasolla isokaan katastrofiuutinen ei aiheuta vasta lukevaan opettelevassa yhtä suurta reaktiota, kuin koululaisella, jonka kielellinen kehitys mahdollistaa jo pidempien sanallisten tarinoiden vastaanottamisen (Salokoski 2007). Kun mielenkiinto uutisia kohtaan lisääntyy, myös riski aikuisille tarkoitettujen mediasisältöjen siirtymisestä liian varhain lapsen maailmaan kasvaa (Mustonen & Salokoski 2007, 47). Ymmärtämättömyys johtaa helpommin pelkotiloihin (Noppari 2014, 114).

Katkon (2018) mukaan lapsille uutisia tuottaessa ikäerojen sijaan suurempaan rooliin nousevat yksilöiden väliset eroavaisuudet. Koska jokainen reagoi eri tavalla uuteen, turvallisuutta horjuttavaan tietoon, ei toimittaja voi ikinä ennakoida täysin tiedon sopivuutta. Aineistonkeruussa ilmenikin toimituksen sisäinen pohdinta, onko kuvien valikointi sensuuria. Vaikka valitsemalla lapsiyleisölle sopivamman kuvan, lehden voi kokea jättävän jonkin totuudenpalasen näyttämättä, kertoessaan aiheesta lapselle, tekijät tuovat aiheen kuitenkin yleiseen keskusteluun. Mikäli kuvan ja tekstin välinen ristiriita ei ohjaa lasta harhaan tai vääristä uutisen kertomia tosiasioita (Katko 2018), voi kuvavalinnalla helpottaa vaikeankin aiheen vastaanottamista. Onkin tärkeää muistaa, että totuuden representoiminen sisältää aina vastaavanlaisia valintoja (Kupiainen ja Sintonen 2009).

7 LOPUKSI

Tutkielman viimeisessä luvussa kiinnitän huomiota valintoihini ja tutkimuksen onnistumiseen eettisestä näkökulmasta. Tutkielman arvioinnin jälkeen pohdin mahdollisia jatkokutkimusaiheita, jotka voivat helpottaa aiheesta kiinnostuneiden tutkimustyötä myös tulevaisuudessa.

7.1 Tutkielman arviointi

Suomessa jopa pioneerityötä raivaavat *Helsingin Sanomien Lasten uutiset* on kohdannut 2020-luvulla uusia pohdinnanpaikkoja. Koronaviruksen ja lähellä vallitsevan sotatilan-teen synkistäessä uutiskenttää, toimitus on joutunut miettimään, miten aikuisiakin pe- lottava epätietoisuus voidaan tuoda lasten näkyville. Vaikka *Lasten uutisia* on tutkittu aiemmin esimerkiksi mediakasvattajan roolista käsin ja itse lapsiyleisöä kuunnellen, on tutkielmassani käytetty tarkastelukenttä vielä melko koskematon. Tämä motivoi minua laajentamaan tietämystä aiheen parissa.

Lähetin haastattelukutsun koko *HS Lasten uutisten* toimituksen yhteiseen sähköpostiin, joten en suorittanut alkuun omaa karsintaa. Tiedusteluuni vastasi aluksi myönteisesti yksi työntekijä. Koska vastauksia tai kuittausta muilta ei tullut viikkoon, pyysin ottamaan pyyntöni esiin toimituksen sisällä. Tämän myötä myös kaksi muuta löysi tiensä haasta- teltavaksi. Pohdinkin paljon sitä, mikä määrä haastateltavia on riittävä. *HS Lasten uutis- ten* toimitus on hyvin tiivis, joten myös haastateltavien enimmäismäärä on rajallinen.

Koska käytän tutkimuksessa kahta eri aineistonkeruutapaa ja jo kehysanalyysinä toteu- tettu artikkelien läpikäynti tuotti niin laajan otannan, tuntui kolmen haastateltavan kuu- leminen riittävältä. Pidin kuitenkin läpi tutkimuksen auki mahdollisuutta pyytää haasta- teltavaksi vielä neljättä henkilöä, muttei tälle ilmennyt tarvetta. Tässä tutkielmassa haastattelun on siis tarkoitus tukea lehdestä poimittujen artikkelien kautta tehtyjä ha- vaintoja. Tehdessäni yksilöhaastatteluja, huomasin eri henkilöiden esittävän uusia kiin- nostavia huomioita, mutta myös tukevan erittäin paljon toistensa näkemyksiä. Koen tä- män osoittaneen aineiston kylläntymistä eli vaihetta, jossa uusi aineisto ei enää tuota merkittäviä uusia aihekokonaisuuksia. Tämä oli mielestäni hyvä merkki, ja osoitti että kyseinen määrä haastateltavia riitti luotettavan tiedon keräämiseen.

Pohdin aluksi myös haastateltavien anonymiteettiä ja heidän mahdollisuuttaan esiintyä tutkimuksessa omalla nimellään. Nimen kera vastaaminen sopi haastateltaville, mutta tein kuitenkin litterointivaiheessa päätöksen häivyttää hieman tekijyyttä kunkin vastauksen takana. Koska kyseessä on pieni toimitus, ei täysi anonymiteetti ole mahdollinen, vaan lainatut sanomiset mahdollistavat arvaukset. Säästin esittelyyn lyhyet kuvaukset vastaajien taustoista *Lasten uutisten* parissa sekä tehtävyydestä. Tutkimus keskittyy *Lasten uutisiin* kohdistuneisiin valintoihin, joten jutun kirjoittajan henkilöllisyys ei tuo sanomiselle lisäarvoa. Toki toimittajan ja esihenkilön vastaukset esimerkiksi linjave-doista uutisten julkaisussa voivat saada uuden sävyn vastaajan aseman vuoksi. Koin, että jättämällä nimen pois, pystyn käsittelemään aihetta kuitenkin vielä hieman objektiivisemmin.

Aloitin haastattelun taustakysymyksillä ja etenin tästä mediapelon kautta mediatuotteen tyyliin kertoa sodasta. Kysyin myös lasten osallistamisesta. Sain haastateltavilta kiitosta teemoitellusta kysymysrungosta. Oman tutkimukseni etenemisen lisäksi teemoittelu auttoi myös haastateltavia etenemään johdonmukaisesti ja pysähtymään eri aihepiirien ääreen. Tämä auttoi myös siinä, ettei jotain aiheen kannalta keskeistä sivuutettu vahingossa kokonaan. Uskon, että alun juttelu ja lyhyt oman uran kertaus rentoutti haastattelutilannetta, ennen haastavampiin kysymyksiin etenemistä.

Haastatellessani *Lasten uutisten* tekijöitä moni heistä nosti esille, ettei halua ohjata lapsen näkemyksiä turhan voimakkaasti tiettyyn suuntaan tai supistaa tarkastelua. Koska lapsen aiempi tietopohja voi nojata hyvin vahvasti mediatuotteeseen, yksi haastatelluista myös miettii paljon sitä, minkälaisen maailmankuvan lehden sisältö lapsilukijalle rakentaa. Kävin itse samanlaisia pohdintoja läpi tutkielmani ääressä: Miten muotoilen kysymyksenasettelun ja haastattelutilanteen niin, etten ohjaile haastateltavaa liikaa tiettyyn suuntaan? Kuinka paljon voin tutustua aiheeseen etukäteen, jotta sanele haastattelutilanteessa sanantarkasti julkaistuja sisältöjä?

Vaikka olin suunnitellut kysymysrungon tarkoin ennen haastattelua, koen ettei tilanne edennyt kysymysten ehdoilla. Seurasin tarkasti myös sitä, mitä aihetta haastateltavan vastaus sivuaa ja saatoin ottaa väliin tähän tiiviisti liitoksissa olleen kysymyksen, vaikka sen olisi ollut tarkoitus tulla vasta myöhemmin runkoa noudattaessa. Koen myös, että

annoin haastateltavalle vapauden kertoa lisätietoja läpi haastattelun ja saatoinkin innostaa tähän kysymällä välissä tarkentavia lisäkysymyksiä.

Vaikka koen siis antaneeni haastateltavalle vapauden vastata mahdollisimman vapaasti, en pystynyt kuitenkaan häivyttämään itseäni tekijänä täysin. Laadullisessa tutkimuksessa tekijän nähdäänkin havainnoivan ja tekevän tämän perusteella tulkintoja tutkittavan vastauksista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 160.) Sen lisäksi, että läsnäoloni ohjasi ehkä haastattelutilannetta johonkin suuntaan, tekemällä valintoja kysymysten ja aihepiirien osalta, tein jo hyvin alussa päätöksen mitä haluan käsiteltävän. Tämän voikin nähdä rajanneen jotain asioita ulkopuolelleen.

Pyrin myös kehysanalyysin toteutuksessa huolelliseen suunnitteluun, jotta anna omien ajatusteni ohjata tulosten kehittymistä voimakkaasti johonkin suuntaan. Kävin aineistoa toistamiseen läpi ja vaihtelin julkaisuja eri kehysten välillä. Huomasin jo varhain, että artikkelien aiheet meinasivat ottaa turhan suurta roolia jaottelussa. Olin jakanut hyvin konemaisesti esimerkiksi kaikki aseita käsittävät jutun yhteen ja toiseen juttuun, jotka kertoivat urheilusta. Kun tekstiä lähti tutkimaan syvemmin, huomasi sanavalintojen tai jutun tyylin ohjaavan selkeästi aivan toisen kehysten alle. Tämä vaihe oli hyvä, koska se opetti kyseenalaistamaan matkan varrella tehtyjä valintoja ja muokkaamaan omaa tekemistä tutkielman kannalta edullisemmaksi.

Kaksi aineistonkeruutapaa asetti kuitenkin omat lisähaasteensa, koska halusin nivoa molempien analyysieni tulokset yhteen johtopäätösluvussa. Vaikka haastatteluaineisto tuki löydettyjä kehysjä, antoi se myös paljon lisää, joten tulosten kokoaminen tiiviiksi pakettiksi oli vaikeaa. Koen kuitenkin yhä, että kaksiosainen analysointi toi tutkimukselle lisäarvoa. Koska en ole työskennellyt *HS Lasten uutisissa*, kaipasin omien ennakoajatusteni tueksi todellisia kokemuksia.

Teoriaosuutta kartoittaessani kävi ilmi, että harva toimittaja tuntee työssään vahvaa kasvatuksellista roolia (Jaakkola 2014). Koska olen itse tasapainotellut journalistiikan ja kasvatustieteen opintojen välillä, tulos yllätti minut. Olen itse ajatellut, että pääsen työssäni opettajan tavoin lisäämään tietämystä tärkeistä aiheista ja voin näin yhdistää molemmat koetut ammatti-identiteettini. Toki rajaveto lasten uutiskentällä on hiuksenhieno, työskentelyn tapahtuessa tiiviissä yhteistyössä koulumaailman ja lasten kanssa.

Tein pari vuotta säännöllisesti sijaisuuksia ala- ja yläkouluissa päästen näkemään ajantasaisen katsauksen koulumaailmasta. Lapset ovat yhä uteliaita, tiedonjanoisia ja uudella tapaa osaavia erilaisen sisällön tuottamisen kanssa, mutta myös tottuneita hyvin nopeaan tiedonsaantiin ja teknologian myötä tekemisen helppouteen. Koska lapsi todella löytää tiedon eri väylää pitkin sosiaalisen median kautta, vaatii sekä vanhemmalta että opettajalta entistä enemmän kykyä pysyä ajassa ja reagoida. Toki tämä vaatii myös toimittajilta tahtoa huomata lapsiyleisön läsnäolo ja tuottaa eri-ikäisten kehitysvaiheita huomioivaa uutisisältöä. Kuten tämäkin tutkimus vahvisti.

Mielestäni onkin hyvin tärkeää keskittyä *HS Lasten uutisten* tavoin näin voimalla lapsille suunnatun median tekoon. Olenkin ihmetellyt jo pidemmän aikaa, miksi niin harva mediatuote tuottaa sisältöä nuoremmalle kohdeyleisölle. Kuten haastatellut *Lasten uutisten* tekijätkin kommentoivat, on myös journalismin etu, että lapset tutustutetaan jo varhain uutisisällön pariin.

”Koen, että tästä on toki hyötyä myös Helsingin Sanomille yrityksenä, koska jos me opetamme, mitä uutiset ovat ja mistä niitä kannattaa seurata, varmistelemme samalla myös Hesarin tulevaisuutta.” (Haastatteluaineisto H 1)

7.2 Jatkotutkimus

Valitsin tutkielman aineistoksi vain *Helsingin Sanomien Lasten uutiset*, koska tämä on tällä hetkellä ainut viikottain ilmestyvä printtimuotoisena tuotettu lasten uutismedia. Jätin siis tämän myötä muut lasten journalistiset tuotteet, kuten *Apu Juniorin*, *HBL Juniorin* ja *Yle Mixin* pois tarkastelusta. Olisi kuitenkin kiinnostavaa nähdä, että joku tarttuisi joskus laajempaan aineistoon lisäten tietämystä esimerkiksi siitä, miten edellä mainitut mediatuotteet eroavat keskenään sisältöön tehtyjen valintojen myötä.

Rajasin tutkielmassani tarkasteltavaksi julkaisut sekä tekijöiden vastaukset. Kuulemisen ulkopuolelle jäikin itse kohderyhmä, lapset, joiden mielipiteet ovat myös lehdille ensiarvoisen tärkeitä. Tämän tutkimuksen jälkeen olisi siis tärkeää laajentaa tutkimuskenttää myös sen osalta, minkä lapset kokevat uutisissa pelottavana. Mikäli rajausta haluaa tarkentaa, olisi tärkeää tarkastella, ovatko lapsille tuottaneet uutiset onnistuneet tekemään sotasisällöstä lapsille helposti lähestyttävää vai ovatko uutiset herättäneet enemmänkin uusia pelkoja.

Huomasin tutkimusta tehdessäni, että *Lasten uutisissa* iso osa jutuista oli jollain tavalla liitoksissa lasten elämään, joko suoraan jo otsikkotasolla, lapsille kohdistuvia seurauksia sivuten tai kuvatekstin muodossa. Jatkotutkimuksen kannalta olisikin kiinnostavaa selvittää esimerkiksi sitä, miten paljon lapset näkyvät valtakunnallisissa uutisissa. Onko ennakkoajatus ja tekijöidenkin huoli lasten äänen puuttumisesta valtakunnan uutisoinnissa todellinen?

Lasten uutisissa myös näkyi erilaisia kohdeyleisön huomioivia yksityiskohtia, kuten eläimiä, leikkimistä ja hymyilyä. Pohdin jo aivan alkuvaiheessa, että olisi kiinnostavaa keskittyä tutkielmassa tarkastelemaan *Lasten uutisten* ja valtakunnallisen tiedotuksen eroavaisuuksia sotauutisten kohdalla. Mitä on nostettu esiin ja mistä kulmasta aihetta käsitellään? Miten *Helsingin Sanomien* ja *HS Lasten uutisten* sisältö samasta aiheesta eroaa esimerkiksi kuvituksen osalta ja onko otsikon tunteita herättävyydessä eroa? Tämä olisikin oiva jatkotutkimusaihe, jossa voitaisiin pureutua aivan sanatasolla juttujen sävyeroihin.

Eryityisesti haastatteluiden pohjalta nousi esille myös huomio positiivisten ja rankkojen juttujen tasapainottelusta lehden tarjonnassa. Koska *HS Lasten uutisten* kohdalla painotus kallistuu positiivisten ja toiveikkaiden juttujen puolelle, heräsi mielessäni kysymys, minkälainen jako aikuisille suunnatussa sanomalehdessä vallitsee. Monesti kuulee lukijoiden päivittelevän, miksi uutistarjonta on täynnä ikäviä juttuja ja myös epätoivoa siitä, onko maailma todella näin paha paikka, minkälaisena se välittyy median kautta.

Myös *Lasten uutisten* toimittaja Panu Jansson totesi vuoden 2023 viimeisessä pääkirjoituksessaan häntä harmittavan sen, että ikävät asiat nousevat helpommin uutisiksi kuin positiiviset tapahtumat. Hän kokee uutistoimittajana olevansa myös vastuussa löytääkseen vielä enemmän hyviä juttuja ja onnistumisia (emt.). Olisikin kiinnostavaa lukea tulevaisuudessa tutkimusta juuri siitä, minkä sävyisenä media maailman todellisuudessa näyttää ja onko mediassa nähty jako realistinen todellisuuteen rinnastettaessa.

Tutkielman valossa lapsille representoidussa maailmassa näyttää olevan ainakin yhä toivoa.

LÄHTEET

- Alasuutari, Pertti. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino
- Allan, Stuart ja Barbie, Zelizer. 2004. Reporting War : Journalism in Wartime. London: Routledge
- Alon-Tirosh, Michael ja Dafna Lemish. 2014. "If I was making news": What do children want from news? Participations: Journal of Audience & Reception Studies
- Alon-Tirosh, Michael. 2017. Children and news: opinions of children's news program creators in Israel. Journal of Children and Media, 11(2), 132–146.
- BBC. 2023. "Editorial Guidelines: Section 11: War, Terror and Emergencies." Luettu 5.5.2023. <https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/guidelines/war-terror-emergencies/guidelines/#useoflanguage>
- Britannica. 2016. "The Vietnam War and the Media." Julkaistu 27.4.2016. Luettu 25.3.2024.
- Buckingham, David, Shakuntala Banaji, Andrew Burn, Diane Carr, Susan Cranmer ja Rebekah Willett. 2004. The media literacy of children and young people. A review of the research literature on behalf of Ofcom.
- Buckingham, David. 2000. The Making of Citizens. Young People, News and Politics. London: Routledge
- Buckingham, David. 2003. Media education: Literacy, learning and contemporary culture. Cambridge: Polity Press
- Carter, Cynthia, Maire Davies Messenger, Stuart Allan, Kaitlynn Mendes, Roy Milani ja Louise Wass. 2009. What do children want from the BBC? Children's content and participatory environments in the age of citizen media. Cardiff: Arts and Humanities Research Council / BBC, Cardiff University.
- Chaudron, Stephanie. 2015. Young Children (0–8) and Digital Technology: A Qualitative Exploratory Study across Seven Countries. European Commission, Joint Research Centre, Institute for the Protection and Security of the Citizen
- Davis, Hank, ja Saul McLeod. 2003. Why humans value sensational news: An evolutionary perspective. Evolution and Human Behavior
- De Franco, Chiara. 2012. Media power and the transformation of war. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Ekman, Pirjo, Outi Itävuori ja Anne Melander. 2019. Lasten ja nuorten mediapäivä. Tutkimus 7–15-vuotiaiden mediankäytöstä. Aikakausmedia. https://www.aikakausmedia.fi/media/2183/aikakausmedia_lasten_ja_nuorten_mediapaiva_tutkimus_2019.pdf
- Enorssi. (ei pvm.). "Osaamistasot luokka-asteittain"- liite. Luettu 2.11.2023. <https://enorssi.fi/tvt/tvt-strategia/>
- Entman, Robert Mathew. 1993. "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm." Journal of communication 43 (4): 51–58

- Erho, Nina. 2024. "Journalistin ohjeiden uudistus etenee." *Journalisti*, Julkaistu 13.3.2024. Luettu 25.3.2024. <https://journalisti.fi/uutiset/2024/03/journalistin-ohjeiden-uudistus-etenee/>
- Gamson, William Anthony. 1989. "News as Framing: Comments on Graber." *American Behavioral Scientist* 33 (2): 157–161. doi.org/10.1177/0002764289033002006
- Gunter, Barrie, Adrian Furnham ja Sarah Griffiths. 2000. Children's memory for news: a comparison of three presentation media. *Media Psychology*, 2
- Haapalainen, Manu. 2015."Poikkeus kuvavirrassa." *Journalisti*. Julkaistu 24.9.2015. Luettu 11.1.2024. <https://journalisti.fi/artikkelit/2015/09/poikkeus-kuvavirrassa/>
- Haavisto, Camilla, Avanti Chajed ja Rasmus Kyllönen. 2022. "Children's News Media as a Space for Learning About Difference." *Media and communication (Lisboa)* 256–266.
- Hautamaa, Vilja. 2023. ""Meillä oli elämä, ja nyt se vietiin"-Ukrainalaisten pakolaisten toimijuus Helsingin Sanomien uutisissa keväällä 2022." Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto
- Heikkinen, Vesa. 2022. "Johdatus sodan kielioppiin." *Kotus*. Julkaistu 11.3.2022. Luettu 8.4.2024, https://www.kotus.fi/nyt/kolumnit_artikkelit_ja_esitelmat/artikkelit/johdatus_sodan_kielioppiin
- Helin, Satu ja Harri Vähäkangas. 2022. Aikajana näyttää, miten Venäjän hyökkäys aiheuttaa yhä suurempaa tuhoa Ukrainassa. Julkaistu 24.2.2022 (Päivitetty 13.4.2022). Luettu 11.1.2024. <https://yle.fi/a/3-12331818>
- Herkman, Juha. 2010. Median markkinoituminen, milleniaalit ja mediakasvatus. Teoksessa *Mediakasvatuksen käsikirja*. Toimittanut Meriranta, Marjo. Unipress
- Hirsjärvi, Sirkka, ja Helena Hurme. 2022. *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun Teoria Ja Käytäntö*. [2. painos]. Helsinki: Gaudeamus
- Horsti, Karina. 2005. Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Tampere University Press
- Hoskins, Andrew ja Ben O'Loughlin. 2010. *War and Media: The emergence of diffused war*. Cambridge: Polity
- Huhtanen, Emmi. 2016. Lasten mediamaailma pähkinänkuoressa. *Mediakasvatusseuran julkaisu*
- Huhtanen, Jarmo. 2024. "Me valmistaudumme sotaan" – Viro ostaa aseita ennen-näkemättömällä tahdilla. Julkaistu 18.1.2024. Luettu 16.4.2024. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000010123364.html>
- Jaakkola, Maarit. 2014. "Toimittaja - Yleisön kasvattaja." Teoksessa *Aikakausmedia*. 2014. Lehdet mediakasvattajina, ideoita alle 12-vuotiaiden mediakasvatukseen. Luettu 8.11.2023. https://www.aikakausmedia.fi/media/1246/aikmed_sll_mediakasvatus_nayttoversio.pdf
- Julkisen sanan neuvosto. (ei pvm.). "Journalistin ohjeet", Luettu 12.11.2023. <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>

- Jyrkiäinen, Jyrki. 2008. Journalistit muuttuvassa mediassa. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Print.
- Kakkola, Anni. 2009. ””Mä en oo pedagogiikan ammattilainen, eikä mua saa sellaisena pitää.” Haastattelututkimus mediakasvatuksesta osana toimittajan työtä.” Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.
- Kangas, Jarkko, Markus Ojala ja Mervi Pantti. 2015. Lännessä olemme, itään katsoimme. Ukrainan kriisin kehukset ja Venäjän esitykset suomalaisissa mediakuvissa. Media & Viestintä 38, 187–209.
- Karvonen, Erkki. 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. Media & Viestintä
- Katko, Rebekka. 2018. ””Että lapsetkin saisivat tietää maailman asioista”: koululaisten näkemyksiä ja kokemuksia Helsingin Sanomien Lasten uutisista.” Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto, Kieli- ja viestintätieteiden laitos.
- Kotilainen, Sirkku, Sara Sintonen, Suvi Tuominen, Niina Uusitalo ja Jorma Vainionpää. 2005. Mediakasvatuksen kansalliset kehittämistarpeet ja toimenpide-ehdotukset. Teoksessa, Kotilainen Sirkku ja Sara Sintonen (toim.).2005. Mediakasvatus 2005. Kansalliset kehittämistarpeet. Oikeusministeriö, 11–17.
- Kupiainen, Reijo ja Sara Sintonen. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia – Helsinki University press
- Kupiainen, Reijo, Sara Sintonen & Juha Suoranta. 2009. ”Suomalaisen mediakasvatuksen vuosikymmenet.” Teoksessa Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseura.
- Kupiainen, Reijo. 2007. ”Pienten lasten medialukutaito.” Teoksessa Pentikäinen, Leena, Anu Ruhala ja Hanna Niinistö. 2007. Mediametkaa osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry
- Kupiainen, Reijo. 2009. ”Lasten mediasuhteet mediakasvatuksen kysymyksenä.” Teoksessa Kotilainen, Sirkku, Irma Hirsjärvi, Jaana Hujanen, Reijo Kupiainen, Anu Mustonen, Risto Niemi-Pynttäre, Kaarina Nikunen, Kirsi Pohjola, Iiris Ruoho, Sinikka Sassi, Jukka Sihvonen, Sara Sintonen & Juha Oravala. 2009. Suhteissa mediaan. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja,
- Kynäslahti, Heikki, Reijo Kupiainen ja Miika Lehtonen. 2007. Näkökulmia mediakasvatukseen. Helsinki: Mediakasvatusseura, Print.
- Laari, Susanna. 2020. ”Helsingin Sanomat alkaa julkaista kotiin tilattavaa lasten omaa sanomalehteä – ”Mikään aihe ei ole sellainen, ettei siitä voisi kertoa lapsille”, sanoo uutisten tuottaja Fanny Fröman.” Helsingin Sanomat, 15.5.2020. Luettu 12.12.2023. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000006507608.html>
- Lahikainen. Anja Riitta. 2005. Ruutu – Yksi perheenjäsen? Lapsuudesta informaatioajan perheessä. Psykologia
- Lapsemme. ”Lasten uutisista, hyvää päivää!” Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Julkaistu 19.2.2021. Luettu 23.2.2024. <https://www.mll.fi/lapsemme-lehti/lastenuutisista-hyvaa-paivaa/>

Lehtola, Johanna. 2012. Huippujournalisti: Negatiivinen uutinen on ansa toimittajalle. Julkaistu 18.03.2012. luettu 23.2.2024. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/huippujournalisti-negatiivinen-uutinen-on-ansa-toimittajalle/2303778#gs.7x1ixg>

Lehtonen, Pauliina. 2013. Itsensä markkinoijat: Nuorten journalistien urapolut ja yksilöllistytävä työelämä. Tampere: Tampere University Press

Lipponen, Lasse. 2007. "Yleisestä mediaosaamisesta paikalliseen ja yhteisölliseen mediaosaamiseen." Teoksessa Kynäslahti, Heikki., Reijo Kupiainen, & Miika Lehtonen. 2007. Näkökulmia mediakasvatukseen. Mediakasvatusseura.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2022. "Miten puhua lapsen ja nuoren kanssa sodasta?" Luettu 23.2.2024. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tukea-perheen-huoliin-ja-kriiseihin/miten-puhua-lapsen-ja-nuoren-kanssa-sodasta/>

Marko, Davor. 2013. Fear control in media discourse. *Southeastern Europe*, 37(2), 200–219.

Martsola, Riitta ja Minna Mäkelä-Rönholm. 2016. Lapsilta kielletty: kuinka suojella lasta mediatraumalta

Matthes, Jörg ja Matthias Kohring. 2008. "The Content Analysis of Media Frames: Toward Improving Reliability and Validity." *Journal of communication* 58.2 :258–279. Web.

Matthes, Jörg. 2009. "What's in a Frame? A Content Analysis of Media Framing Studies in the World's Leading Communication Journals, 1990-2005." *Journalism & mass communication quarterly* 86.2: 349–367. Web.

Mustonen, Anu. 2000. *Mediapsykologia*. Porvoo: WSOY

Mustonen, Anu. 2006. *Mediasta se pienikin ponnistaa*. Niinistö, Hanna. 2006. *Mediametkaa! : mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu

Mustonen, Anu. 2009. *Media tunnemyllynä*. Teoksessa Kotilainen, Sirkku, Irma Hirsjärvi, Jaana Hujanen, Reijo Kupiainen, Anu Mustonen, Risto Niemi-Pynttari, Kaarina Nikunen, Kirsi Pohjola, Iiris Ruoho, Sinikka Sassi, Jukka Sihvonen, Sara Sintonen & Juha Oravala. 2009. *Suhteissa mediaan. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja*,

Mäkilä, Pi. 2022. "Olisi törkeääkin, jos lapset ovat somessa, eikä kukaan tuottaisi heille laadukasta sisältöä.": Mediaympäristön mahdollisuudet lasten uutisten tuottamisessa lasten uutisten tekijöiden näkökulmasta." Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto

Mäntylä, Jorma. 2008. *Journalistin etiikka*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Niemelä, Tuomas. 2016: *Kriittinen diskurssianalyysi Ukrainan sodan uutisoinnista Helsingin Sanomissa*. Pro Gradu -tutkielma. Maanpuolustuskoulun maasotalinja.

Niemi, Petri. 2015. *Tekemällä oppii. Mediakasvatusta Ylen Mediabussi-hankkeessa vuonna 2012*. pro gradu-tutkielma. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

Niinistö, Hanna ja Anu Ruhala. 2007. "Pienten lasten mediakasvatus." Teoksessa Kynä-lahti, Heikki., Kupiainen, Reijo. & Lehtonen, Miika. 2007. Näkökulmia mediakasvatukseen

Niinistö, Hanna ja Sara Sintonen. 2007. "Mä keksin! Tehdään yhdessä mediakulttuuria." Teoksessa Pentikäinen, Leena, Anu Ruhala ja Hanna Niinistö. 2007. Mediametkaa osa 2. Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry

Nohrstedt, Stig Arne. 2009. "New War Journalism." *Nordicom review* 30.1: 95–112.

Noppiari, Elina. 2014. *Mobiilimuksut: Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos*, osa 3. Journalismin, median ja viestinnän tutkimuskeskus COMET, Tampereen yliopisto.

Nori, Konsta. 2023. "Hyvää iltaa Kymmenen uutisista": Kriittinen diskurssianalyysi Ukrainan sodan televisiouutisoinnista inhimillisen kärsimyksen näkökulmasta. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto

Opetushallitus. 2014. "Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014." Luettu 23.2.2024. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Palsa, Lauri. 2016. Käsitteellisestä hajanaisuudesta medialukutaitojen moninaisuuteen. Teoksessa Pekkala, Leo Salomaa, Saara & Spišák, Sanna (toim.) *Monimuotoinen mediakasvatus*. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin julkaisuja,

Pantti, Mervi. 2016. *Media and the Ukraine Crisis : Hybrid Media Practices and Narratives of Conflict*. New York: Peter Lang

Pantti, Mervi. 2023. "Media sodassa". Teoksessa *Epävarmuuksien aika: Kuinka Venäjän hyökkäyssota muuttaa maailmaa?* 181–195. Helsinki: Gaudeamus.

Pennanen, Suvi. 2006. "'Mä sitä paitsi tykkäänkin uutisista": 5–6-vuotiaiden lasten kokemuksia ja käsityksiä tv-uutisista." Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto. Tiedotusopin laitos.

Pietilä, Antti-Pekka. 2007. *Uutisista viihdettä, viihteestä uutisia: median muodonmuutos*. Helsinki: Art House

Puroila, Anna-Maija. 2002. Erving Goffmanin kehysanalyysi sosiaalisen todellisuuden jäsentäjänä. Teoksessa: *Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Pyhtilä, Lasse. 2022. Kaarinalainen ruoka-kauppa piilotti Ukrainan sodasta kertovat lööpöt: "Haluamme suojella perheen pienimpiä." *Helsingin Sanomat*, 1.3.2022. Luettu 22.1.2024. <https://www.hs.fi/kotimaa/turku/art-2000008651233.html>

Pynnöniemi, Katri ja Kati Parppei. 2022. "Sotaretoriikka Venäjällä: Uhka ja uhrinarratiivit Venäjän hyökkäyssodan selitysmalleina." Tutkimusartikkeli. Helsingin yliopisto <https://helda.helsinki.fi/items/dbc3b066-9323-4c0c-b158-b2f6b49e8536>

Pynnöniemi, Katri. 2023. *Epävarmuuksien aika: Kuinka Venäjän hyökkäyssota muuttaa maailmaa?* Helsinki: Gaudeamus.

Pääkirjoitus. 2022. ”Sodasta kertominen on iltapäivälehtienkin velvollisuus.” Helsingin Sanomat, Kirjoitettu 4.3.2022. Luettu 25. 2.2024. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000008660463.html>

Räikkä, Juha. 2002. ”Ammattietiikan merkitys”. Teoksessa Tutkijan eettiset valinnat, toimittanut Sakari Karjalainen, Veikko Launis, Risto Pelkonen ja Juhani Pietarinen. 2002. 82–91. Helsinki: Gaudeamus.

Salokangas, Raimo. 1996. Aikansa oloinen. Yleisradion historia 1949–1996. Osa 2. Helsinki: Yleisradio

Salokoski, Tarja ja Anu Mustonen. 2007. Median vaikutukset lapsiin ja nuoriin: katsaus tutkimuksiin sekä kansainvälisiin mediakasvatuksen ja -sätelyn käytäntöihin. Helsinki: Mediakasvatusseura

Salokoski, Tarja. 2007. Turvallista mediamatkaa! Teoksessa Pentikäinen, Leena, Anu Ruhala, ja Hanna Niinistö. 2007. *Mediamatkaa! Osa 2, Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan*. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka

Seppänen, Janne ja Esa Väliverronen. 2012. Mediayhteiskunta. Tampere: Vastapaino

Sintonen, Sara. 2009 Media arjen kasvatussuhteissa. Teoksessa Kotilainen, Sirkku, Irma Hirsjärvi, Jaana Hujanen, Reijo Kupiainen, Anu Mustonen, Risto Niemi-Pynttäri, Kaarina Nikunen, Kirsi Pohjola, Iiris Ruoho, Sinikka Sassi, Jukka Sihvonen, Sara Sintonen & Juha Oravala. 2009. Suhteissa mediaan. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja,

Su, Zhaohui, Dean McDonnell, Ali Cheshmehzangi, Barry L. Bentley, Junaid Ahmad, Sabina Šegalo, Claudimar Pereira da Veiga, ja Yu-Tao Xiang. 2023. ”Media-Induced War Trauma Amid Conflicts in Ukraine.” *Perspectives on psychological science* 18,

Suoninen, Annikka. 2014. ”Lasten Mediabarometri 2013: 0–8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010.” Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura julkaisuja 149. Helsinki: Unigrafia.

Tiedote. 2020. ”Yle Mix tekee luotettavaa ja ymmärrettävää journalismia lapsille.” Yle.fi, julkaistu 28.8.2020. Luettu 2.2.2024. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2020/08/28/yle-mix-tekee-luotettavaa-ja-ymmarrettavaa-uutisjournalismia-lapsille>

Timonen, Jenny. 2022. ”Sytytyslanka alkoi palaa Ukrainassa vuonna 2014, kun Venäjä miehitti Krimin niemimaan — Ulkolinja-dokumentit valottavat Ukrainan sodan taustoja.” Yle.fi 2.3.2022. Luettu 13.2.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10002310>

Tirkkonen, Kirsi. 2008. ”Mikä MIXI? Ylen nuorten uutiset eli Uutismix tekijän ja kohde-ryhmän kokemana.” Pro gradu -tutkielma Tampereen yliopisto.

Tuomi, Jouni ja Anneli Sarajärvi. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Tutkimusmatkalla mediamaailmassa.2013. ”Pienen lapsen mediakasvatus. Mediakasvatusseuran pdf-julkaisu.” Luettu 12.1.2024. http://www.mediakasvatus.fi/files/pienetlapset_nettiin2013.pdf

Unicef. (ei pvm.). ”Lapsen oikeuksien sopimus: koko teksti.” Luettu 12.2.2024. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

- Uskali, Turo. 2007. *Ulkomaanuutisten uusi maailma*, Tampere: vastapaino
- Uusitalo, Niina, Susanna Vehmas ja Reijo Kupiainen. 2011. *Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2*. Tampere: Tampereen yliopisto
- Uutismediakasvatus. 2024. "Uutisten viikko 29.1.–2.2.2024." Uutismedian liitto. Luettu 12.3.2024. <https://www.uutismediakasvatus.fi/uutistenviikko/uutisten-viikko-2024/>
- Valkama Eija ja Jaana Veikkola-Virtanen. 2005. *Mediakasvatus valtaa alaa kouluissa*. Teoksessa Raittila, Pentti ja Heinonen Ari (toim.) *Katsauksia muuttuviin viestintäammatteihin*. Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -hankkeen osaraportteja. Tampereen yliopisto, Tiedostusopin laitos
- Valkonen, Satu, Marjo Pennonen ja Anja Riitta Lahikainen. 2005. "Televisio pienten lasten arjessa." Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta. 2005. *Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus
- Vedenpää, Ville. 2012. "Suosikki-lehti lopetetaan." Yle.fi. Julkaistu 19.9.2012. Luettu 12.2.2024. <https://yle.fi/uutiset/3-6300917>
- Wahl-Jorgensen, Karin. 2019. *Emotions, Media and Politics*. Polity Press.

TUTKIMUSAINEISTO

HS Lasten uutiset 2022= Maija Koivisto. 2022. ”Mikä on energiakriisi, josta nyt puhutaan?” HS Lasten uutiset

HS Lasten uutiset, 2022= Andersson, Kukka. 2022. ”Pääkirjoitus - Missä euroviisut järjestetään ensi vuonna?” HS Lasten uutiset,22

HS Lasten uutiset. 2.2.2022= Andersson, Kukka. 2022. ”Mitä Venäjän ja Ukrainan rajalla tapahtuu?” Lasten uutiset. 2.2.2022

HS Lasten uutiset 2.3.2022a= Fröman, Fanny. 2022. ”Pääkirjoitus - Ikäviä uutisia Ukrainasta.” HS Lasten uutiset 2.3.2022,2

HS Lasten uutiset 2.3.2022b= Fröman, Fanny. 2022. ”Kysymyksiä ja vastauksia Ukrainan tilanteesta.” HS Lasten uutiset 2.3.2022, 3

HS Lasten uutiset 9.3.2022a= Fröman, Fanny. 2022. ”Mitä ydinaseilla tehdään?” HS Lasten uutiset 9.3.2022

HS Lasten uutiset 9.3.2022b= Sauli Niinistö matkusti Yhdysvaltoihin.” HS Lasten uutiset 9.3.2022,9

HS Lasten uutiset 9.3.2022c= Jansson, Panu. 2022. ”Leikki auttaa hädän hetkellä.” HS Lasten uutiset 9.3.2022 ,8

HS Lasten uutiset 9.3.2022d= Jansson, Panu. 2022. ”Maailma toivoo rauhaa Ukrainaan.” HS Lasten uutiset 9.3.2022, 9

HS Lasten uutiset 9.3.2022e= Andersson, Kukka. 2022. ”Joskus on parempi laittaa some tauolle.” HS Lasten uutiset 9.3.2022,18

HS Lasten uutiset 16.3.2022= Andersson, Kukka. 2022. ”Venäjällä on pula oikeasta tiedosta.” HS Lasten uutiset 16.3.2022,3

HS Lasten uutiset 16.3.2022a= Fröman, Fanny. 2022. ”Pääkirjoitus - Vastauksia mielessä pyöriiviin kysymyksiin.” HS Lasten uutiset 16.3.2022

HS Lasten uutiset 16.3.2022c= ”Viikon kysymys - Oletteko puhuneet Ukrainasta?” HS Lasten uutiset 16.3.2022,3

HS Lasten uutiset 16.3.2022d= Jansson, Panu. 2022. ”Ei McDonald’sin tai Applen laitteita.” HS Lasten uutiset 16.3.2022, 9

HS Lasten uutiset 16.3.2022e= ”Ukrainalaiset ottavat lemmikkinsä mukaan.” HS Lasten uutiset 16.3.2022 ,9

HS Lasten uutiset 16.3.2022f= ”Piirretään rauhan puolesta.” HS Lasten uutiset 16.3.2022, 19

HS Lasten uutiset 23.3.2022a= Grönholm, Pauliina. 2022. ”Ukrainalainen Veronika, 9, käy nyt koulua Joroisissa.” HS Lasten uutiset 23.3.2022,8

HS Lasten uutiset 23.3.2022b= ”Denys sai lapsensa turvaan Ukrainasta.” HS Lasten uutiset 23.3.2022, ,11

HS Lasten uutiset 23.3.2022c= ”Koira pommisuojassa ja muut sodan kuvat.” HS Lasten uutiset 23.3.2022,12–13

HS Lasten uutiset 30.3.2022a= ”Tomaksen kahvila auttaa ukrainalaisia.” HS Lasten uutiset 30.3.2022, 4

HS Lasten uutiset 30.3.2022b= Jansson, Panu. 2022. ”Kuka hän on: Volodymyr Zelenkyi?” HS Lasten uutiset 30.3.2022

HS Lasten uutiset 30.3.2022c= "Ukrainan sota on jatkunut jo kuukauden." HS Lasten uutiset 30.3.2022

HS Lasten uutiset 30.3.2022d= "Piiroksia rauhan puolesta." HS Lasten uutiset 30.3.2022 ,12–13

HS Lasten uutiset 6.4.2022a= "Venäjä kielsi Instagramin ja Facebookin." HS Lasten uutiset 6.4.2022,5

HS Lasten uutiset 6.4.2022b= Jansson, Panu. 2022. "Sonia opettelee uuteen." HS Lasten uutiset 6.4.2022, 8–9

HS Lasten uutiset 6.4.2022c= Kero, Sami. 2022. "Kolumni: Mitä valokuvaaja pakkaa ukrainaankin?" HS Lasten uutiset 6.4.2022, 8

HS Lasten uutiset 6.4.2022d= Andersson, Kukka. 2022. "Miksi jättihalli seisoo tyhjänä Helsingissä." HS Lasten uutiset 6.4.2022 ,10–11

HS Lasten uutiset 13.4.2022a= Järviluoma, Anna.2022. "Mitkä ihmeen pakotteet?" HS Lasten uutiset 13.4.2022,8

HS Lasten uutiset 13.4.2022b= " TikTokissa leviää väärää tietoa sodasta" HS Lasten uutiset 13.4.2022 ,9

HS Lasten uutiset 13.4.2022c= "Jääkiekkjoukkue Jokerit jättää KHL-liigan" HS Lasten uutiset 13.4.2022c,10

HS Lasten uutiset 20.4.2022a= "Pääministerit puhuvat turvallisuudesta." HS Lasten uutiset 20.4.2022 ,4

HS Lasten uutiset 20.4.2022b= Jansson, Panu. 2022. "Kuka hän on: Viktor Orban." HS Lasten uutiset 20.4.2022, 9

HS Lasten uutiset 20.4.2022c= Jansson, Panu. 2022. "Pakolaisuus Ukrainassa ja maailmassa." HS Lasten uutiset 20.4.2022 ,12–13

HS Lasten uutiset 20.4.2022d= Koskenniemi, Martti. 2022. "Lasten tiedekysymykset: Miksi sodasta vastuussa olevia ei laiteta vankilaan?" HS Lasten uutiset 20.4.2022,16

HS Lasten uutiset 27.4.2022a= Jansson, Panu. 2022. "Venäjän iso sotalaiva upposi." HS Lasten uutiset 27.4.2022, 8

HS Lasten uutiset 27.4.2022b= "Suolahden koulu tempasi värikyniä Ukrainaan." HS Lasten uutiset 27.4.2022,22

HS Lasten uutiset 4.5.2022a= Jansson, Panu. 2022. "Ilmasto, sota vai oma arki? Mikä nuoria oikeasti huolettää?" HS Lasten uutiset 4.5.2022, 6–7

HS Lasten uutiset 4.5.2022b= "Aktivistit venäläisen säiliöaluksen tiellä." HS Lasten uutiset 4.5.2022,8

HS Lasten uutiset 18.5.2022= "Ukrainan kuuluisin kissa kampanjoi sotaa vastaan." HS Lasten uutiset 18.5.2022,4

HS Lasten uutiset 18.5.2022a= Andersson, Kukka. 2022. "Miten miljardööri Elon Musk liittyy sotaan." HS Lasten uutiset 18.5.2022,9

HS Lasten uutiset 18.5.2022b= Jansson, Panu. 2022. "Sanna ja Sauli sanoivat kyllä Natolle." HS Lasten uutiset 18.5.2022 ,3

HS Lasten uutiset 25.5.2022a= Järviluoma, Anna. 2022. "Venäjä katkaisi kaasuhanan." HS Lasten uutiset 25.5.2022, 3

HS Lasten uutiset 25.5.2022b= Järviluoma, Anna. 2022. "Mikä ihmeen Nato?" HS Lasten uutiset 25.5.2022, 8

HS Lasten uutiset 25.5.2022c= "Z-kirjain toi tuntuvan kilpailukiellon." HS Lasten uutiset 25.5.2022,11

HS Lasten uutiset 25.5.2022d: "Viisuvoittajat aikovat kerätä rahaa armeijalle." HS Lasten uutiset 25.5.2022,15

HS Lasten uutiset 1.6.2022a= Määttänen, Juuso ja Anna Järviluoma. 2022."Miten ruokaa riittäisi kaikille." HS Lasten uutiset 1.6.2022 ,3

HS Lasten uutiset 1.6.2022b= "Pääministeri matkusti Ukrainaan." HS Lasten uutiset 1.6.2022, 4

HS Lasten uutiset 1.6.2022c = Uusitupa, Ismo ja Panu Jansson. 2022."Dmytron pääsi taas kentälle." HS Lasten uutiset 1.6.2022, 10

HS Lasten uutiset 1.6.2022d= "Koululaisen runo." HS Lasten uutiset 1.6.2022,22

HS Lasten uutiset 8.6.2022= "Venäjän väitetään varastaneen viljaa." HS Lasten uutiset 8.6.2022, 4

HS Lasten uutiset 15.6.2022= "Ukrainalaiset nuoret palasivat koululle" HS Lasten uutiset 15.6.2022 ,4

HS Lasten uutiset 29.6.2022= "Putinin kannatus on vahvistanut sodan myötä." HS Lasten uutiset 29.6.2022, 8

HS Lasten uutiset 6.7.2022= Andersson, Kukka. 2022. HS Lasten uutiset 6.7.2022: "Mistä nuoret haluaisivat nähdä uutisia." HS Lasten uutiset 6.7.2022,6

HS Lasten uutiset 20.7.2022= Koivisto, Maija ja Alli Hallonblad. 2022."Mistä Fortumin pulassa on kyse?" HS Lasten uutiset 20.7.2022, 3

HS Lasten uutiset 27.7.2022= "Venäjä ja Ukraina sopivat viljanviennistä." HS Lasten uutiset 27.7.2022 ,5

HS Lasten uutiset 3.8.2022a= Koivisto, Maija. 2022."Venäjältä virtaa turisteja Suomeen." HS Lasten uutiset 3.8.2022, 3

HS Lasten uutiset 3.8.2022b= Jeskanen, Jenni ja Maija Koivisto. 2022."Katukampanja vastustaa Natoa." HS Lasten uutiset 3.8.2022

HS Lasten uutiset 17.8.2022a= Nieminen, Rami. 2022."Liza ja Nastia kouluun Suomessa." HS Lasten uutiset 17.8.2022 ,3

HS Lasten uutiset 17.8.2022b= "Hakkeriryhmä kaatoi eduskunnan sivut." HS Lasten uutiset 17.8.2022,5

HS Lasten uutiset 24.8.2022= Jansson, Panu. 2022."Sota jatkuu Ukrainassa." HS Lasten uutiset 24.8.2022, 8

HS Lasten uutiset 31.8.2022a= Jansson, Panu. 2022."Syksy kylmenee ja sähkö kallistuu." HS Lasten uutiset 31.8.2022 ,3

HS Lasten uutiset 31.8.2022b= ""Elävä" Ukrainan kartta Helsingissä." HS Lasten uutiset 31.8.2022, 5

HS Lasten uutiset 7.9.2022a= "7-vuotias Amalia hurmasi Helsingissä." HS Lasten uutiset 7.9.2022 ,5

HS Lasten uutiset 7.9.2022b= "Mihail Gorbatsov - Kuka hän on?" HS Lasten uutiset 7.9.2022,9

HS Lasten uutiset 7.9.2022c= Fröman, Fanny. 2022."Jokerit ei pelaa liigassa ainakaan pariin vuoteen." HS Lasten uutiset 7.9.2022,11

HS Lasten uutiset 14.9.2022= "Ukraina sai valloitetun alueita takaisin" HS Lasten uutiset 14.9.2022,5

HS Lasten uutiset 28.9.2022= Fröman, Fanny. 2022. "Putin haluaa lisää sotilaita Ukrainaan." HS Lasten uutiset 28.9.2022, 8

HS Lasten uutiset 5.10.2022a= Fröman, Fanny. 2022."Pääkirjoitus - Paljon uutisia Venäjältä." HS Lasten uutiset 5.10.2022, 2

HS Lasten uutiset 5.10.2022b= Koivisto, Maija. 2022. "Venäjältä on vaikea tulla Suomeen." HS Lasten uutiset 5.10.2022, 3

HS Lasten uutiset 5.10.2022c= Andersson, Kukka ja Fanny Fröman. 2022.: "Iso kaasuvuoto Itämerellä." HS Lasten uutiset 5.10.2022,9

HS Lasten uutiset 5.10.2022d= "Euroviisut järjestetään Britanniassa." HS Lasten uutiset 5.10.2022,15

HS Lasten uutiset 12.10.2022a= Andersson. Kukka. 2022."Nobel palkintoja saa suurista teoista." HS Lasten uutiset 12.10.2022,3

HS Lasten uutiset 12.10.2022b= Jansson, Panu. 2022."Sota vaikuttaa eripuolilla Eurooppaa." HS Lasten uutiset 12.10.2022b ,8

HS Lasten uutiset 19.10.2022 = Nieminen, Tommi ja Fanny Fröman. 2022."Risteilijästä tuli väliaikainen koti." HS Lasten uutiset 19.10.2022, 8–9

HS Lasten uutiset 26.10.2022a= "Suomen ja Venäjän välille halutaan aita." HS Lasten uutiset 26.10.2022, 5

HS Lasten uutiset 16.11.2022= "Venäjä perääntyi Hersonista Ukrainassa" HS Lasten uutiset 16.11.2022,4

HS Lasten uutiset 23.11.2022a= Jansson. Panu. 2022."Ohjus räjähti Puolan puolella." HS Lasten uutiset 23.11.2022, 3

HS Lasten uutiset 23.11.2022b= Koivisto, Maija ja Jenni Jeskanen. 2022."Isänmaallinen opetus pakolliseksi Venäjällä." HS Lasten uutiset 23.11.2022, 9

HS Lasten uutiset 30.11.2022= Andersson, Kukka. 2022."Ukraina kärsii laajoista sähkökatkoista." HS Lasten uutiset 30.11.2022,9

HS Lasten uutiset 7.12.2022a= "Venäläiset kyllästymässä sotaan." HS Lasten uutiset 7.12.2022 ,4

HS Lasten uutiset 7.12.2022b= Andersson, Kukka. 2022. "Jevan päiväkirja." HS Lasten uutiset 7.12.2022, 14

HS Lasten uutiset 14.12.2022: Kuvateksti. HS Lasten uutiset 14.12.2022

HS Lasten uutiset 21.12.2022a= "Euroopan unioni jatkaa Ukrainan tukemista" HS Lasten uutiset 21.12.2022,5

HS Lasten uutiset 21.12.2022b= "Putin perui perinteisen lehdistötilaisuutensa" HS Lasten uutiset 21.12.2022 ,9

HS Lasten uutiset 21.12.2022c= "Olympiakomitea: Ei Venäjää kisoihin."HS Lasten uutiset 21.12.2022, 11

HS Lasten uutiset 21.12.2022d= Kuvateksti. HS Lasten uutiset 21.12.2022

HS Lasten uutiset 11.1.2023= Andersson, Kukka. 2023. "Autoromut savusivat keskellä Helsinkiä." HS Lasten uutiset 11.1.2023,15

HS Lasten uutiset 18.1.2023= "Joulua vietettiin Lvivissä pommisuojaossa." HS Lasten uutiset 18.1.2023

HS Lasten uutiset 24.1.2023= "Ukrainan sisäministeri kuoli helikopteriturmassa." HS Lasten uutiset 24.1.2023,9

HS Lasten uutiset 1.2.2023= "Suomen presidentti vieraili Ukrainan pääkaupungissa." HS Lasten uutiset 1.2.2023,5

HS Lasten uutiset 1.3.2023a= "Suomi lähettää Leopard 2 panssarivaunuja Ukrainaan." HS Lasten uutiset 1.3.2023 ,5

HS Lasten uutiset 1.3.2023b= Andersson, Kukka. 2023. "Maailmalla osoitettiin tukea Ukrainalle - Sota on jatkunut jo vuoden." HS Lasten uutiset 1.3.2023, 8

HS Lasten uutiset 8.3.2023= Jansson, Panu ja Pauliina Siniauer. 2023. "Kalapuikon matka." HS Lasten uutiset 8.3.2023,8

HS Lasten uutiset 15.3.2023= Kangasniemi, Sanna ja Anni Jerrman. 2023. "Ukrainalainen teatteriryhmä vieraili Suomessa: Esiintymisreissu muuttui pakomatkaksi." HS Lasten uutiset 15.3.2023, 8

HS Lasten uutiset 29.3.2023a= "Kiinan ja Venäjän presidentit tapasivat Moskovassa." HS Lasten uutiset, 5

HS Lasten uutiset 29.3.2023b= "Ukraina haluaa neuvotella Hornet-hävittäjistä." HS Lasten uutiset 29.3.2023 ,9

HS Lasten uutiset 5.4.2023= "Isä sain vankeutta lapsen piirustuksen takia." HS Lasten uutiset 5.4.2023,9

HS Lasten uutiset 12.4.2023= Koivisto, Maija. 2023."Pekka Haavisto allekirjoitti liittymiskirjeen: Suomi on nyt Naton jäsen." HS Lasten uutiset 12.4.2023, 8

HS Lasten uutiset 3.5.2023= Andersson, Kukka. 2023."Tempauksia Tallinnassa." HS Lasten uutiset 3.5.2023 ,8-9

HS Lasten uutiset 10.5.2023a= "Venäläisille ujutetaan sotautisia Counter-Strike-pelissä." HS Lasten uutiset 10.5.2023a ,5

HS Lasten uutiset 10.5.2023b= Koivisto, Maija. 2023."Valtionjohtajat kokoontuivat Helsingissä- Zelenskyi vieraili Suomessa." HS Lasten uutiset 10.5.2023, 6-7

HS Lasten uutiset 17.5.2023= "Voitonpäivää vietettiin tavallista vaatimattomammin." HS Lasten uutiset 17.5.2023,5

HS Lasten uutiset 7.6.2023= Jansson, Panu ja Jarmo Huhtanen. 2023."Näin Venäjä opettaa sodasta." HS Lasten uutiset 7.6.2023, 8

HS Lasten uutiset 14.6.2023a= "Ukrainaan rakennetaan suomalaisia leikkikenttiä."HS Lasten uutiset 14.6.2023,5

HS Lasten uutiset 14.6.2023b= "Suomen Itärajan aidan eteneminen etenee." HS Lasten uutiset 14.6.2023 ,7

HS Lasten uutiset 14.6.2023c= Koivisto. Maija. 2023. Pato räjäytettiin eteläisessä Ukrainassa: Virtaava vesi aiheutti tuhoa." HS Lasten uutiset 14.6.2023, 8

HS Lasten uutiset 21.6.2023= "Ruotsissa alettiin boikotoida Marabou-suklaata." HS Lasten uutiset 21.6.2023,9

HS Lasten uutiset 28.6.2023= "Huomiota herättävä kapina sotilasjohtoa vastaan." HS Lasten uutiset 28.6.2023,5

HS Lasten uutiset 5.7.2023= Jansson, Panu.2023."Kapina Venäjällä loppui lyhyeen." HS Lasten uutiset 5.7.2023,3

HS Lasten uutiset 12.7.2023= "Mieli-pidepalsta: Sodat ovat turhia." HS Lasten uutiset 12.7.2023,22

HS Lasten uutiset 26.7.2023= Järviluoma, Anna. 2023."Ystäviä eri kulttuureista." HS Lasten uutiset 26.7.2023, 6

HS Lasten uutiset 26.7.2023b= "Ukrainan Krimin ja Venäjän välisellä sillalla räjähti." HS Lasten uutiset 26.7.2023, 9

HS Lasten uutiset 16.8.2023= "Venäläinen taksisovellus kerää ihmisten tietoja." HS Lasten uutiset 16.8.2023,9

HS Lasten uutiset 23.8.2023a= Jansson, Panu. 2023."Pääkirjoitus - Uutinen on täynnä valintoja." HS Lasten uutiset 23.8.2023, 2

HS Lasten uutiset 23.8.2023b= Koivisto Maija. 2023. " Ukrainan historia." HS Lasten uutiset 23.8.2023,12–13

HS Lasten uutiset 30.8.2023= Andersson, Kukka. 2023. "Palkka-armeijan pomo kuoli Venäjällä." HS Lasten uutiset 30.8.2023,9

HS Lasten uutiset 6.9.2023= Sippola, Jussi ja Kukka Andersson. 2023."Pelastusoperaatio: Hevosia vietään turvaan sodasta." HS Lasten uutiset 6.9.2023, 8

HS Lasten uutiset 13.9.2023= Andersson, Kukka. 2023."Turkin presidentti vieraili Venäjällä: Putin ja Erdogan neuvottelivat." HS Lasten uutiset 13.9.2023,8

HS Lasten uutiset 20.9.2023= "Suomi kielsi venäläisten henkilöautojen maahantulon." HS Lasten uutiset 20.9.2023, 5

HS Lasten uutiset 4.10.2023= Kunnas, Kaja ja Panu Jansson. 2023. "Tallinnan kouluissa opiskellaan uutta vierasta kieltä: Venäjän kieli vaihtui suomeen." HS Lasten uutiset 4.10.2023, 8

HS Lasten uutiset 11.10.2023: "Koululaisilta: kirjeitä ukrainalaisilta." HS Lasten uutiset 11.10.2023,22

HS Lasten uutiset 18.10.2023= Jansson, Panu. 2023."Ukrainalaiset kertovat ajastaan Suomessa: Koti-ikävä." HS Lasten uutiset 18.10.2023, 12–13

HS Lasten uutiset 1.11.2023= "venäläishihtäjät eivät saa kilpailla." HS Lasten uutiset 1.11.2023,11

HS Lasten uutiset 15.11.2023= "Venäjä joutuu turvautumaan vanhoihin lentokoneisiinsa." HS Lasten uutiset 15.11.2023, 9

HS Lasten uutiset 22.11.2023a= Andersson, Kukka. 2023."Rajanylityspaikkoja suljettiin Suomessa." HS Lasten uutiset 22.11.2023,3

HS Lasten uutiset 22.11.2023b: "Koululaisilta: Kirjeitä ukrainalaisilta." HS Lasten uutiset 22.11.2023,22

HS Lasten uutiset 29.11.2023= "Suomi pohtii miten saisi suljettua koko Itärajan." HS Lasten uutiset 29.11.2023,5

HS Lasten uutiset 7.12.2023="Hallitus sulki koko Itärajan kahdeksi viikoksi."HS Lasten uutiset 7.12.2023,5

HS Lasten uutiset 13.12.2023a= "Yhdysvaltojen suuri lisätuki Ukrainalle peruuntui." HS Lasten uutiset 13.12.2023,5

HS Lasten uutiset 13.12.2023b= "Kirjeitä Ukrainalaisilta." HS Lasten uutiset 13.12.2023, 18

HS Lasten uutiset 20.12.2023: Suomi piti rajanylityspaikkoja auki vain pari päivää." HS Lasten uutiset 20.12.2023, 5

LIITTEET

Liite 1 Haastatteluiden kyselyrunko:

Taustatieto & toimittaja mediakasvattajana

- Koulutuksesi ja mahdollinen valmistumisvuosi
- Työhistoria: Miten olet edennyt urallasi? Milloin aloitit Lasten uutisissa?
- Miksi juuri Lasten uutiset?
- Näetkö itsesi mediakasvattajana?
- Kuinka paljon pohdit työssäsi kasvatuksellista vastuuta?

Mediapelko

- Voiko lapsille tuottaa sisältöä mistä vain?
- Mitkä asiat pelottavat yleisesti lapsiyleisöä?
- Onko toimituksessa juteltu lasten mediapeloista Ukrainan sotauutisten yleistyessä, miten?
- Missä menee raja lapsille uutista tuottaessa?

Lasten uutisten tyyli

- Onko lasten uutisilla omat uutiskriteerit? Millaiset nämä ovat?
- Miten pystytte huomioimaan eri-ikäisistä lapsista koostuvan lukijankunnan juttuja tehdessänne?
- Julkaisitte ennen lehden uudistusta jutun, jossa kerroitte, että haluatte tehdä entistä parempaa sisältöä lukijoiden toiveita kuunnellen. Mitkä olivat lasten yleisimpiä toiveita lehteen?
- Vaikuttiko muutos sisältöön, jota tuotatte Ukrainan sodasta?

Sota Lasten uutisissa

- Mitä eroa on lasten ja aikuisten sotauutisilla?
- Mitä tulee huomioida aiheitasolla sotaan liittyvässä uutisoinnissa lapsille sisältöä tuotettaessa?
- Minkälaisia muutoksia uutisen muotoon tulee tehdä, kun kerrotaan sodasta lapsiyleisölle?
- Huomasin, että lasten uutisissa sotaa saatetaan lähestyä juuri lapsen tarinan kautta tai esimerkiksi eläinesimerkin avulla. Kiinnitättekö erityistä huomiota siihen, minkä kautta uutinen kerrotaan lapselle?
- Mitä lapset haluavat kuulla sodasta? Miksi?
- Minkälaista sisältöä sotatilanteesta ei tuoteta lapsille?
- Onko Ukrainan sotaan liittyvästä uutisoinnista tullut paljon palautetta? Minkälaista tämä on ollut?
- Missä suhteessa pyritte julkaisemaan sisältöä Ukrainan sodasta ja kaikesta muusta mitä maailmalla tapahtuu? Onko määrä pienempi verrattuna aikuisille tuotettuihin medioihin?

Lasten osallistaminen

- Miten koet lapsilukijat uutistenkuluttajana?
- Lapsilla on rooli myös lasten uutisten teossa. Miten lapset osallistuvat jutun teon prosessiin?
- Kuinka paljon lehden sisällöstä on lasten tekemää?
- Poikkeako tämä jotenkin sotauutisten kohdalla?
- Onko syy siihen, ettei lasta osallisteta yhtä paljon se, ettei häntä haluta pelästyttää?
- Miten koet pystyväsi asettumaan aikuisena lapsen asemaan ja tekemään lapsen tasoisia uutisia?